

Міністерство освіти і науки України

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права

Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

(за матеріалами приватного підприємства «Ланна-Агро»)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Другий (магістерський) рівень вищої освіти

601-ЕО

12104602

КР

Розробила студентка групи 601-ЕО

Копайгора І.С.

Керівник: к.е.н., доцент

Карпенко Є.А.

Рецензент: головний бухгалтер ТОВ «АФ
«АІМ АУДИТ»

Малоголова А.О.

Засвідчую, що в цій роботі немає
запозичень із праць інших авторів без
відповідних посилань

Копайгора І.С.

Підтверджую достовірність даних,
використаних у роботі

Карпенко Є.А.

Допустити до захисту
Завідувач кафедри

Свистун Л.А.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКОВОГО ПРОЦЕСУ НА ПРИВАТНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ «ЛАННА-АГРО».....	7
1.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства	7
1.2. Організація облікового процесу на підприємстві.....	16
1.3. Аналіз основних фінансово-економічних показників приватного підприємства «Ланна-Агро».....	21
РОЗДІЛ 2 ОБЛІК ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПРИВАТНОГО ПІДПРИЄМСТВА «ЛАННА-АГРО».....	28
2.1. Сутність, оцінка та нормативно-правове забезпечення обліку основних засобів підприємства.....	28
2.2. Облікова політика та документальне оформлення основних засобів підприємства.....	35
2.3. Синтетичний та аналітичний облік основних засобів підприємства	35
2.4. Удосконалення обліку основних засобів приватного підприємства «Ланна-Агро».....	43
РОЗДІЛ 3 ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПРИВАТНОГО ПІДПРИЄМСТВА «ЛАННА-АГРО».....	57
3.1. Мета, завдання і джерела аналізу основних засобів.....	57
3.2. Аналіз динаміки, структури та технічного стану основних засобів підприємства.....	61
3.3. Оцінка ефективності використання основних засобів.....	70
3.4. Напрями підвищення результативності використання основних засобів.....	75
РОЗДІЛ 4 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ.....	79
4.1. Планування аудиту основних засобів, його нормативно-законодавчі та інші джерела для отримання аудиторських доказів.....	79
4.2. Методика аудиту основних засобів підприємства.....	87
4.3. Типові порушення в обліку основних засобів та узагальнення результатів аудиту.....	98
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	105
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	113
ДОДАТКИ	121

				601-EO	12104602	KP	
	П. І. Б.	Підпис	Дата				
Розроб.	Копайгора І.С.			Облік, аналіз та аудит основних засобів на підприємстві (за матеріалами приватного підприємства «Ланна-Агро»)	Стадія	Арк.	Аркушів
Перевір.	Карпенко Є.А.				2	120	
Н. контр.	Карпенко Є.А.				<i>Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування</i>		
Затверд.	Свистун Л.А.						

ВСТУП

Сучасні умови господарювання вимагають від підприємств ефективного використання всіх наявних ресурсів, серед яких основні засоби займають провідне місце. Основні засоби забезпечують безперервність виробничого процесу, впливають на фінансові результати діяльності та конкурентоспроможність підприємства. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває розгляд питань обліку, аналізу та аудиту основних засобів, адже саме вони формують обліково-аналітичне забезпечення для прийняття управлінських рішень.

Актуальність теми також зумовлена необхідністю вдосконалення системи бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту основних засобів в умовах постійних змін в нормативно-правовому полі, розвитку цифрових технологій та зростання вимог до прозорості фінансової звітності. Надійна інформація про стан, рух та використання основних засобів дозволяє не лише забезпечити об'єктивне відображення їх у фінансовій звітності, але й сприяє ефективному управлінню матеріальними ресурсами підприємства.

Питання, пов'язані з обліком основних засобів висвітлені у працях вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: Бутинець Т.А., Бондар М.І., Ковальчук С. В., Яловега Л.В., Бойко В.М та інші.

Проблематика аналізу основних засобів висвітлена у працях таких науковців як Ковальчук К.Ф., Кухта К. О., Орошан Т. А., Даньків Й.Я. та інші.

Особливості організації та методики аудиту основних засобів досліджували Макаренко А.П., Шама М.В., Дерев'янка С. І., Огічук М.Ф. Рагуліна І.І. та інші.

Однак, окремі питання організації обліку, аналізу та аудиту основних засобів потребують подальшого дослідження з огляду на особливості діяльності сільськогосподарського підприємства ПП «Ланна-Агро». Саме актуальність зазначеної проблематики обумовили вибір теми кваліфікаційної роботи, її мету, завдання, предмет та об'єкт дослідження.

Метою кваліфікаційної роботи є вивчення та систематизація питань, пов'язаних із особливостями організації обліку, аналізу та аудиту основних засобів, а також розробка рекомендацій щодо їх вдосконалення.

Для досягнення зазначеної мети в кваліфікаційній роботі визначено такі завдання:

- з'ясувати організаційно-економічні особливості діяльності ПП «Ланна-Агро»;
- дослідити організацію бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю ПП «Ланна-Агро»;
- проаналізувати основні фінансово-економічні показники діяльності ПП «Ланна-Агро»;
- дослідити сутність, особливості оцінки та нормативно-правове забезпечення обліку основних засобів підприємства;
- вивчити складові облікової політики та порядок документального оформлення основних засобів підприємства;
- дослідити синтетичний та аналітичний облік основних засобів ПП «Ланна-Агро»;
- розробити рекомендації з удосконалення обліку основних засобів ПП «Ланна-Агро»;
- з'ясувати мету, завдання і джерела аналізу основних засобів;
- здійснити аналіз динаміки, структури та технічного стану основних засобів ПП «Ланна-Агро»;
- проаналізувати ефективність використання основних засобів ПП «Ланна-Агро»;
- визначити напрями підвищення результативності використання основних засобів ПП «Ланна-Агро»;
- розглянути порядок планування, нормативно-законодавчі та інші джерела аудиту основних засобів;
- дослідити методику аудиту основних засобів підприємства;
- систематизувати типові порушення в обліку основних засобів та дослідити порядок узагальнення результатів аудиту.

Об'єктом дослідження є процес ведення обліку, аналізу та аудиту основних засобів.

Предметом дослідження виступають теоретико-методичні та практичні положення щодо обліку, аналізу та аудиту основних засобів.

Суб'єктом дослідження кваліфікаційної роботи виступає приватне підприємство «Ланна-Агро».

Теоретична та методологічна база кваліфікаційної роботи представлена у вигляді нормативно-правових актів України, які регулюють діяльність, організацію обліку, аналізу та аудиту основних засобів, наукові праці, матеріали періодичних видань, офіційні матеріали Державної служби статистики України, дані обліку та звітності ПП «Ланна-Агро», результати власних досліджень.

Для досягнення встановленої у кваліфікаційній роботі мети та розв'язання визначених завдань використано загальнонаукові та специфічні методи: діалектичний метод пізнання (для здійснення організаційно-економічної характеристики підприємства); системний аналіз (для дослідження особливостей обліку, аналізу та аудиту основних засобів); абстрактно-логічний та емпіричний (для теоретичних узагальнень і формулювання висновків дослідження); статистичний, економіко-математичні (при аналізі основних фінансово-економічних показників діяльності ПП «Ланна-Агро»); системно-структурного аналізу (для обґрунтування напрямів удосконалення обліку основних засобів); графічний і табличний (для наочного відображення отриманих результатів дослідження).

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків та пропозицій, а також списку використаних літературних джерел.

Перший розділ наукової роботи містить огляд економічних особливостей та організації обліку на ПП «Ланна-Агро». Також здійснено аналіз основних фінансово-економічних показників даного підприємства за 2022- 2024 роки.

У другому розділі досліджено сутність, оцінку, а також нормативно-правове регулювання обліку основних засобів. Проаналізовано облікову політику підприємства та специфіку синтетичного та аналітичного обліку.

У третьому розділі здійснено аналіз динаміки, структури та технічного стану основних засобів підприємства, проведено оцінку ефективності використання основних засобів, а також запропоновано напрями підвищення результативності використання основних засобів.

У четвертому розділі здійснено дослідження планування аудиту основних засобів, його нормативно-законодавчі та інші джерела для отримання аудиторських

доказів, а також специфіки методики аудиту основних засобів підприємства

Дипломна робота включає 13 рисунків, 18 таблиць та 27 додатків.

Отримані результати дослідження наведено у висновках і пропозиціях та обговорювалися на VII Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи».

РОЗДІЛ 1 ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКОВОГО ПРОЦЕСУ НА ПРИВАТНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ «ЛАННА-АГРО»

1.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства

Суб'єктом дослідження у кваліфікаційній роботі є Приватне підприємство «Ланна-Агро» (ПП «Ланна-Агро»), яке розташовано в с. Ланна Полтавської області. Воно було засноване 23 грудня 1996 року, що свідчить про його тривалу історію на аграрному ринку України. З моменту реєстрації компанія зарекомендувала себе як стабільний та надійний гравець у агропромисловому комплексі і на сучасному етапі є одним із провідних суб'єктів аграрного господарювання регіону.

Ініціатором створення ПП «Ланна-Агро» виступив місцевий підприємець, який орієнтувався на впровадження інноваційних технологій у процес вирощування культур сільськогосподарського походження, а тому діяльність підприємства вирізняється комплексним поєднанням фінансових, матеріально-технічних, трудових, інтелектуальних та інших ресурсів, що спрямовуються на реалізацію виробничих, підприємницьких та господарських завдань.

Метою функціонування підприємства є забезпечення сталого розвитку виробництва, вирішення соціально-економічних проблем, а також отримання прибутку, що виступає важливим чинником для зростання підприємства та задоволення інтересів його засновників.

До основних напрямів діяльності підприємства належать ПП «Ланна-Агро» рослинництво, тваринництво, садівництво та овочівництво. Така диверсифікація виробничих напрямів є характерною для сучасних аграрних структур, оскільки забезпечує стійкість до ринкових ризиків і створює умови для формування стабільних доходів.

Слід відзначити, що профільною сферою діяльності виступає саме вирощування зернових і технічних культур у поєднанні з тваринництвом молочного напрямку.

У галузі рослинництва ПП «Ланна-Агро» спеціалізується на вирощуванні таких стратегічно важливих культур, як цукровий буряк, кукурудза, соя, озима пшениця, ячмінь та соняшник, віддаючи при цьому перевагу використанню

високоякісного насіння від провідних міжнародних виробників, таких як Monsanto, Syngenta, Maisadour Semences, Saatbau та Pioneer. Застосування технологій економної обробки ґрунту та ретельний догляд за рослинами сприяють підвищенню врожайності та якості продукції.

У тваринництві підприємство зосереджене на молочному скотарстві. Характерною рисою господарства є наявність розвиненого поголів'я великої рогатої худоби, чисельність якого перевищує 3 тис. голів, з них близько 1 тис. становить дійне стадо. Варто підкреслити, що вироблене молоко відзначається високими якісними характеристиками та збереженням корисних властивостей, що формує позитивну репутацію підприємства та забезпечує його конкурентоспроможність на внутрішньому ринку. Завдяки цьому ПП «Ланна-Агро» є єдиним підприємством Карлівського району, яке змогло зберегти та розвинути молочне тваринництво навіть у складні економічні періоди.

Особливе значення для розвитку господарства має наявність значного земельного фонду, включаючи багаторічні насадження, зокрема сади загальною площею понад 60 гектарів. Водночас важливо наголосити, що у власності підприємства перебуває цукровий завод, що розширює виробничі можливості та створює умови для диверсифікації видів діяльності, підвищуючи стійкість до ринкових коливань.

Загалом, ПП «Ланна-Агро» є прикладом успішного поєднання традиційних методів сільського господарства з сучасними технологіями, що дозволяє підприємству ефективно розвиватися та задовольняти потреби ринку в якісній агропродукції.

Деталізовану характеристику видів діяльності підприємства згідно з КВЕД-2010 наведено нами у додатку А.

Функціонування ПП «Ланна-Агро» регламентується Статутом (Додаток Б). Ним визначено порядок створення та припинення діяльності, систему управління, форми та методи господарювання, правила формування майна, розподілу прибутку й покриття збитків, та крім того, інші ключові питання організації господарських процесів. Слід зазначити, що питання, які не врегульовані Статутом, регулюються чинним законодавством України. Зокрема, в процесі здійснення своєї господарської діяльності приватне підприємство дотримується норм Конституції

України, чинних вимог законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, положень міжнародних договорів, ратифікованих Верховною Радою України та внутрішніх нормативно-правових документів, рішень загальних зборів засновників і органів управління.

Засновниками підприємства є акціонери колишнього ВАТ «Бурякорадгосп Ланнівський», правонаступником якого стало ПП «Ланна-Агро». Трансформація організаційно-правової форми була здійснена шляхом обміну акцій у статутному капіталі відкритого акціонерного товариства у пропорціях, що відповідають їхнім часткам у зареєстрованому капіталі ПП «Ланна-Агро». Крім того, засновниками підприємства виступають фізичні особи, які набули права власності на частки в його статутному капіталі.

Важливою особливістю організаційної структури управління ПП «Ланна-Агро» є принцип голосування на загальних зборах засновників, відповідно до якого обсяг голосів кожного учасника визначається розміром його частки у статутному капіталі та є прямо їй пропорційним. Такий підхід гарантує справедливий розподіл управлінського впливу та сприяє збереженню балансу інтересів між інвесторами, що є важливою умовою ефективного корпоративного управління. Крім того, зазначений механізм стимулює учасників до відповідального ставлення щодо власних внесків і підвищує рівень прозорості у прийнятті рішень. Перелік засновників детально подано в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Перелік засновників приватного підприємства «Ланна-Агро»

№ п/п	ПІБ	Частка засновника в статутному капіталі, грн	Частка, %
1	2	3	4
1	Тимоха Олександр Федорович	2 393 830, 00	92,55
2	Тимоха Юрій Олександрович	192 744, 50	7,45
	Разом	2 586 574, 50	100,00

Відмітимо, що статутний капітал традиційно розглядається як базовий фінансовий ресурс, що забезпечує стабільність у функціонуванні підприємства та формує стартову основу для здійснення господарської діяльності. Його

формування є свідченням фінансової відповідальності засновників і водночас – підтвердженням їх зацікавленості у довгостроковому розвитку підприємства.

З наукової точки зору, статутний капітал виконує багатофункціональну роль. По-перше, він має фінансову функцію, оскільки є джерелом формування майнової бази підприємства, необхідної для організації його виробничої та інвестиційної діяльності. По-друге, він виконує гарантійну функцію, адже виступає своєрідним захистом інтересів кредиторів та інвесторів, підтверджуючи платоспроможність і фінансову надійність підприємства. По-третє, статутний капітал має регулятивне значення, оскільки визначає межі корпоративних прав засновників та їхню участь у процесі прийняття управлінського рішення.

На нашу думку достатній рівень обсягу статутного капіталу ПП «Ланна-Агро» позитивно впливає на інвестиційну привабливість підприємства, оскільки виступає індикатором фінансової стійкості та здатності забезпечувати виконання довгострокових зобов'язань.

Водночас доцільно акцентувати увагу на складі й структурі майна, що перебуває у власності ПП «Ланна-Агро», адже саме воно становить матеріальну основу господарювання та зумовлює виробничий потенціал (рис. 1.1).

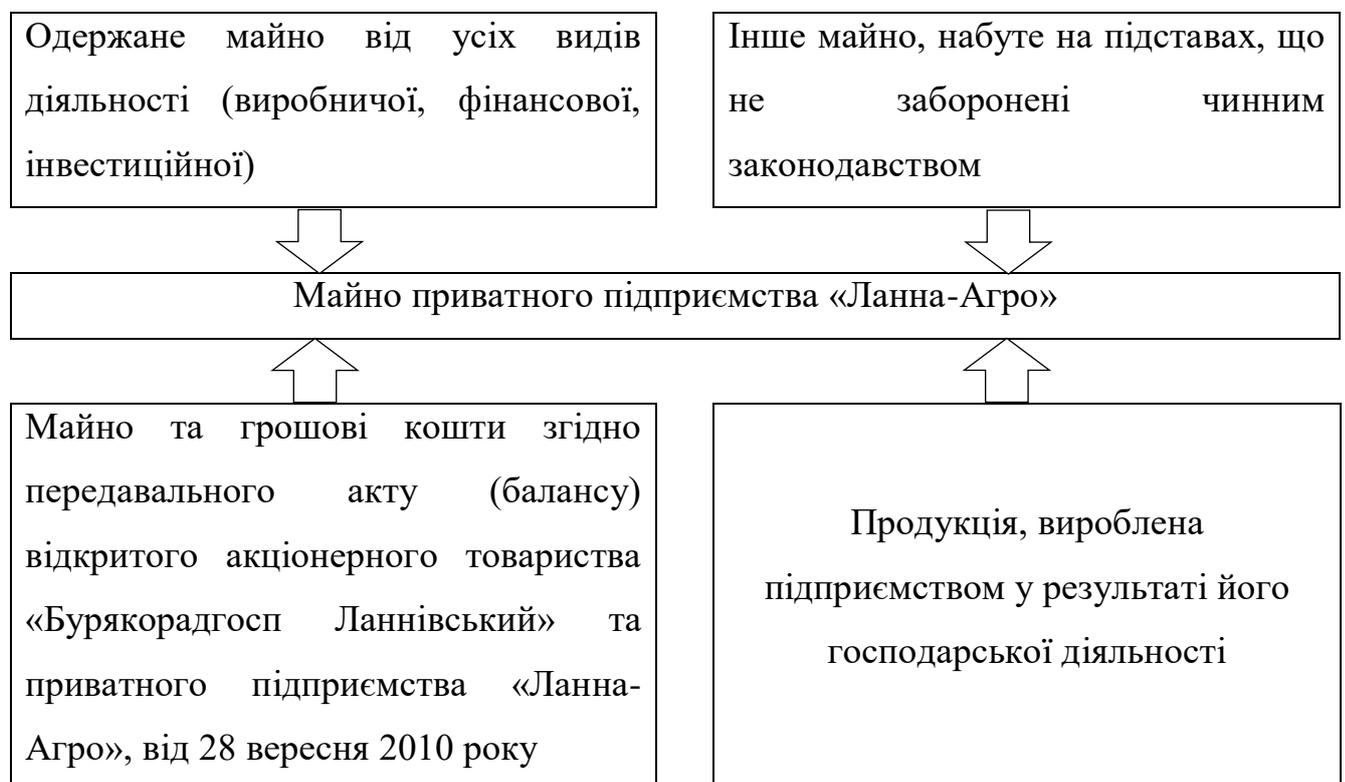

Рисунок 1.1 – Формування майна приватного підприємства «Ланна-Агро»

Ефективне функціонування ПП «Ланна-Агро» значною мірою залежить від чіткої організаційної структури управління, яка забезпечує координацію всіх виробничих та адміністративних процесів. При цьому особливо важливою є налагоджена вертикаль управління, яка дозволяє оперативно приймати рішення, контролювати виконання завдань і забезпечувати стратегічний розвиток.

На рисунку 1.2 відображено ієрархію управління, розкриваючи основні ланки організаційної структури. У ній представлено керівні посади та їх взаємозв'язки, що дозволяє краще зрозуміти принципи управління на підприємстві.

Відмітимо, що у ПП «Ланна-Агро» управління господарством організовано за лінійно-функціональним принципом і здійснюється за принципом єдиноначальності, коли кожен підлеглий має одного безпосереднього керівника, а водночас діяльність цього керівника підтримується системою функціональних служб, які надають аналітичну, правову, фінансову, технічну та кадрову підтримку.

Перевагою лінійно-функціональної структури є:

- високий рівень дисципліни;
- чіткість підпорядкування та узгодженість управлінських дій.

На нашу думку зазначені переваги є особливо важливими для сезонного та технологічно складного сільськогосподарського виробництва.

Завдяки спеціалізації функціональних підрозділів підвищується професійна компетентність управлінського персоналу, забезпечується якісна підготовка управлінських рішень, а керівництво підприємства отримує можливість оперативно контролювати виконання завдань на всіх рівнях виробництва.

Уся діяльність координується через Центральну диспетчерську службу, яка виконує роль комунікаційного центру для оперативного реагування на зміни та потреби підприємства. Вона забезпечує зв'язок між виробничими підрозділами, керівництвом і допоміжними службами, контролює виконання графіків робіт, оперативно інформує про відхилення та надзвичайні ситуації. Такий підхід дозволяє зменшити простой, оптимізувати ресурси та досягати стратегічних цілей господарювання в аграрному секторі.

Функції кожної ланки управління наведено в таблиці 1.2.

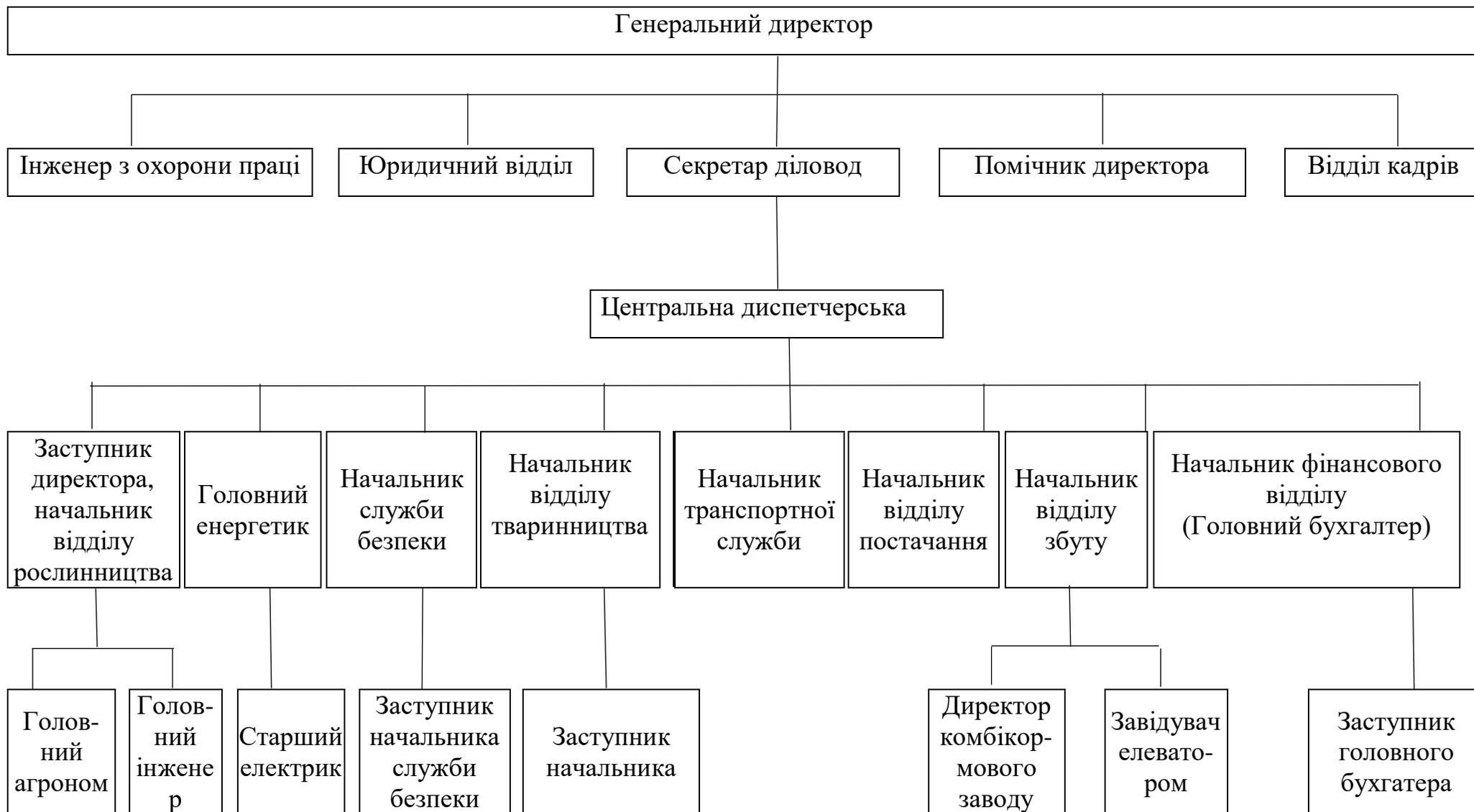

Рисунок 1.2 – Ієрархія управління приватного підприємства «Ланна-Агро»

Функції управлінського складу приватного підприємства «Ланна-Агро»

Посада	Функціональні обов'язки
1	2
Генеральний директор	здійснює загальне керівництво підприємством, забезпечує реалізацію його стратегічних цілей, відповідає за результати фінансово-господарської діяльності та приймає ключові управлінські рішення.
Інженер з охорони праці	координує систему заходів із забезпечення безпечних умов праці, контролює дотримання вимог законодавства з охорони праці та проводить інструктажі для працівників.
Юридичний відділ	здійснює юридичний супровід діяльності, розробляє й аналізує договірну документацію, а також представляє інтереси підприємства в судових та державних органах.
Секретар-діловод	веде документообіг підприємства, забезпечує своєчасну реєстрацію, облік вхідної та вихідної кореспонденції, організовує роботу з внутрішніми документами.
Помічник директора	координує виконання доручень керівництва, забезпечує підготовку нарад, звітів і ділових зустрічей, а також здійснює інформаційно-аналітичну підтримку управлінських рішень.
Відділ кадрів	здійснює облік персоналу, організовує підбір, прийом і звільнення працівників, веде кадрову документацію та контролює дотримання трудового законодавства.
Центральна диспетчерська	забезпечує ефективне керівництво виробничими процесами, координацію діяльності структурних підрозділів і контроль за виконанням виробничих завдань у режимі реального часу.
Заступник директора, начальник відділу рослинництва	керує організацією та технологічним забезпеченням виробництва рослинницької продукції, відповідає за планування, контроль і аналіз виробничих показників галузі.

1	2
Головний енергетик	організовує безперебійне енергопостачання підприємства, здійснює нагляд щодо раціонального використання енергоресурсів, та окрім того, технічного стану енергетичного обладнання.
Начальник служби безпеки	забезпечує охорону майна та інформаційних ресурсів підприємства, організовує пропускний режим і проводить профілактику правопорушень на території господарства.
Начальник відділу тваринництва	відповідає за організацію виробництва тваринницької продукції, контроль за дотриманням технологічних процесів утримання і годівлі поголів'я.
Начальник транспортної служби	організовує роботу транспортних засобів підприємства, контролює технічний стан автопарку, забезпечує ефективне використання паливно-мастильних матеріалів.
Начальник відділу постачання	займається забезпеченням підприємства матеріально-технічними ресурсами, контролює своєчасність і якість поставок, формує заявки на необхідні ресурси.
Начальник відділу збуту	відповідає за реалізацію готової продукції, організовує взаємодію з покупцями, укладає договори поставок і аналізує ринкову кон'юнктуру.
Головний бухгалтер	організовує ведення обліку, формує фінансову звітність, здійснює контроль за рухом грошових коштів і дотриманням фінансової дисципліни.
Головний агроном	розробляє агротехнічні заходи, здійснює контроль за якістю робіт, доглядом за культурами та дотриманням сівозмін.
Головний інженер	забезпечує роботу технічних служб на підприємстві, контролює процеси експлуатації, ремонту і модернізації сільськогосподарської техніки.
Старший електрик	здійснює технічне обслуговування електрообладнання, контролює дотримання правил електробезпеки та безперебійне функціонування електромереж.

1	2
Заступник начальника служби безпеки	виконує організаційно-контрольні функції з питань охорони підприємства, координує роботу охоронного персоналу та забезпечує дотримання внутрішнього режиму.
Заступник начальника (відповідного відділу)	здійснює поточне керівництво діяльністю підрозділу, контролює виконання виробничих завдань і заміщує начальника у разі його відсутності.
Директор комбікормового заводу	організовує виробничий процес на підприємстві з виготовлення кормів, контролює якість продукції та ефективність використання сировини.
Завідувач елеватором	відповідає за приймання, зберігання та відвантаження зерна, контролює дотримання технологічних норм і умов зберігання продукції.
Заступник головного бухгалтера	контролює ведення бухгалтерських рахунків, узгоджує звітні показники та забезпечує безперервність облікового процесу у разі відсутності головного бухгалтера.

Водночас лінійно-функціональна структура має і певні обмеження, які проявляються у зниженні гнучкості управління та уповільненні прийняття рішень через багаторівневу систему узгоджень. У ПП «Ланна-Агро» це частково призводить до надмірної бюрократизації процесів, дублювання функцій між відділами, а також до конфліктів повноважень між лінійними та функціональними керівниками. Незважаючи на ці недоліки, така структура залишається ефективною за умов стабільного середовища, чіткого розподілу обов'язків і достатньо високої кваліфікації управлінських кадрів і є найоптимальнішою для підприємства, де поєднуються різні види діяльності – рослинництво, тваринництво, збут продукції.

Провівши дослідження ми дійшли висновку, що ПП «Ланна-Агро» – це сучасне сільськогосподарське підприємство з чітко визначеною організаційною структурою. Завдяки раціональному розподілу управлінських функцій, наявності кваліфікованого персоналу та налагодженій системі внутрішньої координації, ефективно виконує виробничі завдання та забезпечує стале функціонування в умовах конкурентного аграрного ринку.

1.2 Організація облікового процесу на підприємстві

Організація облікового процесу на підприємстві є одним із ключових напрямів управління на підприємстві, який належить до компетенції його власників. Це складна система взаємопов'язаних дій, спрямованих на своєчасне, повне та достовірне відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку з метою забезпечення ефективного управління, контролю та формування фінансової звітності. Процес організації обліку включає в себе не лише визначення структури облікової служби, але й закріплення відповідальності головного бухгалтера та працівників бухгалтерії за ведення обліку відповідно до чинного законодавства.

Для ПП «Ланна-Агро», діяльність якого відзначається сезонністю виробництва, значним обсягом біологічних активів, наявністю різних структурних підрозділів (ферм, елеваторів, транспортних ділянок тощо) та широкою номенклатурою продукції, організація облікового процесу має свої специфічні особливості та нормативно-правові засади.

Правове регулювання організації бухгалтерського обліку в Україні здійснюється відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»[5], який визначає загальні принципи ведення обліку, обов'язки керівника підприємства щодо його організації, а також вимоги до складання та подання фінансової звітності. Крім того, сільськогосподарські підприємства у своїй діяльності керуються НП(С)БО, зокрема НП(С)БО 30 «Біологічні активи»[16], НП(С)БО 7 «Основні засоби»[14], НП(С)БО 9 «Запаси»[15], які регламентують порядок визнання, оцінки та відображення специфічних для галузі активів.

З бухгалтерської точки зору, «Ланна-Агро» від початку діяльності орієнтувалося на ведення обліку відповідно до національних стандартів, що забезпечувало прозоре відображення фінансових результатів. Первинна документація велася за типовими формами, проте з розвитком інформаційних технологій підприємство перейшло на автоматизовану систему обліку. Особлива увага приділялася обліку та контролю основних засобів, біологічних активів і виробничих витрат, оскільки вони є ключовими чинниками визначення собівартості продукції та оцінки ефективності господарської діяльності.

Оптимальне управління основними засобами сприяє підвищенню продуктивності виробництва та зміцненню конкурентоспроможності аграрних підприємств.

Структура облікової служби великого сільськогосподарського підприємства, як правило, має централізований або змішаний характер, що притаманно і для ПП «Ланна-Агро». На цьому підприємстві для належного ведення обліку сформовано бухгалтерську службу, очолювану головним бухгалтером. Бухгалтерська служба здійснює методологічне керівництво, узагальнення даних і формування фінансової звітності, у той час як у виробничих підрозділах (молочно-товарних фермах, механізованих загонах, зернових комплексах тощо) призначені відповідальні особи, які ведуть первинний облік. Такий підхід забезпечує оперативність інформації, скорочення облікових витрат і підвищення контролю за рухом матеріальних ресурсів.

Організація бухгалтерської служби формується на основі штатного розпису підприємства та підлягає подальшій деталізації у відповідних додатках до внутрішніх регламентуючих документів і наведена нами на рисунку 1.3.

Рисунок 1.3 – Структура бухгалтерської служби ПП «Ланна-Агро»

Повноваження, функціональні обов'язки та відповідальність головного бухгалтера визначаються посадовими інструкціями, які затверджуються керівником підприємства та розробляються відповідно до нормативно-правових актів України (рис.1.4).

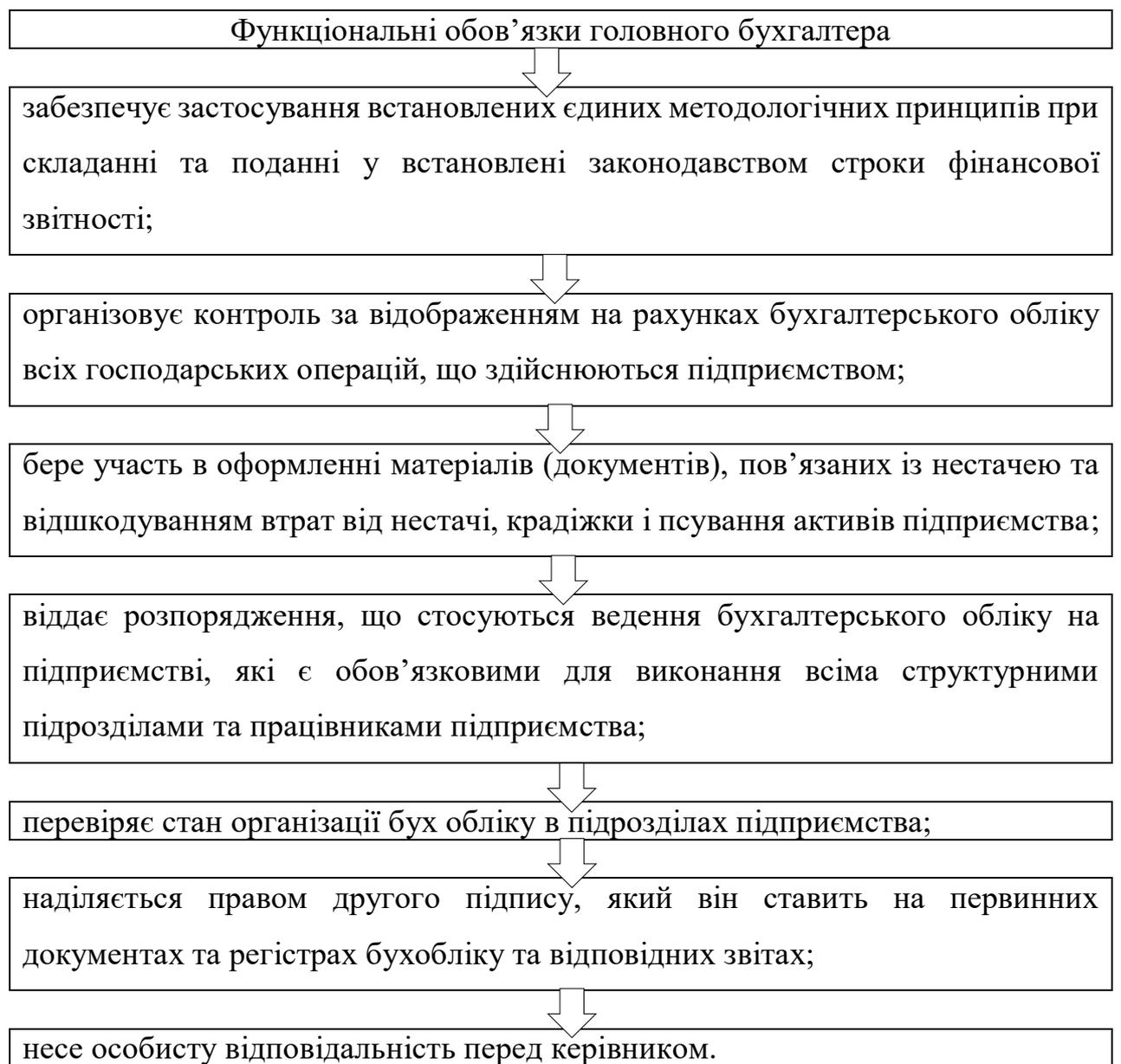

Рисунок 1.4 – Обов'язки головного бухгалтера ПП «Ланна-Агро»

Головний бухгалтер займає ключову роль щодо забезпечення методологічної єдності бухгалтерського обліку. Його обов'язки не обмежуються лише веденням обліку – він відповідає за розробку, впровадження і моніторинг за дотриманням єдиних принципів облікової політики у межах організації.

У разі тимчасової відсутності головного бухгалтера його обов'язки виконуються заступником, а якщо заступник також відсутній – іншим працівником бухгалтерської служби на підставі письмового розпорядження керівника приватного підприємства «Ланна-Агро».

Для забезпечення належного контролю за майном підприємства з матеріально відповідальними особами укладаються договори про повну матеріальну

відповідальність. Подібні угоди оформлюються і з підзвітними працівниками, які здійснюють закупівлю товарно-матеріальних цінностей для потреб підприємства.

Відмітимо, що організація облікового процесу у ПП «Ланна-Агро» передбачає формування раціональної облікової політики, дотримання якої гарантує достовірність бухгалтерського обліку, що забезпечує формування якісної фінансової звітності. Облікова політика ПП «Ланна-Агро» затверджується наказом керівника і встановлює методи оцінки активів і зобов'язань, порядок здійснення обліку щодо доходів і витрат, способи нарахування амортизації, а також структуру бухгалтерської служби (Додаток В).

Обліковий процес у ПП «Ланна-Агро» охоплює три основні стадії: первинний, поточний та підсумковий етап.

Первинний облік передбачає документальне фіксування господарських операцій у первинних документах (накладних, актів, відомостей, табелів обліку робочого часу). Для документального оформлення операцій господарської діяльності на ПП «Ланна-Агро» застосовують як типові, так і спеціалізовані форми первинних документів. Одночасно важливу роль відіграють спеціалізовані форми первинних документів, які затверджені Методичними рекомендаціями щодо застосування спеціалізованих форм первинних документів з обліку виробництва сільськогосподарської продукції [21]. Зазначені форми відображають специфіку галузевих процесів – облік польових робіт, руху тварин, використання кормів, облік урожаю тощо – і забезпечують уніфікацію та достовірність облікових даних на всіх рівнях виробничої структури підприємства. У разі потреби, підприємство має право самостійно розробляти форми первинних документів для аналітичного обліку за умови наявності в них усіх обов'язкових реквізитів, визначених частиною другою статті 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Перелік посадових осіб, уповноважених на підпис фінансових та первинних документів, затверджується внутрішнім розпорядженням керівника підприємства. Ці особи несуть відповідальність за достовірність та своєчасність складання документів, а також їх передачу до бухгалтерії.

Поточний облік, який здійснюється шляхом систематизації інформації у регістрах синтетичного й аналітичного обліку. На підприємстві ПП «Ланна-Агро» для ведення бухгалтерського обліку застосовується програмне забезпечення

«1С:Бухгалтерія», яке забезпечує облік основних засобів, матеріалів, розрахунків, формування фінансової звітності та дозволяють інтегрувати дані різних підрозділів у єдину інформаційну базу. Однак, для приватних підприємств, згідно з Указом Президента України №133/2017, рекомендовано не використовувати вказане програмного забезпечення. Це обумовлено санкціями, введеними проти розробника – російської компанії, через загрозу національній безпеці. У зв'язку з цим подальше використання даної програми створює юридичні, інформаційні та фінансові ризики, зокрема: порушення чинного законодавства; відсутність офіційної підтримки та оновлень; загроза витоку даних. А тому, на нашу думку, керівному складу підприємства слід розглянути можливість використання вітчизняних ліцензованих бухгалтерських програми замість «1С:Бухгалтерія».

Для системного та об'єктивного обліку активів, зобов'язань, капіталу та господарських операцій на ПП «Ланна-Агро» використовується робочий план рахунків бухгалтерського обліку. Він розроблений на основі типового Плану рахунків, затвердженого Міністерством фінансів України, та адаптований до особливостей діяльності підприємства. З метою деталізації обліку на підприємстві введені додаткові субрахунки другого порядку.

Аналітичний облік товарно-матеріальних цінностей здійснюється і у бухгалтерії (у кількісно-сумарному вимірі), і в підрозділах (у кількісному вимірі). Така побудова обліку дозволяє забезпечити контроль за рухом активів на будь-якому рівні господарської діяльності.

Підсумковий етап облікового процесу включає узагальнення даних, складання фінансової, податкової та статистичної звітності відповідно до вимог чинного законодавства (зокрема, Порядку подання фінансової звітності, затвердженого постановою КМУ № 419 від 28.02.2000 р.).

На основі проведеного дослідження ми дійшли висновку, що бухгалтерський облік на ПП «Ланна-Агро» організовано на високому рівні. Це пояснюється чітким дотриманням вимог чинного законодавства, науково обґрунтованого підходу до побудови облікової системи та впровадження сучасних інформаційних технологій.

Високий рівень організації обліку проявляється у чітко визначеній обліковій політиці, раціональному розподілі обов'язків між працівниками бухгалтерської

служби, налагодженому документообігу та ефективній системі внутрішнього систем, а також постійне оновлення методичного забезпечення сприяють підвищенню точності, оперативності та аналітичності облікової інформації. Наявність чіткої структури бухгалтерської служби, що охоплює як центральний апарат, так і облікові підрозділи у виробничих ланках, забезпечує своєчасне узагальнення даних і формування достовірної фінансової звітності.

Завдяки комплексному підходу до організації облікового процесу, підприємство отримує достовірну інформаційну базу для прийняття управлінських рішень, планування виробництва та контролю за ефективністю використання ресурсів. Таким чином, високий рівень організації обліку є не лише вимогою законодавства, а й ключовою передумовою фінансової стабільності, конкурентоспроможності та сталого розвитку ПП «Ланна-Агро».

1.3 Аналіз основних фінансово-економічних показників приватного підприємства «Ланна-Агро»

Аналіз фінансово-економічних показників є одним із ключових етапів дослідження діяльності будь-якого суб'єкта господарювання, оскільки саме він дозволяє оцінити рівень ефективності використання ресурсів, визначити фінансову стійкість, рентабельність та перспективи подальшого розвитку підприємства. У сучасних умовах високої конкуренції та економічної нестабільності комплексна оцінка результатів роботи господарюючого суб'єкта набуває особливого значення.

Приватне підприємство «Ланна-Агро» здійснює діяльність у сфері сільського господарства, що зумовлює специфіку його фінансових результатів та структури витрат. Галузеві особливості формують певні ризики та водночас відкривають можливості для розвитку, що потребує систематичного моніторингу та оцінки ключових економічних показників.

З метою виявлення тенденцій зміни господарських результатів, визначення сильних і слабких сторін фінансового стану ПП «Ланна-Агро» та обґрунтування напрямів підвищення його ефективності діяльності підприємства на основі даних додатків Д, Е, Ж розрахуємо основні фінансово-економічні показники діяльності за 2022-2024 роки у додатку И.

Аналіз динаміки активів ПП «Ланна-Агро» свідчить про стабільне зростання загальної вартості активів протягом досліджуваного періоду. Загальні активи підприємства збільшилися з 547 133 тис. грн. до 667 672 тис. грн., що становить приріст на 22,1% і відображає позитивну тенденцію розвитку матеріально-фінансової бази. Основне зростання забезпечене необоротними активами, які зросли з 147 377 тис. грн. до 252 351 тис. грн., що свідчить про активне оновлення та розширення основних засобів підприємства. Зокрема, вартість основних засобів збільшилася на 136,8%, досягнувши 226 105 тис. грн., що є ключовим фактором підвищення виробничого потенціалу та забезпечення стабільності операційної діяльності. Довгострокові біологічні активи також демонструють зростання на 9,33%, що відображає підтримку та розвиток аграрної складової діяльності.

Оборотні активи, хоча й зросли не так суттєво, залишаються стабільною складовою фінансових ресурсів підприємства, збільшившись до 415 321 тис. грн. Найбільш вагомим компонентом оборотних активів є запаси, приріст яких становив 10,32%, що вказує на збільшення обсягів матеріально-технічних ресурсів. Дебіторська заборгованість залишилася відносно стабільною, з незначним коливанням, тоді як грошові кошти демонструють певні коливання, що може свідчити про варіативність ліквідності та управління грошовими потоками.

Загальна динаміка активів приватного підприємства «Ланна-Агро» наведено на рисунку 1.5.

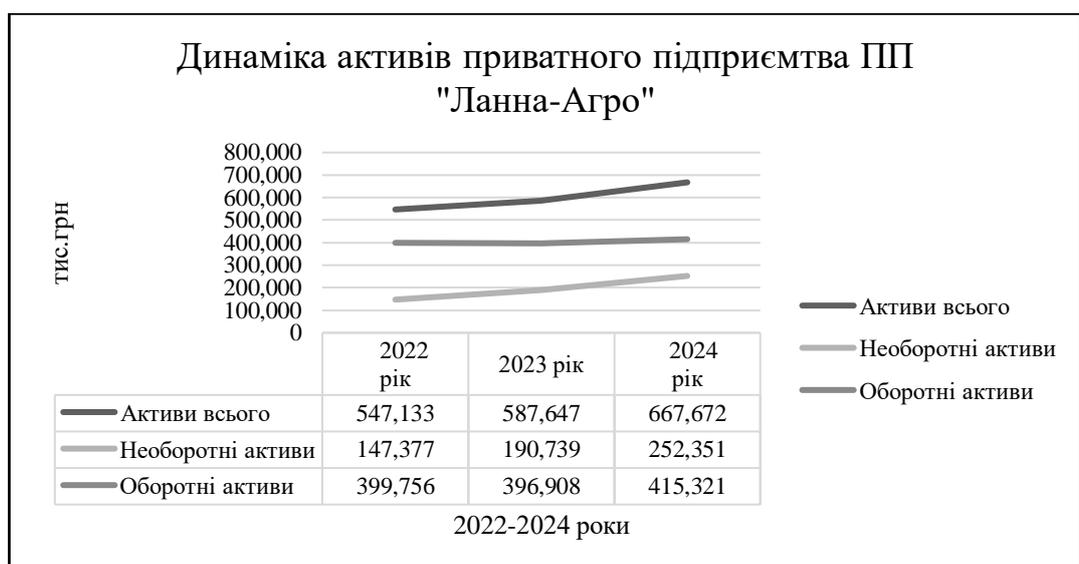

Рисунок 1.5 – Динаміка активів ПП «Ланна-Агро» за 2022-2024 роки

Отже, загальна динаміка активів ПП «Ланна-Агро» характеризується позитивною тенденцією до збільшення вартості необоротних активів та стабільністю оборотних, що свідчить про стратегічне оновлення основних засобів та підтримку фінансової стійкості підприємства. Це створює передумови для подальшого розвитку та підвищення ефективності господарської діяльності.

Аналіз динаміки зобов'язань ПП «Ланна-Агро» демонструє суттєві коливання загальної величини боргових зобов'язань протягом досліджуваного періоду. Загальна сума зобов'язань коливалася від 9 268 тис. грн. до 36 463 тис. грн., відображаючи високу змінність у фінансових зобов'язаннях підприємства. При цьому підприємство не має довгострокових зобов'язань, що свідчить про відсутність залученого довгострокового боргу та орієнтацію на поточне фінансування діяльності.

Поточні зобов'язання є основною складовою загального боргу, при цьому найбільшу частку займають короткострокові кредити. Їх значення коливалося від 0 до 30 000 тис. грн., що свідчить про активне використання кредитних ресурсів для забезпечення операційної діяльності та одночасну змінність у структурі фінансування. Кредиторська заборгованість за товари та за розрахунками демонструє стабільне зростання, відповідно 83,43% та 149,64% у загальному періоді аналізу, що свідчить про збільшення обсягів комерційних розрахунків та фінансових зобов'язань перед контрагентами. Інші компоненти, такі як доходи майбутніх періодів та забезпечення витрат і платежів, залишаються на рівні нуля, що вказує на відсутність на підприємстві значних авансових надходжень або резервів на покриття майбутніх зобов'язань.

Аналіз динаміки власного капіталу ПП «Ланна-Агро» свідчить про його стале зростання протягом досліджуваного періоду. Загальна величина власного капіталу збільшилася з 510 670 тис. грн. до 635 108 тис. грн., що становить приріст на 24%, або 124 438 тис. грн. Така тенденція демонструє підвищення фінансової незалежності підприємства, його здатність до самофінансування та ефективного використання прибутку.

Структурний аналіз власного капіталу показує, що зареєстрований, додатковий і резервний капітали залишаються незмінними протягом періоду, відповідно 2 587 тис. грн., 4 885 тис. грн. та 1 204 тис. грн., що свідчить про

відсутність змін у розмірі статутного капіталу та додаткових внесків власників. Головним джерелом зростання є нерозподілений прибуток, який збільшився з 501 994 тис. грн. до 626 432 тис. грн., тобто на 124 438 тис. грн., або на 9,96%. Це свідчить про прибуткову діяльність підприємства, ефективне управління ресурсами та спрямування отриманого фінансового результату на подальший розвиток.

Відсутність неоплаченого капіталу є позитивним показником фінансової дисципліни, що підтверджує повне формування статутного фонду.

Загальна динаміка пасивів підприємства відображена на рисунку 1.6.

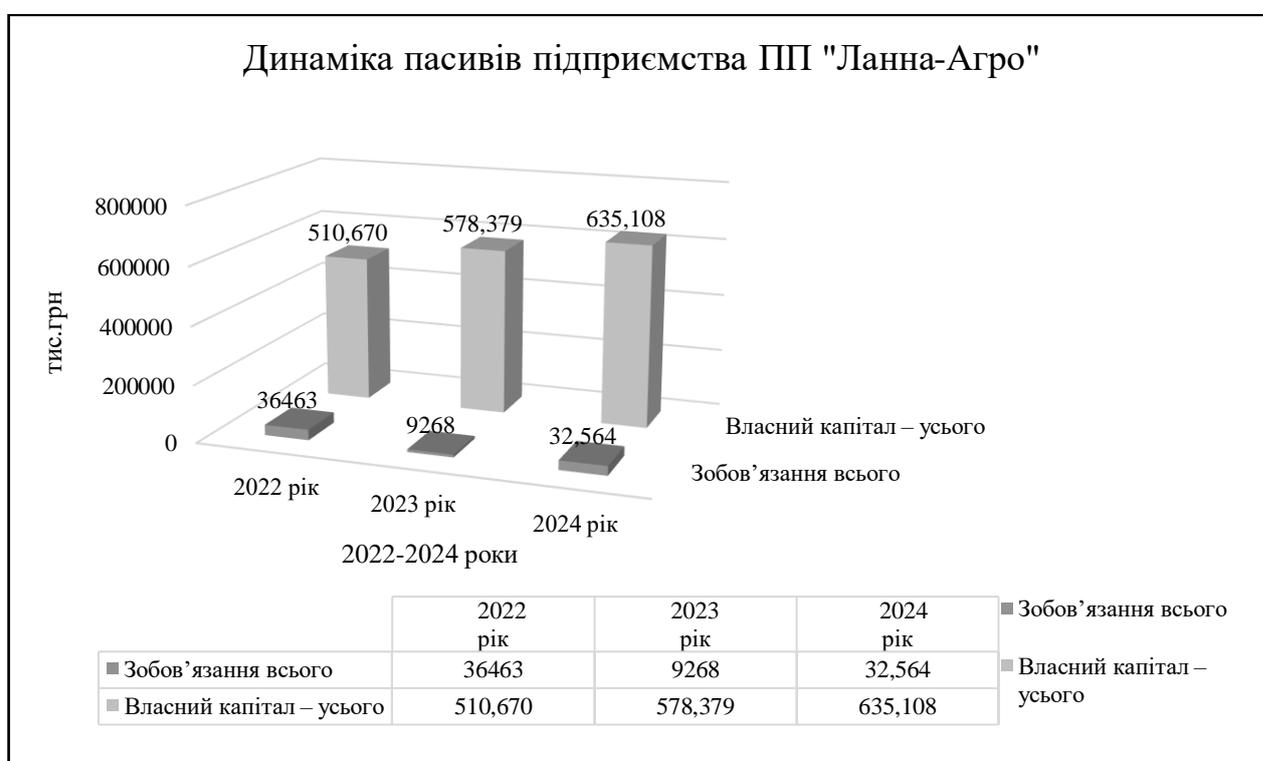

Рисунок 1.6 – Динаміка пасивів ПП «Ланна-Агро» за 2022-2024 роки

Загалом динаміка зобов'язань ПП «Ланна-Агро» свідчить про високу залежність від короткострокового фінансування та необхідність ефективного управління кредиторською заборгованістю для підтримки фінансової стійкості підприємства, а зростання власного капіталу ПП «Ланна-Агро» обумовлене насамперед збільшенням нерозподіленого прибутку, що вказує на стабільний фінансовий стан, ефективне використання прибутку та наявність внутрішніх резервів для фінансування подальшої діяльності підприємства.

Аналіз динаміки доходів і витрат ПП «Ланна-Агро» свідчить про зростання масштабів діяльності підприємства, хоча в останньому році спостерігається незначне зниження прибутковості. Чистий дохід від реалізації продукції зріс із 250 675 тис. грн. до 349 860 тис. грн., що становить приріст на 39,6%, однак темпи зростання сповільнилися. Собівартість реалізованої продукції збільшилася на 54%, що зменшило валовий прибуток на 9,17%.

Прибуток від операційної діяльності скоротився на 7,56%, а чистий прибуток – на 3,28%, що свідчить про підвищення витратного навантаження та зниження ефективності господарювання. Попри це, підприємство залишається прибутковим, а його фінансові результати загалом демонструють стабільність та здатність підтримувати позитивну динаміку розвитку, що відображено на рисунку 1.7.

Доходи, витрати та прибуток ПП «Ланна-Агро»

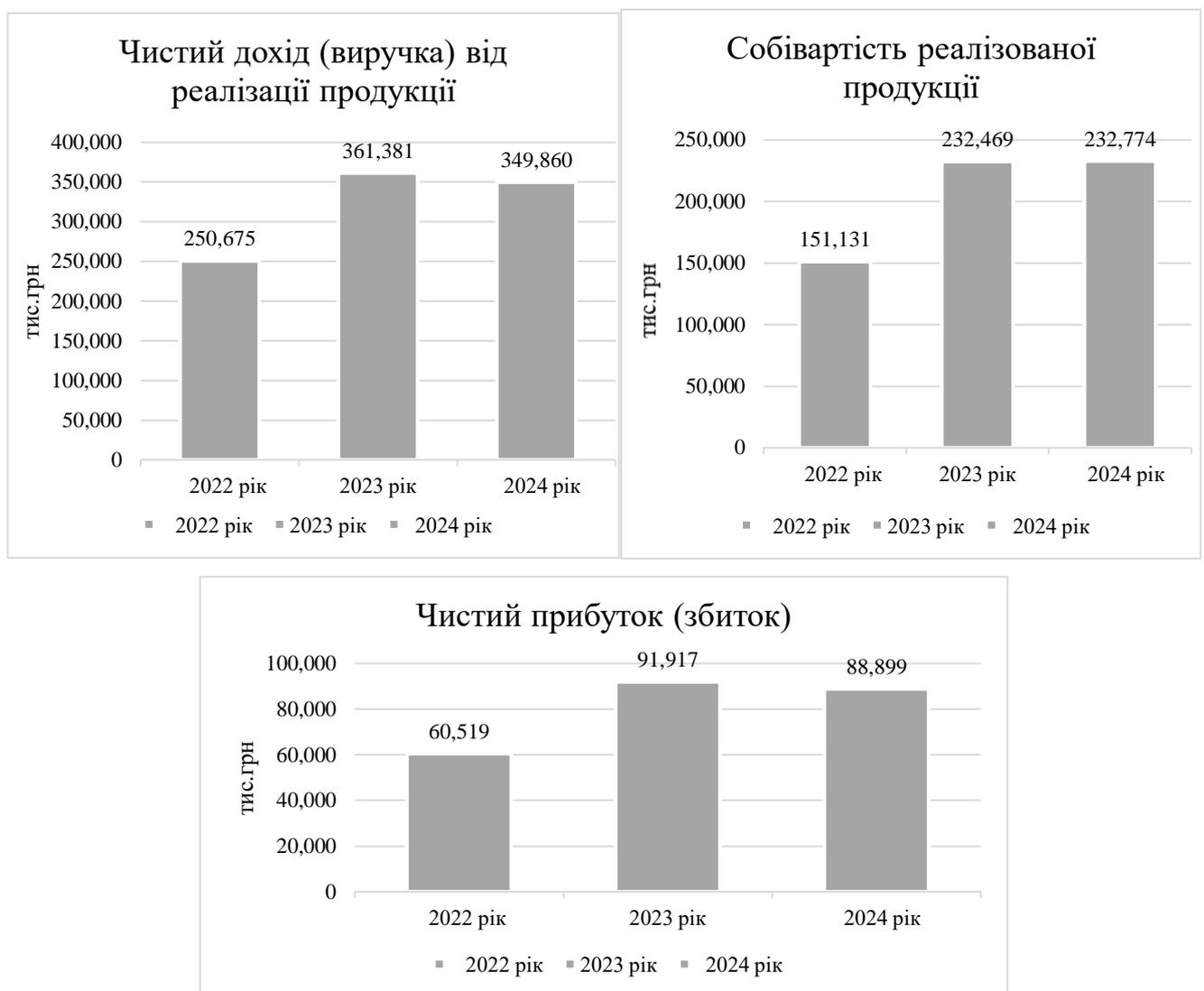

Рисунок 1.7 – Динаміка доходів, витрат та чистого прибутку ПП «Ланна-Агро» за 2022-2023 роки

Аналіз динаміки доходів і витрат ПП «Ланна-Агро» свідчить про зростання масштабів діяльності підприємства, хоча в останньому році спостерігається незначне зниження прибутковості. Чистий дохід від реалізації продукції зріс із 250 675 тис. грн. до 349 860 тис. грн., що становить приріст на 39,6%, однак темпи зростання сповільнилися. Собівартість реалізованої продукції збільшилася на 54%, що зменшило валовий прибуток на 9,17%.

Прибуток від операційної діяльності скоротився на 7,56%, а чистий прибуток – на 3,28%, що свідчить про підвищення витратного навантаження та зниження ефективності господарювання. Попри це, підприємство залишається прибутковим, а його фінансові результати загалом демонструють стабільність та здатність підтримувати позитивну динаміку розвитку (рис. 1.8).

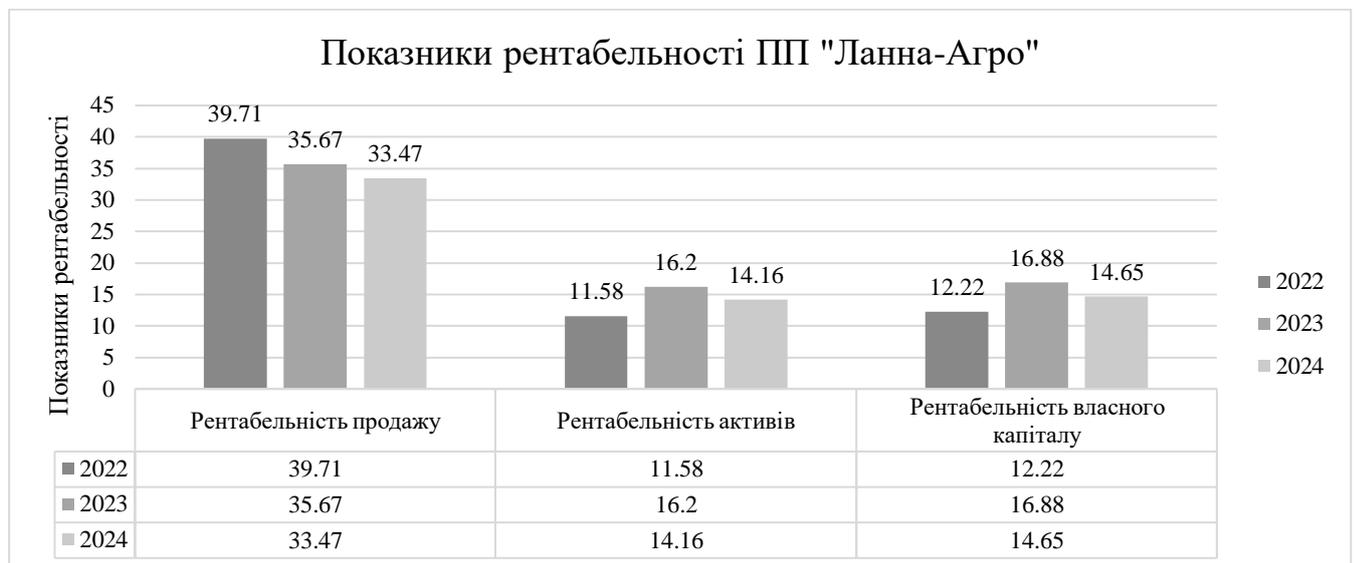

Рисунок 1.8 – Показники рентабельності приватного підприємства «Ланна-Агро»

Протягом досліджуваного періоду ПП «Ланна-Агро» покращило ефективність управління розрахунками: зменшився середній розмір дебіторської та кредиторської заборгованості, а оборотність дебіторської заборгованості зросла до 2,67 оборотів. Середній період інкасації скоротився до 137 днів, що позитивно вплинуло на оборотність коштів, однак незначне зниження оборотності запасів свідчить про уповільнення їх реалізації.

Показники ліквідності суттєво перевищують нормативи, що підтверджує високу платоспроможність, хоча надлишок оборотних активів може означати їх

неефективне використання.

Фінансова стійкість підприємства залишається високою: коефіцієнт автономії становить 0,95, залежність від позикових коштів мінімальна, а зростання частки основних засобів до 0,34 вказує на оновлення технічної бази. Загалом підприємство демонструє стабільний фінансовий стан і достатній рівень ділової активності, проте потребує оптимізації структури оборотних активів для підвищення ефективності діяльності.

РОЗДІЛ 2 ОБЛІК ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПРИВАТНОГО ПІДПРИЄМСТВА

«ЛАННА-АГРО»

2.1 Сутність, оцінка та нормативно-правове забезпечення обліку основних засобів підприємства

Основні засоби є одним із ключових елементів матеріально-технічної бази ПП «Ланна-Агро», оскільки підприємство здійснює сільськогосподарську діяльність, що передбачає активне використання будівель, техніки, обладнання, транспортних засобів та інших об'єктів, які мають тривалий строк експлуатації. Ефективне управління та ведення обліку основних засобів є запорукою забезпечення стабільності виробничого процесу та підвищення економічної ефективності діяльності підприємства. Разом з тим правильність ведення обліку основних засобів багато в чому залежить від правильного трактування їх сутності.

Відповідно до НП(С)БО 7 «Основні засоби», основні засоби – це «матеріальні активи, які утримуються підприємством для використання у господарській діяльності протягом періоду, що перевищує один рік, з метою отримання економічної вигоди» [14].

Також їх визначення наведено і в інших нормативно-правових актах (додаток К) та в науковій літературі (додаток Л).

Для визнання об'єкта як основного засобу на підприємстві мають виконуватись такі умови:

- очікуване використання об'єкта більше одного року;
- наявність матеріальної форми активу;
- можливість достовірної оцінки вартості об'єкта;
- ймовірність отримання економічних вигід у майбутньому від його використання;
- об'єкт не призначений для продажу.

З метою контролю відповідності цим умовам на підприємстві діє наказ про облікову політику, який визначає критерії визнання та порядок введення об'єктів в експлуатацію.

Класифікація основних засобів має ключове значення для їхнього аналізу, оскільки вона дає змогу упорядкувати матеріальні активи за різними ознаками, що

необхідні для ефективного управління, планування та відтворення. Крім того, систематизація основних засобів полегшує їх облік, сприяє раціональному управлінню та прийняттю обґрунтованих рішень щодо модернізації або оновлення. Вибір адекватних класифікаційних підходів дозволяє підприємству формувати стратегії оптимального використання ресурсів для досягнення стратегічних цілей.

Правильна класифікація основних засобів є критично важливою, оскільки вона напряду впливає на достовірність фінансової звітності, правильність розрахунку податків та ефективність управлінських рішень.

Значення правильної класифікації основних засобів для різних цілей обліку наведено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Значення правильної класифікації основних засобів для цілей обліку

Аспекти	Їх сутність та важливість
1	2
Нарахування амортизації	Від того, до якої групи належить об'єкт основних засобів (наприклад, будівлі, машини, комп'ютери, транспорт), залежать два ключові параметри: – строк корисного використання: будівлі амортизуються десятиліттями, тоді як комп'ютери – зазвичай 2-5 років; – метод амортизації: для різних груп можуть застосовуватися різні методи (прямолінійний, виробничий, прискореного зменшення тощо). Наслідки помилки: Неправильно обрана група призводить до некоректної суми амортизаційних відрахувань. Це, у свою чергу, викривлює собівартість продукції (товарів, послуг) і, як результат – фінансовий результат (прибуток або збиток) компанії.
Достовірність фінансової звітності	Правильна класифікація дозволяє адекватно оцінити інвестиції компанії (наприклад, важливо бачити, скільки коштів вкладено в нерухомість, скільки – у виробниче обладнання, а скільки – в офісні меблі. Це впливає на розрахунок важливих фінансових коефіцієнтів (наприклад, фондоддачі, рентабельності активів).

1	2
	Наслідки помилки: Якщо, наприклад, вартісне обладнання класифікувати як малоцінний актив (або навпаки), це спотворить реальну картину майнового стану підприємства та введе в оману користувачів звітності.
Податковий облік	Податковий кодекс України встановлює власні правила класифікації основних засобів та мінімально допустимі строки їх амортизації для розрахунку податку на прибуток. Бухгалтерський та податковий облік можуть відрізнятися. Чітка класифікація є базою для розрахунку податкових різниць. Також це важливо для коректного нарахування інших податків, наприклад, податку на нерухомість чи транспортного податку. Наслідки помилки: Неправильна податкова класифікація веде до податкових ризиків – заниження або завищення податкових зобов'язань, що може призвести до штрафів та пені під час перевірок.
Управлінський контроль та прийняття рішень	Керівництву компанії потрібна детальна інформація про свої активи для ефективного управління: – планування: розуміння, які активи потребують оновлення, ремонту чи модернізації; – контроль: погрупований облік значно спрощує інвентаризацію та контроль за збереженням майна; – аналіз ефективності: можливість оцінити, наскільки ефективно використовується кожна група активів (наприклад, виробниче обладнання порівняно з автопарком); Наслідки помилки: Недостовірність інформації в обліку основних засобів не дозволяє менеджменту приймати обґрунтовані рішення щодо інвестицій та витрат на утримання активів.

Таким чином, правильна класифікація основних засобів – це не просто

формальність, а фундамент для точного відображення фінансових результатів, уникнення податкових проблем та ефективного управління ресурсами компанії. Класифікація основних засобів у науковій літературі наведена у додатку Б.

На ПП «Ланна-Агро» здійснюється класифікація основних засобів за функціональним призначенням, яка дозволяє забезпечити правильне ведення як синтетичного, так і аналітичного обліку. Основні групи, які використовуються в обліковій практиці підприємства «Ланна-Агро» зазначено нами на рисунку 2.1.

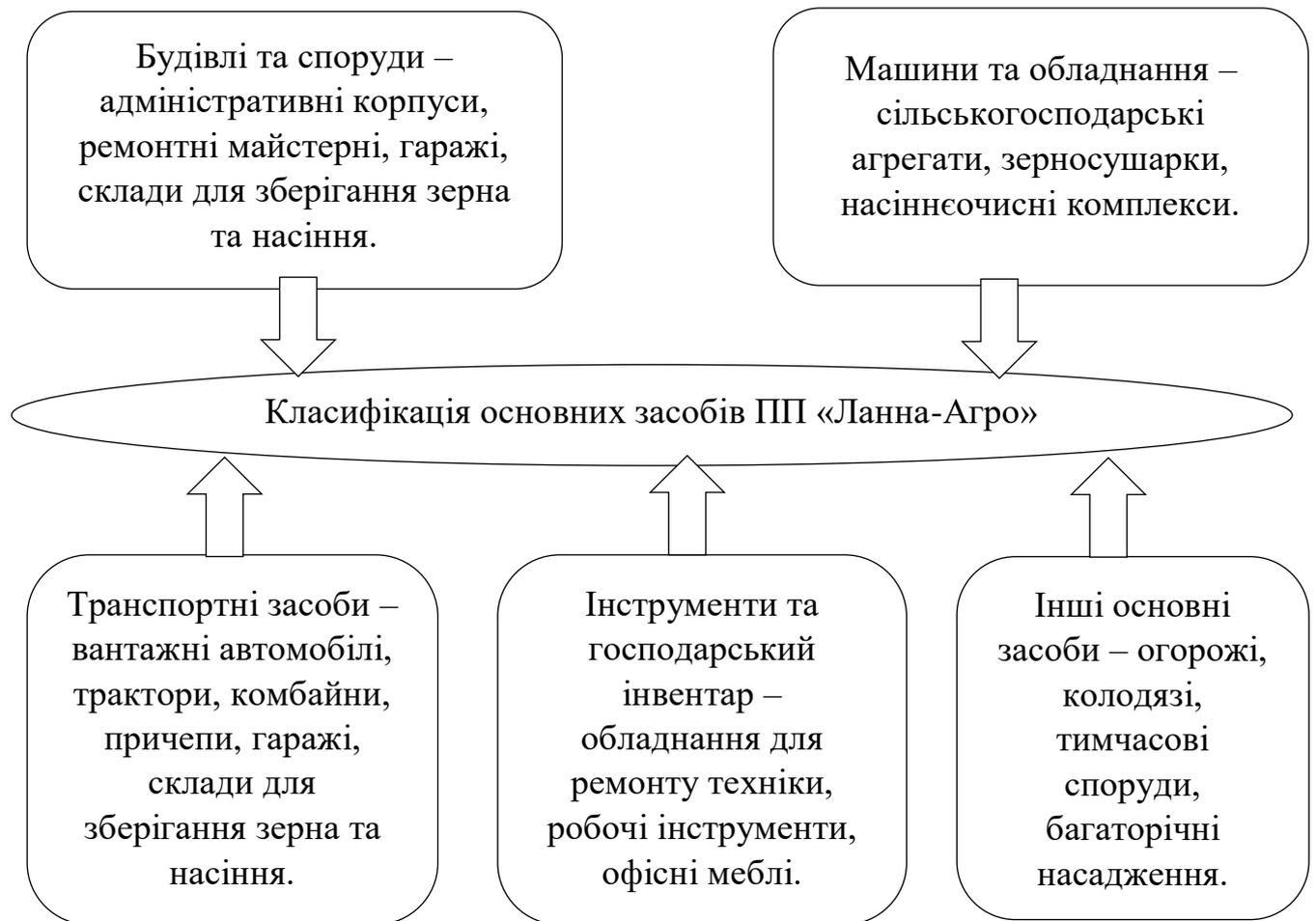

Рисунок 2.1 – Класифікація основних засобів з метою їх обліку у ПП «Ланна-Агро»

На ПП «Ланна-Агро» до складу основних засобів зараховуються такі активи, як трактори, комбайни, плуги, сівалки, зернозбиральна техніка, складські приміщення, адміністративні будівлі, виробничі споруди тощо. Кожен із цих об'єктів має свій інвентарний номер і обліковується за місцем експлуатації та матеріально відповідальною особою.

Оцінка основних засобів на ПП «Ланна-Агро» здійснюється згідно з НП(С)БО

7 та внутрішніми положеннями облікової політики. Основними видами оцінки, що використовуються, є:

- первісна вартість – визначається на дату придбання або створення основного засобу. Вона включає фактичні витрати на придбання техніки чи обладнання, транспортування до місця розташування, монтаж, встановлення та інші витрати, пов'язані з приведенням об'єкта у робочий стан. Наприклад, при купівлі нового трактора вартість його доставки та пусконаладжувальних робіт входить до первісної вартості;

- балансова (залишкова) вартість – визначається як первісна вартість за вирахуванням накопиченої амортизації. Цей показник відображає фактичну вартість активу, що ще не перенесена на витрати підприємства. Він є важливим для аналізу ефективності використання активів;

- справедлива вартість – застосовується при безоплатному надходженні основних засобів або у разі внесення об'єкта до статутного капіталу. Наприклад, якщо підприємству передали стару зерноочисну машину, її вартість визначається згідно з ринковими цінами на аналогічні активи;

- переоцінена вартість – підприємство має право проводити переоцінку основних засобів не частіше одного разу на рік. ПП «Ланна-Агро» використовує переоцінку здебільшого щодо будівель і споруд, вартість яких значно змінилася на ринку;

- ліквідаційна вартість – визначається як очікувана сума, яку підприємство зможе отримати від продажу або ліквідації активу після завершення строку його використання, за вирахуванням витрат на демонтаж і вивезення.

Відмітимо, що склад первісної вартості основних засобів на ПП «Ланна-Агро» залежить від джерела їх отримання на підприємстві і нами наведений у додатку М.

Оцінка основних засобів має ключове значення для правильного визначення сум амортизаційних відрахувань та залишкової вартості.

Амортизація є одним із ключових складників бухгалтерського обліку основних засобів, оскільки забезпечує поступовий розподіл вартості активів протягом періоду їх корисного використання та формує значну частину витрат підприємства. Відповідно до НП(С)БО 7 «Основні засоби», амортизація визначається як систематичний розподіл вартості необоротного активу, що підлягає

амортизації, протягом строку його корисного використання. Нарахування амортизації починається з місяця, наступного за введенням об'єкта в експлуатацію, та припиняється з місяця, що настає після вибуття активу або його переведення на реконструкцію, модернізацію чи консервацію [14].

Метою амортизації є не лише відображення поступового зменшення економічних вигід від використання активу, але й забезпечення об'єктивного формування собівартості продукції та фінансових результатів підприємства. Тому правильність вибору методу амортизації має вагомим значення для достовірності фінансової звітності та податкових розрахунків.

Згідно з вимогами НП(С)БО 7, підприємство самостійно обирає метод амортизації для кожної групи основних засобів, виходячи з очікуваного способу отримання економічних вигід від використання активів. До основних методів амортизації належать:

- прямолінійний метод, який передбачає рівномірне віднесення вартості активу на витрати протягом його корисного використання;
- виробничий метод, за яким сума амортизації розраховується пропорційними частинами до обсягу виробленої продукції чи відпрацьованих годин;
- метод зменшення залишкової вартості, що дозволяє більшу частину амортизаційних витрат віднести на перші роки експлуатації активу;
- кумулятивний метод, який також базується на прискореному списанні вартості;
- метод прискореного зменшення залишкової вартості, що застосовується до активів, що швидко зношуються або морально старіють.

Формули для розрахунку попередньо зазначених методів нарахування амортизації наведено в додатку Н.

У практиці аграрних підприємств найбільш поширеним є застосування прямолінійного методу, оскільки він забезпечує стабільність амортизаційних відрахувань, простоту розрахунку та прозорість у відображенні у фінансовій звітності. Для техніки, що використовується сезонно (комбайни, трактори, сівалки), застосування даного методу дозволяє рівномірно розподілити витрати між звітними періодами, незалежно від інтенсивності експлуатації, що є важливим для формування собівартості продукції та оцінки рентабельності діяльності.

На приватному підприємстві «Ланна-Агро» амортизація основних засобів здійснюється прямолінійним методом, про що зазначено в наказі про облікову політику підприємства. Цей метод передбачає нарахування амортизації рівними частинами протягом строку корисного використання об'єкта, виходячи з його первісної вартості та очікуваної ліквідаційної вартості. Наприклад, для сільськогосподарської техніки середній строк корисного використання встановлено на рівні 7–10 років, для будівель – 20–30 років, а для комп'ютерної техніки – 3–5 років.

Вибір саме цього методу для «Ланна-Агро» є економічно обґрунтованим і відповідає галузевим особливостям підприємства, оскільки більшість об'єктів основних засобів забезпечують відносно стабільний рівень надання економічних вигід протягом усього періоду використання. Крім того, прямолінійний метод забезпечує максимальну прозорість для користувачів фінансової звітності та спрощує проведення аудиторських процедур, зокрема перевірку правильності нарахування амортизації, звірку із регістрами обліку й оцінку залишкової вартості активів.

Нормативно-правове забезпечення обліку основних засобів підприємства формує інституційну основу та встановлює обов'язкові правила для відображення, оцінки, амортизації та списання довгострокових матеріальних активів у фінансовій звітності. Воно виконує функції, що наведено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Функції нормативно-правового забезпечення обліку

Функція	Зміст
Уніфікація	встановлення єдиних правил і термінології для всіх суб'єктів господарювання;
Визначення критеріїв	чітке окреслення умов визнання об'єктів основними засобами;
Регламентація оцінки	встановлення принципів визначення вартості та методів амортизації;
Забезпечення достовірності	документальне підтвердження господарських операцій і проведення інвентаризації.

Основні нормативно-правові акти, які регулюють облік основних засобів підприємства наведено в додатку П.

Отже, нормативно-правове забезпечення обліку основних засобів є ключовою складовою системи бухгалтерського регулювання, адже саме воно формує методологічні та організаційні засади відображення операцій з довгостроковими активами у фінансовій звітності підприємства. Завдяки єдиній правовій базі забезпечується узгодженість підходів до визнання, оцінки, амортизації, переоцінки та списання основних засобів, що гарантує достовірність, повноту й порівнюваність облікових даних у межах різних суб'єктів господарювання.

Дотримання положень нормативно-правових актів сприяє підвищенню рівня фінансової дисципліни, забезпечує належний контроль за збереженням і раціональним використанням майна підприємства, а також створює передумови для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Таким чином, ефективне функціонування системи обліку основних засобів можливе лише за умови чіткого дотримання чинного законодавства, що є запорукою формування якісної фінансової звітності та підвищення результативності діяльності підприємства в цілому.

2.2 Облікова політика та документальне оформлення основних засобів підприємства

Облікова політика ПП «Ланна-Агро» визначає основні аспекти організації та ведення бухгалтерського обліку відповідно до чинного законодавства України, зокрема Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та П(С)БО 7 «Основні засоби». Її метою є формування достовірної, повної та своєчасної інформації про господарські операції підприємства.

Елементи облікової політики, що регламентують організаційні та методичні аспекти бухгалтерського обліку основних засобів, наведено в додатку Р. У цьому додатку визначено ключові положення щодо обліку основних засобів, які відповідно до вимог чинного законодавства та нормативних документів мають бути обов'язково відображені в Наказі про облікову політику підприємства.

У межах облікової політики підприємства встановлено порядок визнання,

оцінки та амортизації основних засобів. Об'єкти визнаються активами у разі, якщо від їх використання очікуються економічні вигоди, а строк служби перевищує один рік. Первісна вартість визначається на підставі фактичних витрат на придбання, транспортування, монтаж і введення в експлуатацію. Амортизація нараховується прямолінійним методом, що забезпечує рівномірний розподіл вартості активу протягом строку корисного використання.

Однією з найбільш суттєвих складових облікової політики є визначення методу амортизації. Прямолінійний метод, який застосовується на ПП «Ланна-Агро», забезпечує рівномірне списання вартості об'єкта протягом усього строку корисного використання та спрощує процес бюджетування, прогнозування витрат і складання фінансової звітності. Він є загальноприйнятим та найбільш поширеним у сільськогосподарських підприємствах, оскільки дозволяє підтримувати стабільність витрат протягом періоду експлуатації активів. Водночас його використання не завжди повною мірою відображає інтенсивність виробничого навантаження, особливо стосовно техніки, яка функціонує нерівномірно протягом року.

З огляду на специфіку діяльності ПП «Ланна-Агро» доцільним є розгляд можливості застосування альтернативних методів амортизації для окремих груп основних засобів. Наприклад, виробничий метод може бути корисним для тракторів, комбайнів та іншої техніки, інтенсивність використання якої суттєво змінюється залежно від сезонності робіт. У свою чергу метод зменшення залишкової вартості може бути оптимальним для активів, що швидко морально старіють або мають високий рівень фізичного зносу у перші роки експлуатації. Включення до облікової політики положення щодо можливості застосування різних методів амортизації для різних груп об'єктів дозволить підвищити точність відображення реального споживання економічних вигід та забезпечить більш обґрунтовану інформацію для управлінських рішень.

Значущим елементом облікової політики є підхід до переоцінки основних засобів. За умов суттєвого відхилення балансової вартості від справедливої підприємство має право здійснювати переоцінку для забезпечення адекватності оцінки активів. Для аграрних підприємств це має особливе значення у випадках, коли йдеться про спеціалізовану техніку або об'єкти інфраструктури, ринкова

вартість яких може змінюватися під впливом зовнішніх факторів. Водночас здійснення переоцінки супроводжується необхідністю її регулярного повторення, що потребує ресурсів та обґрунтування. Відповідно до Наказу про облікову політику ПП «Ланна-Агро» на підприємстві проводиться переоцінка об'єктів основних засобів за умови, що залишкова вартість окремого об'єкта більш ніж на 10 % відрізняється від його справедливої вартості на дату балансу.

Не менш важливим є регламентування обліку витрат на ремонт, модернізацію та реконструкцію. Облікова політика повинна містити чітко визначати критерії, за яких такі витрати визнаються капітальними інвестиціями та збільшують первісну вартість активу, а в яких випадках вони відносяться на поточні витрати, що, на нашу думку, на ПП «Ланна-Агро» не достатньо деталізовано. Чіткість цих положень сприяє забезпеченню об'єктивності фінансової інформації та правильності визначення фінансових результатів діяльності.

У підсумку облікова політика ПП «Ланна-Агро» має бути структурована таким чином, щоб відображати не лише нормативні вимоги, а й практичні особливості функціонування підприємства. Використання прямолінійного методу амортизації є загалом обґрунтованим вибором, однак в окремих випадках доцільно розширити політику шляхом передбачення можливості застосування альтернативних методів для відповідних груп основних засобів. Такий підхід забезпечить відображення економічної сутності процесу використання активів і підвищить аналітичну цінність фінансової звітності. Облікова політика, побудована на чітких методичних засадах та адаптована до реальних умов діяльності, виступатиме ефективним інструментом управління ресурсами та формування надійної бази даних для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Отже, можемо констатувати, що виважена облікова політика щодо обліку основних засобів на ПП «Ланна-Агро», яка, в цілому відповідає вимогам нормативно-правових актів, забезпечують єдність методологічних підходів, достовірність облікових даних і контроль за збереженням майна підприємства. Її послідовне застосування при веденні обліку створює інформаційну основу для ефективного управління активами, підвищення фінансової дисципліни та достовірного відображення результатів діяльності у фінансовій звітності.

Обліковий процес у частині основних засобів є комплексною системою процедур, яка забезпечує достовірне відображення в бухгалтерському обліку усіх операцій, пов'язаних із їх надходженням, переміщенням, експлуатацією, ремонтом, модернізацією, вибуттям та списанням. Його початковим етапом виступає належне документальне оформлення операцій, яке є підґрунтям для подальшого аналітичного та синтетичного обліку та виступає ключовим засобом підтвердження факту здійснення господарських операцій.

Нормативно-правове регулювання цього процесу ґрунтується на положеннях Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [5], який встановлює перелік обов'язкових реквізитів первинних документів, зокрема, що зазначено на рисунку 2.2.

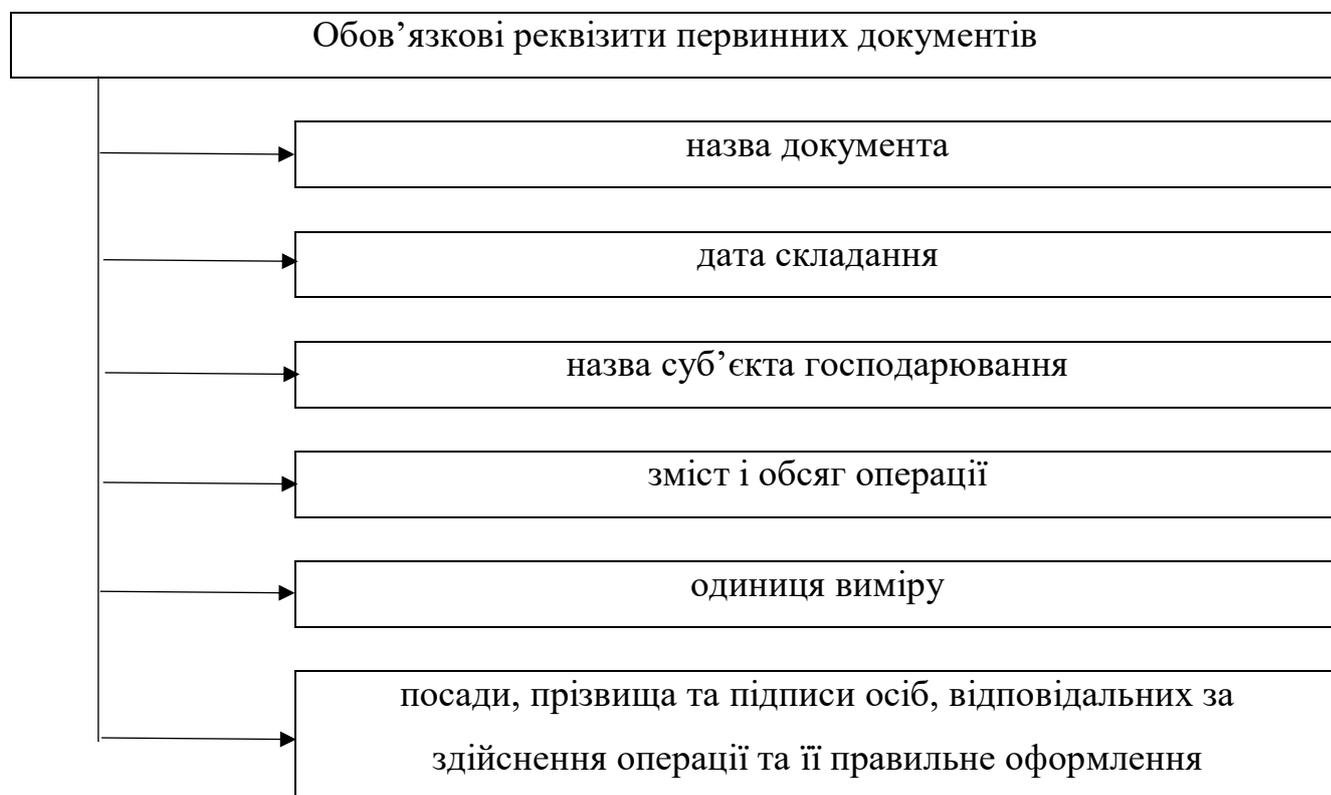

Рисунок 2.2 – Обов'язкові реквізити первинних документів

На сучасному етапі розвитку нормативно-правового регулювання обліку в Україні уніфіковані форми первинних документів для обліку основних засобів у підприємствах приватного сектору економіки відсутні. У зв'язку з цим суб'єкти господарювання мають право або самостійно розробляти форми первинних документів, забезпечуючи їх відповідність вимогам статті 9 Закону України «Про

бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [5] або використовувати типові форми первинних документів, розроблені для суб'єктів державного сектору, які затверджені наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження типових форм з обліку та списання основних засобів суб'єктами державного сектору» [17]. Такий підхід забезпечує баланс між нормативною гнучкістю та методологічною узгодженістю процесу обліку основних засобів, сприяючи підвищенню рівня достовірності, аналітичності та доказовості облікової інформації.

Приватне підприємство «Ланна-Агро» у своїй діяльності застосовує типові форми первинних документів, затверджені на державному рівні [17] та рекомендовані до використання вітчизняними нормативно-правовими актами. Перелік первинних документів, яке використовується підприємством при здійсненні господарської діяльності наведено в додатку С.

Застосування саме уніфікованих форм сприяє впорядкуванню документообігу, мінімізує ризики помилок, полегшує внутрішній контроль і забезпечує відповідність облікових процедур вимогам чинного законодавства.

Використання таких стандартних документів дозволяє підприємству систематизувати інформацію щодо надходження, переміщення, вибуття, ремонту та амортизації основних засобів без необхідності розроблення власних шаблонів. Крім того, типові форми містять усі обов'язкові реквізити, передбачені нормативними положеннями бухгалтерського обліку, що унеможлиблює пропуск важливих даних і забезпечує достатній рівень доказовості кожної операції. Застосування уніфікованих документів позитивно впливає і на ефективність контролю, оскільки дає змогу швидко здійснювати звірку інформації між підрозділами, оптимізує роботу бухгалтерської служби та спрощує процедуру перевірок як внутрішнього, так і зовнішнього характеру.

Таким чином, використання ПП «Ланна-Агро» саме типових форм первинної документації є раціональним та практично обґрунтованим рішенням, що забезпечує належний рівень достовірності, уніфікації та юридичної коректності облікових даних щодо основних засобів.

Процес приймання основних засобів здійснює постійно діюча приймальна комісія, яка створюється наказом керівника ПП «Ланна-Агро». До її складу входять

головний інженер, керівник відділу збуту та заступник головного бухгалтера. Комісія перевіряє відповідність отриманих засобів даним супровідних документів (рахунків-фактур, накладних, транспортних документів), оцінює їх фактичний стан, комплектність, наявність дефектів та готовність до експлуатації. За результатами перевірки складається Акт приймання-передачі основних засобів, який є основним документом для оприбуткування об'єкта в бухгалтерському обліку і підтверджує факт оприбуткування основних засобів. У ньому зазначається інформація про коротку характеристику об'єкта, результати його технічних випробувань, відповідність встановленим вимогам і нормативам. У випадку виявлення недоліків або дефектів у процесі приймання визначаються терміни та порядок їх усунення. Після затвердження керівником підприємства акт передається до бухгалтерії разом із комплектом технічної документації, що підтверджує характеристики та технічний стан об'єкта.

Після завершення процедури приймання здійснюється введення об'єкта в експлуатацію, що у ПП «Ланна-Агро» оформлюється Актом введення в експлуатацію основних засобів. Цей документ фіксує дату початку використання активу, що є підставою для початку нарахування амортизації. Якщо підприємство самостійно виготовляє інвентар або інші об'єкти основних засобів, то їх оприбуткування здійснюється на підставі накладних, нарядів чи актів виконаних робіт, які містять характеристику виготовленого майна, його собівартість і технічні параметри.

У випадках, коли основні засоби надходять безоплатно, у вигляді внеску до статутного капіталу або виявляються під час інвентаризації як необліковані, факт їх надходження також оформлюється Актом приймання-передачі, який складається відповідною комісією. При безоплатній передачі об'єктів іншим підприємствам акт оформлюється у двох примірниках – для сторони, що передає, і сторони, що приймає. У разі передачі об'єкта за плату акт складається у трьох примірниках, що забезпечує належний контроль за відображенням операції в бухгалтерському обліку обох сторін.

Внутрішнє переміщення основних засобів між структурними підрозділами підприємства оформлюється також актом у двох примірниках. Один примірник після підписання обома сторонами передається до бухгалтерії, а інший зберігається

у матеріально відповідальній особі. Такий порядок документування дозволяє забезпечити належний рівень контролю за збереженням активів і запобігти можливим зловживанням.

Кожен об'єкт основних засобів має бути закріплений за матеріально відповідальною особою. Для здійснення ефективного контролю за рухом і станом активів кожному об'єкту присвоюється інвентарний номер, який є незмінним протягом усього періоду його перебування на балансі підприємства. Цей номер зазначається у всіх первинних документах і облікових реєстрах, що забезпечує системність та однозначну ідентифікацію активів.

Пооб'єктний облік основних засобів ведеться у інвентарних картках, які відкриваються на підставі актів приймання, введення в експлуатацію та технічної документації. Інвентарні картки зберігаються в бухгалтерії підприємства і є основним джерелом інформації для складання звітності та контролю за наявністю активів. Для забезпечення системності ведення обліку картки реєструються в описах інвентарних карток, де об'єкти групуються за видами основних засобів. Такий підхід підвищує аналітичність та прозорість облікових процесів.

Окремого документального оформлення потребують операції, пов'язані з ремонтом, реконструкцією, модернізацією та технічним обслуговуванням основних засобів. Якщо ремонт здійснює стороння організація, підтвердженням виконаних робіт є Акт виконаних робіт (наданих послуг). У разі самостійного виконання ремонтних робіт витрати на використані матеріали документуються накладними-вимогами або лімітно-забірними картками. Перед початком ремонту об'єкт підлягає технічному огляду, за результатами якого складається відомість дефектів, у якій зазначаються види робіт, перелік деталей, що потребують заміни, та інші технічні параметри.

Після завершення ремонтних або модернізаційних робіт оформлюється Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих або модернізованих основних засобів, який підписується представниками підрозділів, що виконували роботи, та структур, які приймають об'єкт. Акт затверджується керівником підприємства і передається до бухгалтерії для відображення у фінансовому обліку. Відомості про проведені зміни обов'язково вносяться до технічного паспорта об'єкта.

Протягом усього періоду експлуатації на основні засоби нараховується амортизація, яка визначається відповідно до обраного підприємством методу та оформлюється Розрахунком амортизації основних засобів. Нарахування амортизації забезпечує поступовий розподіл вартості активу на витрати протягом строку його корисного використання, що сприяє достовірному відображенню фінансових результатів діяльності.

У разі втрати економічної вигоди від використання об'єкта або неможливості його подальшої експлуатації проводиться списання основних засобів. Для цього створюється спеціальна комісія, яка визначає технічний стан об'єкта, причини списання, можливість використання окремих вузлів чи матеріалів, отриманих після ліквідації. Результати її роботи оформлюються Актом на списання основних засобів або Актом на списання автотранспортних засобів, у якому зазначається первісна вартість, сума зносу, залишкова вартість та дані про отримані матеріальні цінності.

Якщо об'єкт передається безоплатно, складається Акт приймання-передачі та відповідна накладна, а інвентарна картка закривається. Отримані внаслідок ліквідації матеріали надходять на склад і оприбутковуються відповідно до накладних. У разі продажу основного засобу його переводять до складу оборотних активів у групу «Необоротні активи, утримувані для продажу» згідно з вимогами НП(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність».

Таким чином, за результатами проведеного дослідження та детального аналізу специфіки документального оформлення руху основних засобів на ПП «Ланна-Агро» нами було встановлено, що система первинного обліку та документообігу на підприємстві організована на належному високому рівні. Застосовувані форми первинних документів, порядок їх оформлення та відображення в бухгалтерському обліку відповідають вимогам чинного законодавства України та внутрішніх регламентів підприємства, що забезпечує повноту, достовірність і своєчасність облікової інформації щодо руху основних засобів і є необхідною передумовою для формування об'єктивних даних про основні засоби у фінансовій звітності.

2.3 Синтетичний та аналітичний облік основних засобів підприємства

Облік основних засобів займає ключове місце в системі бухгалтерського обліку підприємства, оскільки він дозволяє формувати повну та достовірну інформацію щодо наявності, руху та технічного стану матеріальних активів, які використовуються у господарській діяльності. Належна організація облікового процесу забезпечує не лише контроль за збереженням активів, але й дає змогу ефективно управляти ресурсами підприємства, планувати виробничі процеси та оптимізувати витрати, пов'язані з їх використанням. Такий підхід сприяє підвищенню загальної продуктивності підприємства та створює передумови для прийняття обґрунтованих управлінських рішень на основі достовірної інформації.

Приватне підприємство «Ланна-Агро» здійснює діяльність у сфері сільського господарства, зокрема у напрямі вирощування зернових і технічних культур, а також надання послуг аграрного призначення.

У процесі виробництва підприємство активно використовує основні засоби – сільськогосподарську техніку, транспортні засоби, будівлі, споруди, складські приміщення та інше обладнання. Відтак, належна організація обліку цих активів є передумовою ефективного управління ними та достовірності фінансової звітності.

Синтетичний і аналітичний облік основних засобів на підприємстві ведеться відповідно до вимог Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, зокрема НП(С)БО 7 «Основні засоби».

Синтетичний облік забезпечує узагальнення інформації про наявність і рух основних засобів у грошовому вимірі за їх видами, місцями експлуатації та напрямками використання. Для цього застосовується рахунок 10 «Основні засоби», який має такі субрахунки:

- 101 – земельні ділянки;
- 102 – капітальні витрати на поліпшення земель;
- 103 – будівлі;
- 104 – споруди;
- 105 – машини та обладнання;
- 106 – транспортні засоби;
- 107 – інструменти, прилади та інвентар;
- 108 – багаторічні насадження;

– 109 – інші основні засоби.

За дебетом рахунку 10 відображається надходження основних засобів (придбання, введення в експлуатацію, безоплатне отримання тощо), а за кредитом – їх вибуття (продаж, списання, ліквідація). Таким чином, рахунок 10 відображає первісну вартість основних засобів на певну дату.

Аналітичний облік ведеться по кожному об'єкту основних засобів окремо, що забезпечує детальну інформацію про кожен інвентарний об'єкт і надає можливість контролю за технічним станом і ефективністю використання кожного об'єкта, а також формування достовірних даних для розрахунку амортизації, визначення залишкової вартості та здійснення інвентаризації.

Кореспонденція рахунків з надходження основних засобів, яка використовується у ПП «Ланна-Агро» наведена нами у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Кореспонденція рахунків з надходження основних засобів на ПП «Ланна-Агро»

№ з/п	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	2	3	4
1	Зарахування об'єктів капітальних інвестицій після введення в експлуатацію за первісною вартістю	10	15
2	Одержання від учасника (засновника) підприємства об'єкта основних засобів	10	46
3	Відображення вартості безоплатно отриманих основних засобів	10	424
4	Зарахування витрат на транспортування і монтаж до складу первісної вартості безоплатно отриманих основних засобів	10	15
5	Оприбуткування раніше не врахованих на балансі основних засобів за справедливою вартістю	10	746

Кореспонденція рахунків щодо нарахування амортизації, ремонту та поліпшення основних, яка використовується у ПП «Ланна-Агро» нами узагальнена у таблиці 2.4.

Кореспонденція рахунків щодо нарахування амортизації, ремонту та
поліпшення основних на ПП «Ланна-Агро»

№ з/п	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	2	3	4
1.	Нарахована амортизація основних засобів:		
1.1	об'єктів, що забезпечують збут продукції	93	131
1.2	об'єктів загальногосподарського призначення	92	131
1.3	об'єктів житлово-комунального призначення та соціально-культурного призначення	949	131
2.	Відображено використання виробничих запасів на ремонт основних засобів:		
2.1	які задіяні у виробництві одного виду продукції	23	20
2.2	загальновиробничого призначення	91	20
2.3	загальногосподарського призначення	92	20
2.4	що використовуються для потреб збуту продукції	93	20
2.5	соціально-культурного призначення	94	20
3.	Нараховано заробітну плату працівникам, які здійснювали ремонт основних засобів:		
3.1	які задіяні у виробництві одного виду продукції	23	66
3.2	загальновиробничого призначення	91	66
3.3	загальногосподарського призначення	92	66
3.4	що використовуються для потреб збуту продукції	93	66
3.5	соціально-культурного призначення	94	66
4.	Нараховано єдиний соціальний внесок на заробітну плату працівникам, які здійснювали ремонт основних засобів:		
4.1	які задіяні у виробництві одного виду продукції	23	65
4.2	загальновиробничого призначення	91	65
4.3	загальногосподарського призначення	92	65
4.4	що використовуються для потреб збуту продукції	93	65
4.5	соціально-культурного призначення	94	65

1	2	3	4
4.	Відображено послуги підрядних організацій, які здійснювали ремонт основних засобів:		
4.1	які задіяні у виробництві одного виду продукції	23	63
4.2	загальновиробничого призначення	91	63
4.3	загальногосподарського призначення	92	63
4.4	що використовуються для потреб збуту продукції	93	63
4.5	соціально-культурного призначення	94	63
5.	Відображено витрати на поліпшення основних засобів:		
5.1	Використані виробничі запаси	15	20
5.2	Нарахована заробітна плата працівникам	15	66
5.3	Нараховано єдиний соціальний внесок на заробітну плату працівників	15	65
5.4	Відображено послуги сторонніх організацій	15	63
6	Відображено зарахування затрат після завершення робіт з поліпшення основних засобів на збільшення їх первісної вартості	10	15

Кореспонденція рахунків з обліку вибуття основних засобів, що використовується на ПП «Ланна-Агро» наведена нами в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Кореспонденція рахунків з обліку вибуття основних засобів на ПП «Ланна-Агро»

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	2	3	4
1	Ліквідація основних засобів первісна вартість ліквідованого об'єкта сума зносу об'єкта залишкова вартість		
1.1	списання зносу	131	10
1.2	списання залишкової вартості	976	10

1	2	3	4
2	Витрати на демонтаж об'єкта основних засобів		
2.1	оплата праці	976	66
2.2	відрахування на соціальні заходи	976	65
2.3	послуги підрядника, інших сторонніх організацій	976	68
3	Оприбуткування одержаних товарно-матеріальних цінностей від ліквідації об'єкта основних засобів	20	746
4.	Переведено основний засіб до необоротних активів, призначених до продажу		
4.1	за залишковою вартістю	286	10
4.2	списано накопичений знос	131	10
5.	Продаж основних засобів		
5.1	відображено дохід від реалізації при переході права власності на основний засіб	361	712
5.2	ПДВ	712	641
5.2	списано собівартість реалізованого основного засобу	943	286
6	Списано нестачу основних засобів, виявлених в результаті інвентаризації	976	10

Інформація про наявність і рух основних засобів на ПП «Ланна-Агро», узагальнена на рахунках бухгалтерського обліку, на завершальному етапі облікового процесу систематизується та відображається у формах фінансової звітності підприємства, що забезпечує користувачів повною та достовірною інформацією про їх вартісні характеристики, стан і результати використання. Насамперед відомості про основні засоби розкриваються у Балансі (Звіті про фінансовий стан) (форма № 1), у розділі I «Необоротні активи», де у статті «Основні засоби» (код рядка 1010) наводиться їх залишкова вартість на звітну дату, а також додатково розкривається первісна (переоцінена) вартість (код рядка 1011) і сума накопиченого зносу (код рядка 1012). Вплив використання основних засобів на фінансові результати діяльності підприємства відображається у Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід) (форма № 2), де суми амортизаційних відрахувань включаються до складу відповідних витрат за функціональним призначенням, зокрема до собівартості реалізованої продукції

(код рядка 2050), адміністративних витрат (код рядка 2130), витрат на збут (код рядка 2150) та інших операційних витрат (код рядка 2180). Крім того, інформація про надходження та вибуття основних засобів знаходить відображення у Звіті про рух грошових коштів (форма № 3), де у розділі «Рух грошових коштів у результаті інвестиційної діяльності» показуються надходження від реалізації необоротних активів (код рядка 3200) та витрати на їх придбання або створення (код рядка 3300). Деталізована характеристика руху, складу, первісної вартості, зносу та переоцінки основних засобів подається у Примітках до річної фінансової звітності (форма № 5), зокрема в розділі «Нематеріальні активи та основні засоби», що забезпечує розширене аналітичне розкриття відповідної інформації та підвищує прозорість фінансової звітності підприємства.

На основі проведеного дослідження ми дійшли висновку, що система обліку основних засобів на ПП «Ланна-Агро» побудована відповідно до чинних нормативно-правових вимог і забезпечує достовірність даних про основні засоби та належний рівень контролю за наявністю, рухом і станом активів. Разом з тим, з метою підвищення оперативності інформації про основні засоби, існують окремі напрями удосконалення їх обліку, які нами описані у наступному питанні.

2.4 Удосконалення обліку основних засобів приватного підприємства «Ланна-Агро»

Модернізація системи бухгалтерського обліку основних засобів ПП «Ланна-Агро» вимагає впровадження конкретних заходів, спрямованих на підвищення точності облікових даних, оперативності їх отримання та аналітичної цінності інформації для управлінських потреб. Одним із ключових напрямів удосконалення є відмова від використання застарілого програмного забезпечення російського походження та перехід на вітчизняні автоматизовані системи обліку. З огляду на поточні вимоги законодавства, а також на стратегічну необхідність забезпечення інформаційної безпеки, підприємство може впроваджувати такі програмні продукти, як «Дебет Плюс», «Діловод», «Вчасно», «Master Бухгалтерія» або «ISpro». Вони підтримують електронний документообіг, відповідають вимогам НП(С)БО, дозволяють формувати реєстри бухгалтерського обліку, вести облік

основних засобів за групами, автоматично нараховувати амортизацію та здійснювати контроль за строками корисного використання. Перехід до таких систем створює можливість повністю автоматизувати роботу з основними засобами, починаючи з моменту надходження активу на підприємство та закінчуючи його вибуттям або модернізацією.

У процесі вибору програмного забезпечення для автоматизації обліку основних засобів ПП «Ланна-Агро» доцільно орієнтуватися на можливості, що відповідають специфіці аграрного виробництва, багатокomпонентній структурі основних засобів та високій інтенсивності документообігу. Проведений аналіз програмних продуктів «Дебет Плюс», «Діловод», «Master Бухгалтерія», «ISpro» та «Вчасно» дав змогу зіставити їх функціональні можливості, рівень автоматизації та доступність для практичного впровадження. Характеристики кожної програми за критеріями вартості, можливостей ведення обліку, інтеграції з електронним документообігом, наявності аналітики за технікою та обладнанням, підтримки аграрної специфіки та рівня інтерфейсної доступності наведено в таблиці 2.6.

Порівняльний аналіз показав, що комплексні системи «ISpro» та «Master Бухгалтерія» мають широкий спектр функцій, включно з автоматичним нарахуванням амортизації, формуванням інвентарних карток, контролем руху техніки та підтримкою багатовимірної аналітики. Разом з тим вони потребують довшого періоду впровадження та вищих витрат на навчання персоналу. Програма «Дебет Плюс» вирізняється доступною вартістю та простотою інтеграції, що робить її привабливою підприємств, які переходять до цифровізації обліку.

Система електронного документообігу «Вчасно» не виконує облікових функцій, проте забезпечує надійну платформу для обміну первинними документами, що підвищує швидкість оброблення інформації та мінімізує ризики втрати даних.

У результаті порівняння найбільш оптимальним для ПП «Ланна-Агро» є поєднання програм «Дебет Плюс» як основного середовища для ведення бухгалтерського обліку та «Вчасно» – як платформи для електронного документообігу. Такий комплекс забезпечує доступність, високу швидкість впровадження, зручність користування та відповідність нормативним вимогам щодо обліку основних засобів, не потребуючи значних фінансових витрат.

Таблиця 2.6

Порівняльна характеристика програмного забезпечення для автоматизації обліку основних засобів

Характеристика	Дебет Плюс	Діловод	Вчасно	Master Бухгалтерія	ISpro
1	2	3	4	5	6
Функціональна спрямованість	Бухгалтерський облік із базовою автоматизацією основних засобів	Електронне діловодство та документообіг	Електронний документообіг, обмін первинними документами	Комплексний бухгалтерський облік, включаючи основні засоби	ERP-система з модульним управлінням ресурсами та виробництвом
Можливості обліку ОЗ	Створення інвентарних карток, амортизація, надходження й вибуття	Оформлення актів, наказів, внутрішніх документів; зберігання архівів	Підписання, погодження, передача документів щодо руху ОЗ	Повний цикл обліку основних засобів із можливістю налаштування алгоритмів	Розширений облік техніки, ремонту, амортизації, інвентаризації та ресурсного планування
Інтеграція з ЕДО	Обмежена	Вбудований модуль	Повністю орієнтований на ЕДО	Наявна інтеграція з ключовими сервісами	Повна інтеграція на рівні корпоративних систем

Продовження таблиці 2.6

1	2	3	4	5	6
Аналітичні можливості	Базові аналітичні звіти	Ведення журналів, контроль виконання документів	Немає внутрішньої аналітики	Розширена аналітика амортизації, руху та стану активів	Багатовимірний управлінський аналіз, звітність за центрами відповідальності
Автоматизація технічного обслуговування та ремонтів	Не передбачена	Частково, через створення документів	Відсутня	Є можливість обліку ремонтів	Повноцінний модуль технічного обслуговування та ремонтів
Гнучкість налаштувань форм первинних документів	Мінімальна	Середній рівень	Не передбачена	Висока, можливе налаштування актів, карток, інвентарних описів	Дуже висока, повна адаптація документів до потреб підприємства
Складність впровадження	Низька	Середня	Низька	Середня	Висока
Орієнтованість на аграрні підприємства	Обмежена	Середня	Обмежена	Висока	Дуже висока

Продовження таблиці 2.6

1	2	3	4	5	6
Вартість впровадження	Низька	Середня	Залежить від обсягу документів	Середня	Висока
Загальна оцінка ефективності для ПП «Ланна-Агро»	Може використовуватися як допоміжне рішення	Підходить для внутрішнього документообігу	Оптимальний інструмент електронного підписання первинних документів	Найбільш збалансоване рішення для бухгалтерського обліку ОЗ	Найефективніша, але найдорожча система для комплексного управління технікою

З метою полегшення переходу на програмне забезпечення «Дебет Плюс» нами було деталізовано основні етапи обліку основних засобів, а саме: порядок реєстрації первинних документів за типовими формами, створення картки об'єкта, визначення строку корисного використання, вибір методу амортизації, нарахування амортизації в автоматичному режимі, відображення результатів модернізації та ремонту, формування інвентарних списків і звітів про рух основних засобів (таблиця 2.7).

Таблиця 2.7

Порядок обліку основних засобів у програмному забезпеченні «Дебет Плюс»

№	Завдання, які потрібно зробити у ПЗ	Порядок дій, довідники та документи, які необхідно створити
1	2	4
1	Підготовка системи. Перевірка налаштування довідників	У підсистемі «Корпоративний облік основних засобів» у розділі «Довідники» обрати довідник основних засобів (400) і встановити потрібну дату перегляду. В цьому ж розділі перевірити правильність налаштування довідника КОФ (423) та Довідника видів обліку ОЗ (410)
2	Створення інвентарної картки основного засобу	У підсистемі «Корпоративний облік основних засобів» виконати таку послідовність дій: Довідники → Довідники аналітики → Довідник 400. Основні засоби. В цьому довіднику створити запис про новий основний засіб за допомогою піктограми «дати» або клавіші [Insert]. Послідовно заповнити дані на вкладках: «Стр.1», «Параметри ОЗ», «Бухгалтерський облік»
3	Відображення придбання основних засобів	У підсистемі «Управління ТМЦ» виконати наступну послідовність дій: Первинні документи → документи Прибуткування ТМЦ (PN) → Прибуткування капітальних інвестицій (Дт 151, 152). У вікні додати новий документ за допомогою піктограми «дати», або клавіші [Insert] і заповнити у ньому необхідну інформацію.

1	2	4
4	Введення основних засобів в експлуатацію	У підсистемі «Корпоративний облік ОЗ» виконати наступну послідовність дій: Первинні документи → Акт приймання-передачі ОЗ. У вікні додати новий документ за допомогою піктограми «додати», або клавіші [Insert], вказати в ньому необхідну причину зміни (купівля) і заповнити необхідну інформацію.
5	Нарахування амортизації основних засобів	У підсистемі «Корпоративний облік ОЗ» виконати наступну послідовність дій: Первинні документи → Документи → Амортизація ОЗ по строку корисного використання → Амортизація : Прямолінійний метод (бухгалтерський) У вікні створити документ, в якому обрати дату амортизації, зазначити інформацію про вид обліку (бухгалтерський), метод амортизації (прямолінійний метод) та причину зміни (амортизація). І натиснути кнопку «Виконати». Цим документом можна провести розрахунок амортизації усіх наявних основних засобів або якогось окремого, обравши потрібний у параметрі «основний засіб».
6	Відображення внутрішнього переміщення основних засобів	Використовується документ «Зміна параметрів ОЗ» або масове переміщення через Інвентаризаційний опис
7	Відображення ліквідації	У підсистемі «Корпоративний облік ОЗ» виконати наступну послідовність дій: Первинні документи → Документи → Зміна параметрів ОЗ. Створити новий документ, в якому зазначити причину зміни «Ліквідація» і обрати основний засіб, що потрібно ліквідувати. При цьому основна кореспонденція та розрахунки системою сформулюються автоматично.

1	2	4
8	Формування звітних даних про основні засоби	У підсистемі «Корпоративний облік ОЗ» у розділі «Звіти» можна сформувати такі звітні форми про рух совноих засобів: «Оборотна відомість по ОЗ», «Реєстр прибуття», «Реєстр переміщення», «Реєстр вибуття», «Звірка руху ОЗ», «Інвентаризаційний опис» та «Опис інвентаризаційних карток». При чому ці всі звіти можуть бути роздруковані.

Іще одним напрямом покращення обліку основних засобів у ПП «Ланна-Агро» є удосконалення його облікової політики ПП «Ланна-Агро» з метою підвищення аналітичності обліку активів. Доцільним є запровадження чітких критеріїв визнання поліпшень основних засобів, встановлення рівня суттєвості для їх капіталізації, розширення переліку аналітичних рахунків для відображення активів за виробничими напрямками та перехід до обліку основних засобів за компонентним підходом у разі наявності складних технічних систем. Таке розширення дозволить підприємству точніше ідентифікувати витрати, пов'язані із технічним обслуговуванням і ремонтом, що є особливо актуальним для сільськогосподарської техніки, яка має різні модулі та вузли з нерівномірними строками корисного використання.

У межах удосконалення первинної документації варто розробити й адаптувати форми документів для використання у сільськогосподарській сфері. Типові форми, які застосовує підприємство, забезпечують базовий рівень обліку, однак не враховують специфіки сезонного використання техніки, нерівномірного навантаження на виробничі підрозділи чи особливостей переміщення технічних засобів між полями. У зв'язку з цим доцільним є створення розширеної форми акта введення в експлуатацію, у якій зазначатимуться не лише технічні характеристики, а й сезонні режими роботи (додаток Т).

Окремо варто створити адаптовану форму акта внутрішнього переміщення техніки між бригадами чи полями із зазначенням відповідальних осіб, фактичного місця використання та планового завантаження. Такі складові істотно підвищать

якість управлінської інформації та забезпечать точнішу оцінку ступеня зношеності активів.

З метою посилення аналітичного обліку доцільно розробити власний робочий план рахунків, адаптований до аграрної діяльності. Його фрагмент наведено нами в додатку У.

Використання уніфікованого плану не забезпечує достатнього рівня деталізації щодо окремих видів техніки, інвентарю та обладнання. Наукові напрацювання, зокрема представлені у фахових дослідженнях, можуть бути основою для створення розгалуженої структури субрахунків, яка охоплювала б техніку для ґрунтообробітку, засоби для збирання врожаю, обладнання для зерносушіння, транспортні засоби тощо. Такий підхід створює умови для глибшого аналізу витрат на технічне обслуговування, контролю за ефективністю використання активів та формування управлінських звітів, необхідних для прийняття рішень.

Комплексність запропонованих заходів створює передумови для якісного оновлення системи обліку основних засобів на ПП «Ланна-Агро». Вони забезпечують не лише дотримання вимог чинного законодавства, а й формують аналітичне середовище, у якому керівництво отримує можливість приймати стратегічні рішення на підставі достовірних, структурованих і оперативно доступних даних.

РОЗДІЛ 3 ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПРИВАТНОГО ПІДПРИЄМСТВА «ЛАННА-АГРО»

3.1. Мета, завдання і джерела аналізу основних засобів

Основні засоби є фундаментом матеріально-технічної бази будь-якого підприємства, формуючи його виробничий потенціал. Ефективність їхнього використання безпосередньо впливає на собівартість продукції (робіт, послуг), фінансові результати та конкурентоспроможність суб'єкта господарювання. Отже, аналіз основних засобів є необхідним елементом системи управління підприємством.

Мета економічного аналізу загалом полягає у вивченні результатів діяльності, встановленні впливу чинників, що їх формують, а також у пошуку та мобілізації резервів для підвищення ефективності та забезпечення стабільності роботи підприємства.

Аналіз основних засобів відіграє надзвичайно важливу роль у системі управління діяльністю підприємства, оскільки забезпечує науково обґрунтовану оцінку стану, структури, динаміки та ефективності використання матеріально-технічної бази, що є фундаментом виробничого потенціалу суб'єкта господарювання.

Результати такого аналізу дозволяють встановити відповідність обсягу й складу основних засобів стратегічним цілям підприємства, виявити тенденції їх фізичного й морального зносу, визначити оптимальність рівня їх оновлення, модернізації та технологічного переоснащення. На цій основі менеджмент отримує можливість формувати обґрунтовані управлінські рішення щодо інвестиційної політики, відтворення виробничого капіталу, підвищення продуктивності праці та скорочення непродуктивних витрат. Крім того, системний аналіз основних засобів забезпечує підвищення ефективності операційної діяльності через оптимізацію їх завантаження, визначення резервів підвищення фондівіддачі та рентабельності виробництва, а також сприяє мінімізації ризиків, пов'язаних із відтворенням та експлуатацією виробничих ресурсів. Таким чином, аналітичне дослідження основних засобів виступає невід'ємним елементом фінансово-економічного

механізму управління підприємством, що забезпечує підтримання його конкурентоспроможності та стійкого розвитку в умовах динамічних ринкових трансформацій.

Для реалізації головної мети аналізу – всебічної оцінки стану та ефективності основних засобів – необхідно послідовно досягти деяких конкретизованих аналітичних цілей (напрямів), що наведено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Мета аналізу оцінки стану та ефективності основних засобів

Мета аналізу	Аналітична ціль
1	2
Встановлення забезпеченості та структури основного капіталу	– оцінити достатність кількісного обсягу основних засобів для виконання планових та прогнозованих обсягів діяльності; – проаналізувати структуру основних засобів (співвідношення активної та пасивної частин, віковий склад) та її відповідність потребам виробництва;
Визначення рівня ефективності експлуатації основних засобів	– розрахувати та інтерпретувати ключові показники ефективності використання наявних основних засобів (фондовіддача, фондомісткість, фондоозброєність);
Ідентифікація та кількісна оцінка факторного впливу	– виявити та виміряти вплив внутрішніх та зовнішніх чинників, що спричинили зміни в показниках використання основних засобів (наприклад, вплив структури основних засобів, інтенсивності використання часу, рівня продуктивності обладнання);
Пошук та обґрунтування резервів	– Виявити невикористані можливості та розробити конкретні рекомендації щодо покращення експлуатації основних засобів та мобілізації резервів для підвищення фондовіддачі підприємства.

Для того, щоб досягнути мети аналізу та поставлених цілей, необхідно виконати низку взаємопов'язаних аналітичних завдань.

Насамперед, критично важливим є завдання оцінки забезпеченості та якісного стану основних засобів. Це передбачає не лише кількісний вимір загальної вартості активів та її динаміки, а й глибоке дослідження структури основних засобів у розрізі функціонального призначення (наприклад, активна чи пасивна частина), видів (машини, обладнання, будівлі) та місць експлуатації. Аналітик зобов'язаний оцінити рівень фізичного та морального зносу, розрахувавши відповідні коефіцієнти, а також проаналізувати віковий склад обладнання, що є прямим індикатором технологічної відсталості або прогресивності підприємства.

Друге важливе завдання – дослідження руху та відтворення основних засобів. Воно сфокусоване на аналізі інтенсивності оновлення та вибуття основних засобів через розрахунок коефіцієнтів надходження, вибуття та оновлення. Особлива увага приділяється вивченню ефективності капітальних інвестицій: чи призводить введення нових об'єктів до зростання виробничої потужності та підвищення якості продукції. Це завдання також включає аналіз причин ліквідації активів та оцінку результатів від їхнього списання.

Третє, і найбільш значуще завдання – всебічна оцінка ефективності використання основних засобів. Тут ключовими є розрахунок та факторний аналіз узагальнюючих показників, таких як фондоддача (результативність використання 1 грн вартості основних засобів) та фондоозброєність праці (технічна оснащеність персоналу). Паралельно проводиться аналіз часткових (екстенсивних та інтенсивних) показників використання обладнання, зокрема коефіцієнт змінності роботи та коефіцієнт використання виробничої потужності, що дозволяє точно визначити причини простоїв або недовантаження.

Нарешті, фінальне завдання – факторний аналіз та пошук резервів. Застосовуючи методи детермінованого факторного аналізу (наприклад, метод ланцюгових підстановок), аналітик кількісно вимірює вплив ключових чинників (тривалість роботи обладнання, продуктивність, структура основних засобів) на загальну фондоддачу. Результатом цього етапу є обґрунтований перелік внутрішніх резервів для підвищення ефективності експлуатації, що становить основу для розробки управлінських заходів.

Якість та обґрунтованість висновків за результатами аналізу основних засобів напряму залежать від достовірності, повноти та системності інформаційного

забезпечення. Джерела даних для цього аналізу утворюють комплексну систему, що поєднує облікову, планову та оперативну інформацію.

Ядром інформаційної бази є внутрішні облікові дані підприємства, які наведено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Внутрішні джерела інформації для аналізу стану та ефективності використання основних засобів

Група даних	Документи
1	2
Дані фінансової звітності	баланс (Звіт про фінансовий стан): надає узагальнену вартісну інформацію про основні засоби (первісна, залишкова вартість, сума накопиченої амортизації) на початок та кінець звітного періоду; звіт про фінансові результати: містить дані про суми нарахованої амортизації, які входять до складу витрат;
Дані первинного та аналітичного обліку	первинні документи: Акти приймання-передачі, Акти списання основних засобів, Інвентарні картки обліку основних засобів, які є найціннішим джерелом деталізованої інформації про технічні характеристики, дату введення, строк корисного використання та норми амортизації по кожному об'єкту; облікові регістри за рахунками 10 «Основні засоби» та 13 «Знос (амортизація)», які відображають детальний рух основних засобів;
Дані оперативного та технічного обліку	табелі та журнали обліку роботи обладнання: містять інформацію про фактичний час роботи, простої, причини зупинок, що є критично важливим для розрахунку екстенсивних показників використання; технічні паспорти та графіки планово-попереджувальних ремонтів: надають дані про нормативну продуктивність, технічний ресурс та необхідність ремонту.

Додатково використовуються планові та нормативні джерела (бізнес-плани, ліміти капітальних інвестицій, норми виробітку), а також зовнішня інформація (галузеві стандарти фондівіддачі, статистичні збірники) для проведення порівняльного аналізу (бенчмаркінгу). Системний збір та обробка цих різномірних джерел забезпечує надійну інформаційну базу для об'єктивних висновків щодо інвестиційної привабливості та ефективності використання основного капіталу підприємства.

3.2 Аналіз динаміки, структури та технічного стану основних засобів підприємства

Раціональне управління основними засобами є одним із визначальних чинників забезпечення стабільного функціонування та підвищення конкурентоспроможності підприємства. Від стану, структури та продуктивності основних засобів залежить не лише обсяг виробництва, але й якість продукції, її собівартість, рівень прибутковості та загальна фінансова стійкість підприємства.

У сучасних умовах господарювання, коли підприємства функціонують в умовах високої конкуренції та технологічних змін, важливою складовою ефективного менеджменту є постійний моніторинг динаміки й технічного стану основних засобів. Аналіз цих показників дозволяє визначити рівень забезпеченості підприємства засобами праці, ступінь їхнього зносу, а також можливості для подальшого оновлення та модернізації. Зростання обсягів основних засобів, особливо активної їх частини, як правило, свідчить про розширення виробничих потужностей та інноваційний розвиток.

З іншого боку, нераціональне управління основними засобами, низький рівень їх завантаження або високий коефіцієнт зносу призводять до зниження ефективності виробничого процесу. Значна частина техніки, що перебуває в експлуатації понад нормативний строк, створює додаткові витрати на ремонт і технічне обслуговування, підвищує ризик простоїв та зниження якості робіт. Тому систематичний аналіз структури та технічного стану основних засобів є важливою умовою прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо їх оновлення, списання або модернізації.

ПП «Ланна-Агро» здійснює виробничу діяльність у сільськогосподарській сфері, тому особливу увагу необхідно приділити саме технічним засобам виробництва – тракторам, комбайнам, сівалкам, транспортним засобам та іншому обладнанню. Від їхнього технічного стану залежить своєчасність проведення польових робіт, ефективність використання земельних ресурсів і, відповідно, рівень урожайності. Тому аналіз динаміки, структури та технічного стану основних засобів на підприємстві є важливим елементом оцінки його виробничого потенціалу.

Дослідження змін обсягу і складу основних засобів у динаміці дає змогу виявити тенденції їх оновлення та вибуття, оцінити раціональність структурних зрушень, а також визначити рівень відповідності наявного технічного оснащення потребам підприємства.

Окрім того, результати такого аналізу дозволяють виявити тенденції в русі основних засобів – зокрема, співвідношення темпів їх оновлення та вибуття, зміни у співвідношенні активної й пасивної частин, рівень придатності до подальшої експлуатації. Ці показники є основою для прийняття рішень щодо інвестицій у технічне переоснащення, закупівлю нової техніки чи впровадження енергозберігаючих технологій.

Таким чином, проведення комплексного аналізу динаміки, структури та технічного стану основних засобів ПП «Ланна-Агро» має практичне значення для підвищення ефективності господарської діяльності підприємства. Отримані результати можуть бути використані для обґрунтування напрямів оптимізації складу основних засобів, визначення потреби в інвестиціях і формування стратегії їх раціонального використання у майбутніх періодах.

Першим етапом у процесі аналізу ефективності використання основних засобів підприємства є дослідження їх складу та структури, оскільки саме ці показники дають можливість оцінити рівень забезпеченості підприємства засобами праці та визначити характер їх участі у виробничій діяльності. Структурний аналіз дозволяє з'ясувати, яка частка належить окремим групам основних засобів, що є важливим для розуміння ролі кожного виду активів у формуванні виробничого потенціалу підприємства.

Кожна група основних засобів має своє функціональне призначення та різний

ступінь впливу на результати господарської діяльності. Наприклад, будівлі та споруди забезпечують належні умови для виробничого процесу, тоді як машини, обладнання та транспортні засоби безпосередньо беруть участь у створенні продукції. Від співвідношення між цими елементами залежить ефективність використання матеріально-технічної бази та рівень продуктивності праці.

Вивчення структури основних засобів є також важливою передумовою для подальшої оцінки їх технічного стану та ефективності експлуатації. Аналіз динаміки структурних змін дає змогу виявити тенденції оновлення, модернізації або вибуття окремих груп основних засобів, що характеризує напрям розвитку підприємства.

Для аграрних суб'єктів господарювання, таких як ПП «Ланна-Агро», особливу увагу слід приділяти стану та складу активної частини основних засобів – машин, механізмів і сільськогосподарської техніки, які є головним інструментом забезпечення виробничого процесу.

Детальне дослідження структури та динаміки основних засобів підприємства здійснюється на основі офіційної фінансової звітності, зокрема даних першого розділу Балансу (Форма №1 «Баланс»), який відображає загальну вартість необоротних активів, їх частку у структурі майна та зміни за звітні періоди. Проте для більш глибокого й об'єктивного аналізу доцільно використовувати також інформацію з Приміток до фінансової звітності (Форма №5), оскільки вона містить деталізовані показники щодо руху, зносу, надходження й вибуття окремих груп основних засобів.

Саме на основі цих даних можна простежити не лише загальні тенденції зміни вартості основних засобів, а й оцінити їхню структуру за видами, виявити співвідношення активної та пасивної частин, визначити динаміку оновлення та вибуття. Такий підхід дає змогу об'єктивно оцінити ефективність управління основними засобами та рівень їх технічного оновлення.

На підставі даних Балансу (Звіту про фінансовий стан) та Приміток до річної фінансової звітності підприємства за 2022-2024 роки нами було проведено структурно-динамічний аналіз основних засобів ПП «Ланна-Агро» у таблиці 3.3, в якій відображено зміни у структурі основних засобів підприємства та їх динаміку протягом досліджуваного періоду.

Таблиця 3.3

Структурно-динамічний аналіз основних засобів приватного підприємства «Ланна-Агро» за 2022-2024 роки

Група основних засобів	2022 рік		2023 рік		2024 рік		Абсолютне відхилення 2024 року від		Відносне відхилення (темپ росту) 2024 року від	
							2022 року	2023 року	2022 року	2023 року
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	тис. грн	%	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Всього основних засобів	284388	100,00	345968	100,00	415942	100,00	131554	69974,00	146,26	120,23
Земельні ділянки	144	0,05	144	0,04	6028	1,45	5884	5884,00	4186,11	4186,11
Будинки, споруди та передавальні пристрої	120366	42,32	178327	51,54	195890	47,10	75524	17563,00	162,75	109,85
Машини та обладнання	139293	48,98	150537	43,51	194171	46,68	54878	43634,00	139,40	128,99
Транспортні засоби	22681	7,98	15056	4,35	17636	4,24	-5045	2580,00	77,76	117,14
Інструменти, прилади, інвентар	1866	0,66	1866	0,54	2179	0,52	313	313,00	116,77	116,77
Інші основні засоби	38	0,01	38	0,01	38	0,01	0	0,00	100,00	100,00

Розрахунок показників у таблиці 3.3 свідчить, що загальна вартість основних засобів приватного підприємства «Ланна-Агро» протягом аналізованого періоду має стійку тенденцію до зростання, а саме абсолютне зростання за два роки склало 131 554 тис. грн, або 46,26 %. Така позитивна динаміка свідчить про активне оновлення матеріально-технічної бази та нарощування виробничого потенціалу підприємства.

У структурі основних засобів найбільшу частку традиційно займають машини та обладнання, які у 2022 році становили 48,98 % загальної вартості, у 2023 році – 43,51 %, а у 2024 році – 46,68 %. Хоча питома вага цієї групи дещо коливалася, у вартісному вираженні відбулося значне зростання – з 139 293 тис. грн у 2022 році до 194 171 тис. грн у 2024 році (збільшення на 39,4 %). Це свідчить про оновлення технічного парку підприємства, придбання нової сільськогосподарської техніки та підвищення рівня механізації виробничих процесів.

Вагоме місце у структурі основних засобів займають будівлі, споруди та передавальні пристрої. Їхня частка зросла з 42,32 % у 2022 році до 47,10 % у 2024 році, що відповідає абсолютному приросту на 75 524 тис. грн (або 62,75 %). Це свідчить про розширення виробничих і складських площ, модернізацію інфраструктури, що є позитивним фактором для підтримання ефективного виробничого процесу та належних умов зберігання продукції.

Натомість питома вага транспортних засобів у загальній структурі основних засобів має тенденцію до зниження: з 7,98 % у 2022 році до 4,24 % у 2024 році. Попри певне збільшення вартості цієї групи у 2024 році порівняно з 2023-м, загалом за два роки спостерігається зменшення на 5 045 тис. грн, або 22,9 %. Це говорить нам про часткове списання застарілого автотранспорту, а також про переорієнтацію підприємства на оновлення саме виробничої техніки, а не транспортної логістики.

Суттєве зростання демонструє група земельних ділянок – приріст 5 884 тис. грн, або 4186 %. Це пояснюється розширенням площ сільськогосподарських угідь, що є стратегічним напрямом розвитку аграрного підприємства та підтверджує його інвестиційну активність.

Незначну питому вагу займають інструменти, прилади та інвентар, а також інші основні засоби, проте вони також демонструють позитивну динаміку. Зокрема, інструменти та інвентар зросли у вартості на 313 тис. грн (з 1 866 до 2 179 тис. грн),

що свідчить про оновлення допоміжних засобів праці, необхідних для забезпечення виробничих процесів.

Зміни у структурі основних засобів ПП «Ланна-Агро» за 2022 – 2024 роки продемонстровано нами на рисунку 3.1.

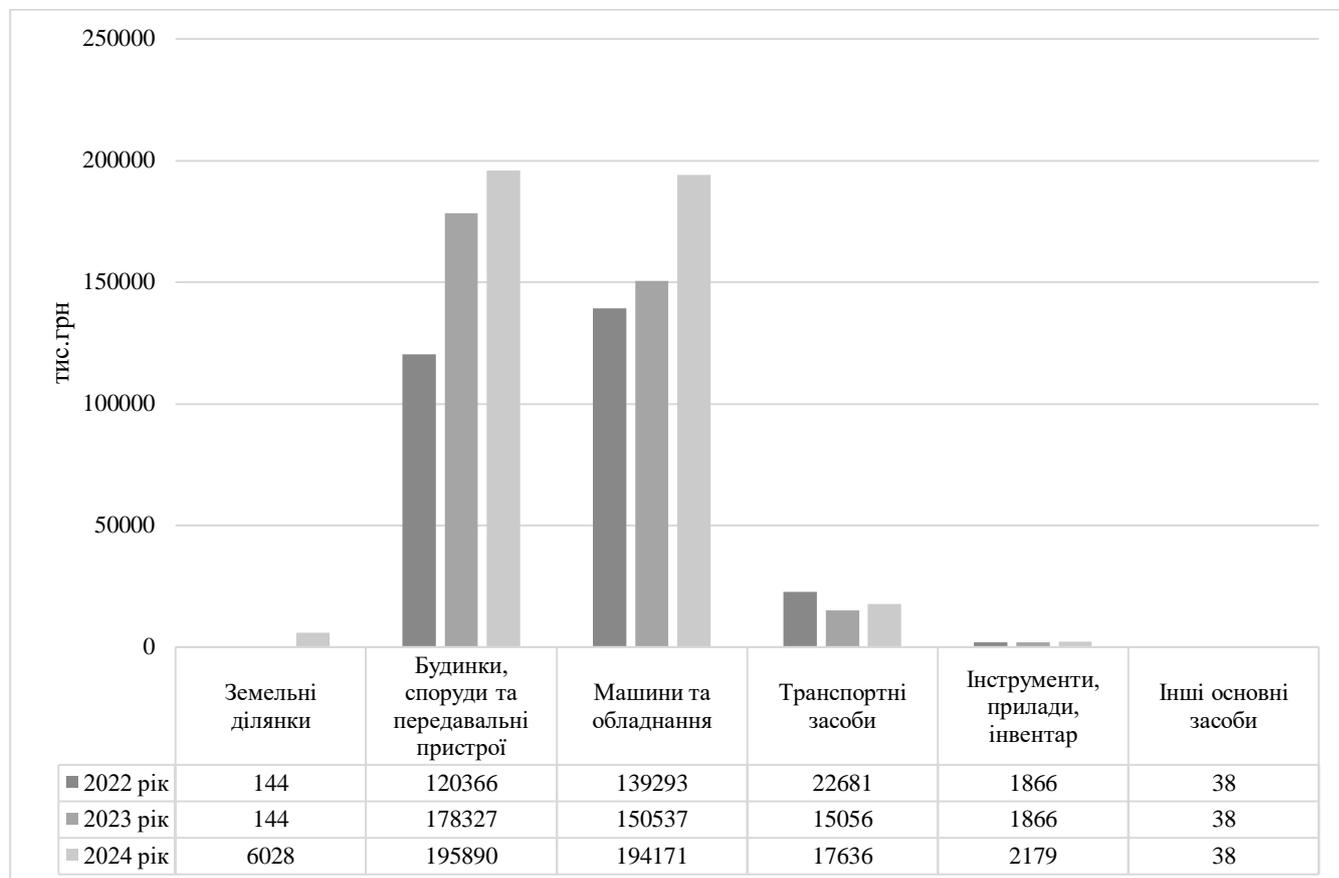

Рисунок 3.1 – Структура основних засобів ПП «Ланна-Агро» у 2022-2024 роках

У цілому структура основних засобів ПП «Ланна-Агро» залишається раціональною: переважну частку становить активна частина – машини, обладнання, транспортні засоби, частка якої у 2024 році становить понад 51 %. Це свідчить про спрямованість підприємства на підвищення ефективності виробництва за рахунок технічного вдосконалення. Водночас зростання вартості будівель та споруд характеризує розвиток матеріально-технічної бази, що забезпечує стабільні умови діяльності.

Таким чином, динаміка основних засобів свідчить про інтенсивне оновлення виробничого потенціалу, розширення площ земельного фонду та поступове технічне переоснащення підприємства. Така тенденція є позитивною з позиції

підвищення конкурентоспроможності ПП «Ланна-Агро» та створює передумови для зростання обсягів виробництва й ефективності використання ресурсів у майбутніх періодах.

У свою чергу, технічний стан основних засобів є одним із ключових аспектів, що визначає ефективність функціонування будь-якого підприємства, адже саме від рівня їхньої збереженості, оновленості та працездатності залежить результативність виробничого процесу. Основні засоби становлять матеріальну основу діяльності суб'єкта господарювання, забезпечуючи безперервність виробництва, стабільність фінансових результатів і можливість технологічного розвитку. Відтак оцінка їхнього технічного стану має важливе значення як для внутрішнього управління, так і для зовнішнього аналізу фінансово-господарської діяльності.

Одним із найпоширеніших способів кількісної оцінки технічного стану основних засобів є використання коефіцієнтів, що відображають співвідношення між окремими складовими їхньої вартості. До таких належать коефіцієнт зносу та коефіцієнт придатності, які взаємопов'язані й у сукупності формують цілісну картину стану матеріально-технічної бази підприємства. Вони дозволяють встановити, яка частка вартості основних засобів уже втрачена внаслідок фізичного та морального зносу, а яка залишається придатною для подальшої експлуатації.

Коефіцієнт зносу характеризує частку вартості основних засобів, що перенесена на готову продукцію у вигляді амортизаційних відрахувань. Зростання цього показника свідчить про поступове старіння обладнання, збільшення потреби у його ремонті або заміні.

Натомість коефіцієнт придатності відображає частину залишкової вартості основних засобів, тобто ту їхню частину, яка продовжує брати участь у виробничому процесі. Високе значення цього показника є свідченням належного рівня технічного забезпечення та ефективної політики оновлення основних фондів.

На основі даних фінансової звітності розрахуємо коефіцієнти зносу та придатності основних засобів ПП «Ланна-Агро» за 2022 – 2024 роки у таблиці 3.4.

Динаміка коефіцієнтів зносу та придатності основних засобів ПП «Ланна-Агро» за 2022 – 2024 роки

Показники	Роки			Абсолютне відхилення 2024 року від		Відносне відхилення 2024 року від	
	2022	2023	2024	2022 року	2023 року	2022 року	2023 року
Первісна вартість основних засобів, тис. грн	284388	345968	415942	131554,00	69974,00	1,46	1,20
Сума амортизаційних відрахувань, тис. грн	167688	180687	189837	22149,00	9150,00	1,13	1,05
Залишкова вартість, тис. грн	116700	165281	226105	109405,00	60824,00	1,94	1,37
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,59	0,52	0,46	-0,13	-0,07	x	x
Коефіцієнт придатності основних засобів	0,41	0,48	0,54	0,13	0,07	x	x

На основі наведених у таблиці даних можна зробити висновок, що технічний стан основних засобів ПП «Ланна-Агро» у 2022–2024 роках має тенденцію до поступового покращення. Так, коефіцієнт зносу основних засобів зменшився з 0,59 у 2022 році до 0,46 у 2024 році, що свідчить про зниження частки зношених елементів у загальній вартості основних засобів. Водночас коефіцієнт придатності зріс з 0,41 до 0,54, що характеризує підвищення рівня технічної ефективності та оновлення матеріально-технічної бази підприємства (рис. 3.2).

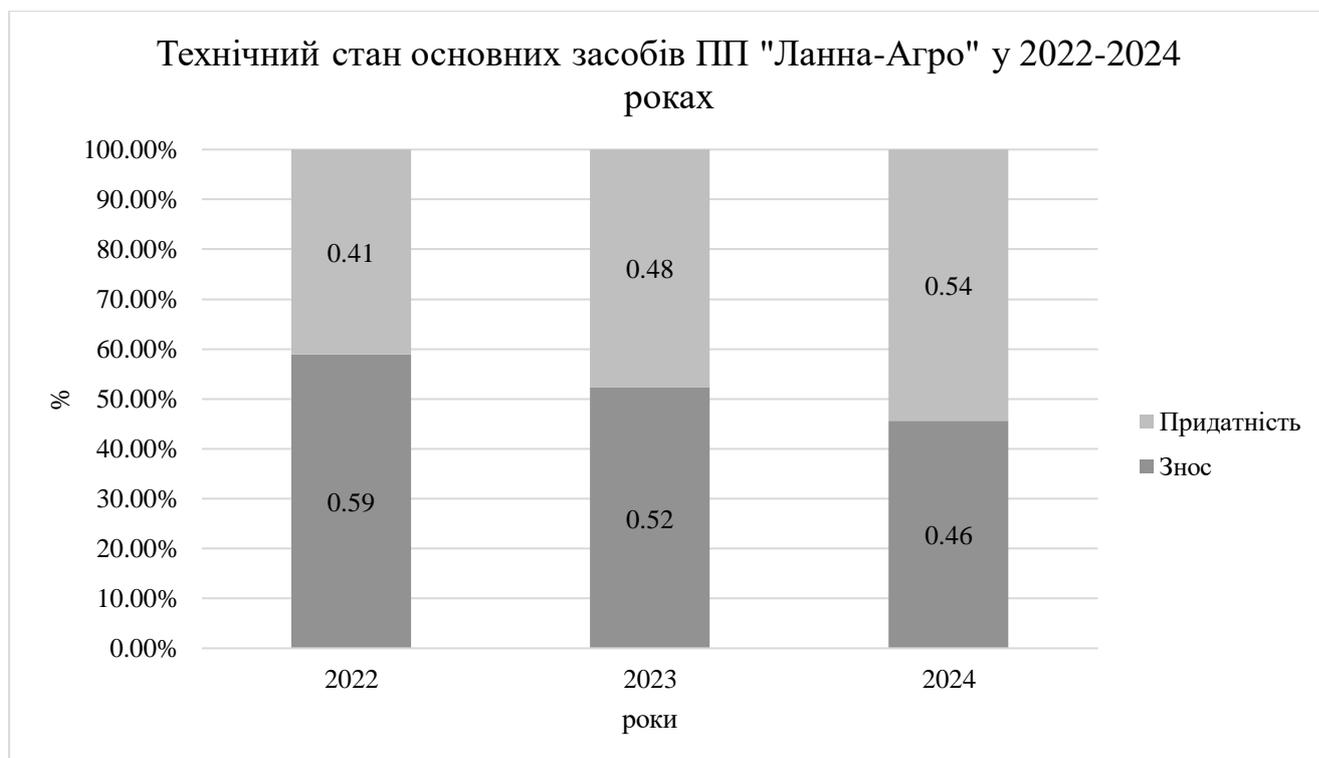

Рисунок 3.2 – Технічний стан основних засобів ПП «Ланна-Агро»
за 2022 – 2024 роки

Отже, результати проведеного аналізу динаміки, структури та технічного стану основних засобів ПП «Ланна-Агро» свідчать про позитивні зрушення у формуванні та відтворенні його матеріально-технічної бази.

Зростання загальної вартості основних засобів, раціональні структурні зміни з переважанням активної частини, а також зниження коефіцієнта зносу й підвищення коефіцієнта придатності підтверджують ефективність політики оновлення та технічного переоснащення підприємства. Така динаміка створює сприятливі передумови для підвищення продуктивності виробництва, зменшення експлуатаційних витрат і зміцнення конкурентних позицій підприємства.

Водночас отримані результати є аналітичною основою для подальшого дослідження ефективності використання основних засобів і розроблення управлінських рішень, спрямованих на їх оптимізацію. Саме цьому і буде присвячено наступне питання кваліфікаційної роботи.

3.3. Оцінка ефективності використання основних засобів

Оцінка ефективності використання основних засобів є одним із центральних напрямів економічного аналізу діяльності підприємства, оскільки вона дозволяє визначити, наскільки раціонально використовуються наявні виробничі ресурси та чи забезпечують вони досягнення запланованих результатів. Основні засоби, як матеріальна база виробництва, безпосередньо впливають на рівень продуктивності праці, собівартість продукції, її якість і, зрештою, на фінансові результати діяльності підприємства. Тому систематичне дослідження ефективності їх використання має важливе значення для забезпечення стабільного економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності суб'єкта господарювання.

У сучасних умовах господарювання, коли технологічний прогрес та ринкова конкуренція постійно зростають, підприємства змушені приділяти особливу увагу раціональному використанню основних засобів. Недостатній рівень ефективності їх експлуатації може призвести до зниження обсягів виробництва, зростання витрат, зменшення прибутковості та втрати ринкових позицій. Натомість оптимальне використання наявного обладнання, техніки та будівель дозволяє досягати кращих результатів без значного збільшення інвестицій у нові фонди. Саме тому аналіз ефективності використання основних засобів виступає важливим елементом управління виробничими ресурсами.

Для загальної оцінки ефективності використання основних засобів використовуються наступні показники:

- фондоддача основних засобів (відношення обсягу випуску продукції до середньорічної вартості основних засобів);
- фондоддача активної частини основних засобів (відношення обсягу випуску продукції до середньорічної вартості активної частини основних засобів);
- фондомісткість (відношення середньорічної вартості основних засобів виробничого призначення до обсягу випуску продукції);
- фондоозброєність (відношення середньорічної вартості основних засобів до чисельності персоналу підприємства).

На основі даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності ПП «Ланна-Агро» розрахуємо ці коефіцієнти у таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Коефіцієнтний аналіз ефективності використання основних засобів ПП «Ланна-Агро» у 2022 – 2024 роках

Показники	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Абсолютне відхилення		Темп росту, %	
				2024 р. від 2022 р.	2024 р. від 2023 р.	2024 р. до 2022 р.	2024 р. до 2023 р.
1	2	3	4	5	6	7	8
Обсяг випуску продукції, тис. грн	151131	232469	232774	81643	305,00	54,02	0,13
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн	111242	141000,5	195693	84451	54692,50	75,92	38,79
Чисельність персоналу підприємства, чол	435	450	405	-30	-45	0,93	0,9
Фондовіддача, грн	1,36	1,65	1,19	-0,17	-0,46	-12,45	-27,85
Фондомісткість, грн	0,74	0,61	0,84	0,10	0,23	1,14	1,39
Фондоозброєність, грн	255,73	313,33	483,19	227,46	169,86	1,89	1,54
Середньорічна вартість активної частини основних засобів, тис. грн	38179	33462,5	55505	17326	22042,5	45,38	65,87
Фондовіддача активної час- тини основних засобів, грн	3,96	6,95	4,19	0,24	-2,75	1,06	0,60

Найбільш поширеним є показник фондівіддачі, який демонструє, який обсяг продукції або доходу отримано на кожен гривню середньорічної вартості основних засобів. Цей показник є базовим критерієм оцінки ефективності, оскільки відображає ступінь віддачі вкладеного у виробничі фонди капіталу та дає можливість оцінити рівень раціональності їх використання.

Аналіз динаміки фондівіддачі основних засобів ПП «Ланна-Агро» у 2022–2024 роках свідчить про нестійку тенденцію ефективності їх використання. У 2023 році показник зріс порівняно з попереднім роком, що вказує на покращення використання виробничих потужностей. Однак у 2024 році спостерігається його зниження до 1,19 грн, що свідчить про зменшення віддачі від кожної гривні вартості основних засобів.

Таке зниження може бути пов'язане з випереджальним зростанням вартості основних фондів порівняно з обсягом виробництва, а також із неповним завантаженням нововведених потужностей.

У цілому динаміка показника вказує на потребу підвищення ефективності використання наявних ресурсів через оптимізацію структури основних засобів і раціональнішу організацію виробничого процесу.

Особливу увагу в процесі аналізу також приділено фондівіддачі активної частини основних засобів, до якої належить виробниче обладнання, машини та механізми, безпосередньо задіяні у створенні продукції. Цей показник дозволяє точніше визначити, наскільки ефективно використовується саме та частина основних засобів, яка забезпечує основну частину виробничого процесу. Високий рівень фондівіддачі активної частини свідчить про раціональну експлуатацію технічного потенціалу підприємства та належну організацію виробництва.

Аналіз динаміки фондівіддачі активної частини основних засобів ПП «Ланна-Агро» у 2022–2024 роках свідчить про коливання ефективності використання виробничого обладнання. У 2022 році цей показник становив 3,96 грн, у 2023 році він зріс до 6,95 грн, що вказує на значне підвищення рівня використання активної частини основних засобів. Таке зростання могло бути результатом ефективнішої експлуатації техніки, зростання обсягів виробництва або впровадження більш раціональних технологічних процесів. Однак у 2024 році фондівіддача знизилася до 4,19 грн, що свідчить про зменшення обсягів випуску продукції на кожен

гривню вартості активної частини основних засобів. Це може бути пов'язано з оновленням технічної бази, що тимчасово не забезпечила очікуваного приросту продуктивності, або з неповним завантаженням виробничого потенціалу.

Загалом, незважаючи на позитивну тенденцію збільшення середньорічної вартості активної частини основних засобів, підприємству варто посилити увагу до ефективності використання. Для підвищення фондівіддачі доцільно оптимізувати структуру технічних засобів, підвищити рівень механізації виробництва та забезпечити більш рівномірне завантаження обладнання протягом року.

Не менш важливим індикатором є фондомісткість, яка характеризує обсяг основних засобів, необхідний для виробництва одиниці продукції. Цей показник має зворотний зв'язок із фондівіддачею, адже чим нижча фондомісткість, тим вищою є ефективність використання основних фондів.

Аналіз динаміки фондомісткості основних засобів ПП «Ланна-Агро» за 2022–2024 роки показує певні коливання ефективності використання основного капіталу. У 2022 році фондомісткість становила 0,74 грн, що означає, що на кожен гривню випуску продукції припадало 74 копійки вартості основних засобів. У 2023 році цей показник знизився до 0,61 грн, що свідчить про покращення використання основних засобів та підвищення ефективності їх застосування у виробничому процесі. Проте у 2024 році фондомісткість зросла до 0,84 грн, що вказує на збільшення капіталоемності виробництва та деяке зниження ефективності використання основних засобів.

Такі зміни є наслідком суттєвого зростання середньорічної вартості основних засобів, яке випереджало темпи приросту обсягу виробленої продукції. Це свідчить про активне оновлення або модернізацію виробничої бази, що потребувало значних інвестицій, але ще не дало повної віддачі у вигляді зростання продуктивності. Загалом, тенденція до підвищення фондомісткості у 2024 році вказує на необхідність посилення контролю за ефективністю використання нового обладнання та оптимізації виробничих процесів, аби забезпечити повніше завантаження основних засобів і підвищити віддачу від вкладеного капіталу.

Також, окрім того, важливе місце серед показників ефективності посідає фондоозброєність, яка визначається як співвідношення середньорічної вартості основних засобів до чисельності персоналу підприємства. Вона відображає рівень

технічного забезпечення працівників і дає змогу оцінити, наскільки підприємство забезпечене сучасними засобами праці. Підвищення рівня фондоозброєності, за умови ефективного використання техніки, сприяє зростанню продуктивності праці, поліпшенню якості продукції та підвищенню загальної ефективності виробничого процесу.

Аналіз динаміки фондоозброєності основних засобів ПП «Ланна-Агро» свідчить про істотне зростання рівня забезпеченості працівників основними фондами у 2022–2024 роках. Показник підвищився з 255,73 тис. грн у 2022 році до 483,19 тис. грн у 2024 році, що означає приріст на 227,46 тис. грн або у 1,89 раза. Це зростання зумовлене насамперед збільшенням середньорічної вартості основних засобів, яка у 2024 році перевищила рівень 2022 року у 1,76 раза, при одночасному скороченні чисельності персоналу на 30 осіб.

Позитивна динаміка фондоозброєності свідчить про підвищення технічного рівня виробництва та більш насичену матеріально-технічну базу підприємства. Це може бути результатом оновлення машинно-тракторного парку, модернізації виробничих ліній або впровадження нової техніки, що підвищує продуктивність праці. Водночас зменшення кількості працівників за умов зростання фондів вказує на процеси технічної інтенсифікації виробництва, тобто поступову заміну ручної праці механізованими засобами.

Загалом, підвищення фондоозброєності є позитивним явищем для підприємства, оскільки створює передумови для підвищення продуктивності праці, ефективності використання основних засобів і зростання обсягів виробництва. Однак для забезпечення сталого ефекту важливо, щоб зростання технічного оснащення супроводжувалося раціональним використанням наявного обладнання, підвищенням кваліфікації персоналу та оптимізацією виробничих процесів.

Узагальнюючи результати проведеної оцінки ефективності використання основних засобів ПП «Ланна-Агро», можна зробити висновок, що підприємство демонструє загальну тенденцію до підвищення технічного потенціалу та модернізації матеріально-технічної бази, проте ефективність використання основних фондів залишається нестабільною. Аналіз показників фондівіддачі, фондівіддачі активної частини, фондомісткості та фондоозброєності показав неоднозначну динаміку, що зумовлено як внутрішніми організаційними

чинниками, так і впливом зовнішніх умов господарювання.

Зокрема, фондovіддача основних засобів у 2024 році знизилася порівняно з попередніми роками, що свідчить про певне уповільнення темпів зростання ефективності використання виробничих фондів. Подібна тенденція спостерігається і щодо активної частини основних засобів, що може бути пов'язано з неповним завантаженням техніки або недостатньою інтенсивністю її використання. Водночас підвищення показників фондомісткості свідчить про зростання капіталоємності виробництва, тобто на кожну гривню випущеної продукції припадає більша вартість основних засобів, що не завжди є позитивною ознакою.

Водночас суттєве зростання фондоозброєності персоналу свідчить про підвищення технічного рівня праці та інтенсивніше використання сучасного обладнання. Це створює передумови для зростання продуктивності праці та покращення кінцевих виробничих результатів у майбутньому.

Таким чином, ефективність використання основних засобів на ПП «Ланна-Агро» перебуває на етапі поступового вдосконалення. Підприємство активно нарощує свій виробничий потенціал, однак потребує більш раціонального управління основними фондами, зокрема підвищення рівня використання активної частини, оптимізації структури засобів праці та забезпечення збалансованості між темпами оновлення техніки й обсягами виробництва. Це дозволить не лише зберегти, а й підвищити ефективність використання основних засобів у наступних періодах.

3.4 Напрями підвищення результативності використання основних засобів

Підвищення ефективності використання основних засобів є стратегічним завданням кожного суб'єкта господарювання, оскільки саме від рівня віддачі основних фондів залежить кінцева рентабельність, конкурентоспроможність і фінансова стійкість підприємства. Для ПП «Ланна-Агро» ця проблема має особливе значення, адже основні засоби формують матеріальну базу виробництва, визначають рівень механізації та технологічної досконалості аграрного процесу. Належне управління ними дозволяє досягти зростання продуктивності праці, зменшення витрат і підвищення ефективності господарської діяльності.

Одним із першочергових напрямів підвищення результативності використання основних засобів є оптимізація їх структури. У процесі дослідження було встановлено, що в структурі основних засобів ПП «Ланна-Агро» значну частку займають будівлі та споруди, тоді як активна частина – техніка та обладнання – використовується менш інтенсивно. Така ситуація знижує загальний рівень фондівіддачі. Тому доцільно спрямувати зусилля на поступове оновлення та розширення саме активної частини засобів праці, тобто тих елементів, які безпосередньо беруть участь у виробничому процесі. Оптиміальне співвідношення між активною та пасивною частинами основних засобів забезпечить зростання обсягів виробництва при стабільних витратах.

Суттєвим резервом підвищення ефективності є модернізація технічної бази підприємства. Значна частина машинно-тракторного парку використовується понад нормативний строк, що призводить до збільшення витрат на ремонт, простоїв та зниження продуктивності. Доцільно розробити програму поетапного технічного переозброєння, передбачивши заміну морально застарілих машин на сучасні енергоефективні моделі. Для цього можна використати механізми фінансового лізингу, державних програм підтримки аграріїв або міжнародні грантові ініціативи. Застосування новітніх технічних засобів дозволить суттєво зменшити фондомісткість виробництва та підвищити фондівіддачу активної частини основних засобів.

Підвищення результативності також залежить від ефективної системи технічного обслуговування й експлуатації обладнання. У сучасних умовах раціональною є побудова сервісної системи на засадах планово-попереджувальних ремонтів, що забезпечує зменшення простоїв техніки у пікові періоди виробництва. Для цього варто створити власну ремонтну базу або укласти довгострокові контракти з надійними сервісними центрами. Впровадження цифрових систем обліку технічного стану машин дозволить вести моніторинг витрат, контролювати графіки техоглядів і прогнозувати необхідність заміни деталей ще до виникнення несправностей.

Важливим чинником підвищення результативності використання основних засобів є автоматизація управління виробничими процесами. Перехід від традиційного обліку до цифрових платформ управління активами дає змогу

оптимізувати контроль за рухом основних засобів, зменшити ризики помилок та втрат інформації. У зв'язку із заборонаю використання російського програмного забезпечення, зокрема 1С, доцільно впроваджувати сучасні українські альтернативи — такі як Master:Бухгалтерія, ISpro або «Вправно». Використання цих систем сприятиме підвищенню прозорості управління, прискорить аналіз даних про наявність, знос, переоцінку та амортизацію основних засобів.

Не менш важливим напрямом є оптимізація амортизаційної політики підприємства. Від того, наскільки раціонально розраховані амортизаційні відрахування, залежить можливість оновлення матеріально-технічної бази. ПП «Ланна-Агро» доцільно використовувати прискорені методи амортизації щодо активної частини основних засобів, що сприятиме швидшому формуванню амортизаційного фонду для заміни зношеної техніки. У поєднанні з грамотним фінансовим плануванням це дозволить уникнути дефіциту інвестиційних ресурсів у майбутньому.

Окрему увагу варто приділити підвищенню кваліфікації працівників, які експлуатують основні засоби. Недостатній рівень технічної грамотності персоналу часто стає причиною нераціональної експлуатації машин, їх передчасного зносу та додаткових витрат на ремонт. Розроблення системи внутрішнього навчання, стажувань або участі у галузевих семінарах дозволить удосконалити навички роботи з сучасною технікою та новими агротехнологіями. Доцільним буде запровадження програми «майстер-тренінгів», коли досвідчені працівники навчають молодших колег, забезпечуючи передачу практичних знань і відповідального ставлення до майна підприємства.

Серед важливих практичних кроків можна назвати удосконалення системи мотивації персоналу, спрямованої на раціональне використання техніки. Економічне заохочення працівників за дбайливе ставлення до обладнання, дотримання норм витрат пального та мінімізацію простоїв сприятиме зростанню відповідальності персоналу. Водночас ефективною є система преміювання за зниження витрат на ремонт та поліпшення технічних показників використання основних засобів. Такий підхід дозволить сформувати культуру ефективного господарювання на всіх рівнях виробничої діяльності.

Додатковим напрямом удосконалення ефективності є енергозбереження та

екологічна модернізація основних засобів. Використання енергоощадного обладнання, оптимізація транспортних маршрутів, застосування систем контролю витрат палива та електроенергії сприятимуть зменшенню собівартості продукції. Крім того, перехід до екологічно безпечних технологій обробітку ґрунту, упровадження систем збору й утилізації відходів не лише покращить ефективність, а й зміцнить репутацію підприємства як екологічно відповідального виробника.

Ще одним вагомим чинником є раціональне управління просторовим розміщенням основних засобів. Часто підприємства стикаються з нерівномірним завантаженням техніки через неузгодженість у плануванні виробничих процесів. Для ПП «Ланна-Агро» доцільно запровадити систему ротації технічних засобів між виробничими підрозділами залежно від сезонного навантаження. Це дозволить уникнути простоїв одних підрозділів і перевантаження інших, забезпечуючи більш рівномірне використання машинного парку.

Важливо також підвищити аналітичний рівень управлінських рішень щодо основних засобів. Використання системи ключових показників ефективності (KPI) для моніторингу стану фондів, розрахунок коефіцієнтів зносу, придатності, фондівіддачі та фондомісткості в динаміці дасть можливість керівництву оперативно реагувати на зміни у використанні ресурсів. Така аналітична база створює основу для прийняття обґрунтованих рішень щодо доцільності модернізації або списання окремих об'єктів.

У підсумку слід зазначити, що підвищення результативності використання основних засобів на ПП «Ланна-Агро» потребує комплексного підходу, який поєднує технічні, організаційні, економічні та кадрові заходи. Реалізація зазначених напрямів дозволить забезпечити зростання фондівіддачі, зменшення фондомісткості та підвищення рентабельності виробництва. Така стратегія сприятиме не лише ефективнішому використанню наявних ресурсів, а й створенню міцної основи для довгострокового розвитку підприємства в умовах ринкової конкуренції.

РОЗДІЛ 4 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

4.1 Планування аудиту основних засобів, його нормативно-законодавчі та інші джерела для отримання аудиторських доказів

Аудит основних засобів має фундаментальне значення в системі корпоративного управління та достовірності фінансової звітності ПП «Ланна-Агро», виконуючи функцію верифікації та контролю над однією з найбільш суттєвих статей активів балансу. Його важливість полягає в необхідності забезпечення достовірності відображення інформації про наявність, стан, рух та оцінку цих активів у фінансовій звітності.

Метою аудиту основних засобів є формування обґрунтованої думки аудитора щодо достовірності інформації про наявність, стан, рух, оцінку та правильність відображення основних засобів у фінансовій звітності підприємства (рис. 4.1)

Завдання аудиту охоплюють перевірку правильності класифікації активів, документального підтвердження операцій, обґрунтованості амортизаційної політики, відображення переоцінок, відповідності податкового обліку бухгалтерському, а також оцінку ефективності використання майна. Основні завдання аудиту узагальнено нами в додатку Ф.

Нормативно-правового регулювання аудиту основних засобів є визначальним для забезпечення порівнянності та надійності звітів незалежних аудиторів. Нормативно-правова база аудиту основних засобів має багаторівневу структуру. На міжнародному рівні основу становлять Міжнародні стандарти аудиту (МСА), що регулюють усі ключові аспекти процесу перевірки, зокрема МСА 200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до МСА» [27], МСА 300 «Планування аудиту фінансової звітності» [28] та МСА 500 «Аудиторські докази» [29]. Так, МСА 500 «Аудиторські докази» встановлює вимоги до достатності та належності доказів, що підтверджують висновки аудитора. Згідно з його положеннями, аудитор повинен надавати перевагу зовнішнім джерелам доказів, оскільки вони мають вищий рівень достовірності.

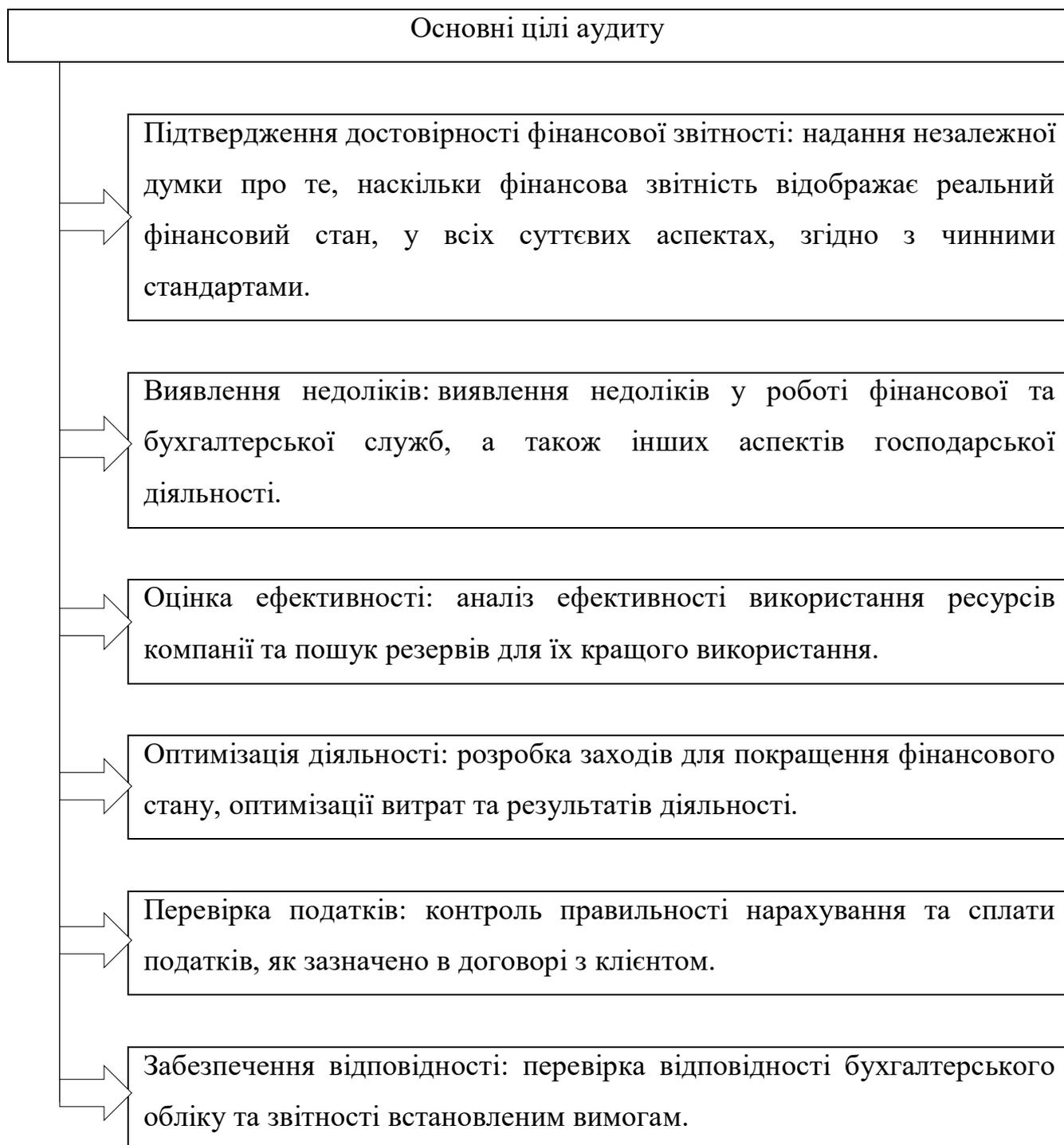

Рисунок 4.1 – Основні цілі аудиту основних засобів, зокрема на
ПП «Ланна-Агро»

МСА 330 «Дії аудитора у відповідь на оцінені ризики» орієнтує аудитора на вибір і застосування процедур, адекватних рівню ризику, визначеному на попередньому етапі [30].

У випадку, якщо ризик контролю є високим, аудитор повинен розширити обсяг тестів деталізації та перевірити реальність операцій з основними засобами. МСА 501 «Аудиторські докази – особливі положення щодо відібраних елементів»

вимагає від аудитора безпосередньої участі в інвентаризації активів для підтвердження їх фізичного існування, технічного стану та відповідності обліковим даним[31].

В Україні аудит основних засобів регулюється не лише міжнародними стандартами, але й національними нормативно-правовими актами. Головними документами є Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [9] та Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [5].

Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [9] визначає основні принципи аудиторської практики, права та обов'язки аудиторів і аудиторських фірм, а також регламентує порядок проведення перевірок.

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [5] визначає загальні принципи ведення бухгалтерського обліку та обов'язковість дотримання стандартів під час складання фінансової звітності.

Методологічною основою для оцінки основних засобів виступають положення НП(С)БО 7 «Основні засоби»[14] або, у випадку застосування міжнародних стандартів, МСБО 16 «Основні засоби» [25].

Окрім того, аудитор повинен урахувати вимоги Податкового кодексу України (ПКУ), адже розбіжності між бухгалтерським та податковим обліком можуть призводити до викривлення податкових зобов'язань підприємства, особливо в частині нарахування податкової амортизації, капітальних інвестицій і ремонту основних засобів [3].

Перелік нормативно-правових документів внутрішнього та зовнішнього аудиту нами узагальнено в додатку X.

Під час збору аудиторських доказів важливим завданням є використання належних джерел інформації. Відповідно до вимог МСА 500, докази мають бути як достатніми за кількістю, так і належними за якістю. Для цього аудитор використовує як внутрішні, так і зовнішні джерела.

До внутрішніх джерел належать первинні документи (акти приймання-передачі, акти введення в експлуатацію, акти списання та виконаних ремонтних робіт), які підтверджують факт здійснення господарської операції, її економічну доцільність і вартісну оцінку. Важливе значення мають також аналітичні та

синтетичні регістри обліку – інвентарні картки обліку основних засобів, оборотні відомості по рахунках 10 «Основні засоби» та 13 «Знос (амортизація)», що дають змогу простежити рух активів і визначити їхній залишковий ресурс. До внутрішніх джерел також належать технічні паспорти, інвентаризаційні описи, договори купівлі-продажу або лізингу, накази про облікову політику підприємства, де визначено обрані методи амортизації, строки корисного використання, критерії суттєвості для капіталізації витрат і порядок переоцінки.

Зовнішні джерела аудиторських доказів включають документи, отримані від третіх сторін – банків (підтвердження застав), постачальників і підрядників (договора та акти виконаних робіт), незалежних оцінювачів (звіти про справедливу вартість активів), а також державні реєстри прав власності на землю та нерухомість. Використання таких джерел є важливою умовою забезпечення об'єктивності звіту незалежного аудитора, оскільки вони знижують ризик спотворення інформації, наданої керівництвом підприємства.

Відмітимо, що процес аудиту основних засобів є однією з найважливіших і водночас найскладніших ділянок аудиторської практики, оскільки вимагає комплексного підходу, глибокого професійного судження та точного дотримання вимог Міжнародних стандартів аудиту (МСА).

Як правило, аудит основних засобів охоплює три ключові етапи: планування, проведення основних аудиторських процедур та узагальнення результатів, які узагальнено в таблиці 4.1.

Таблиця 4.1

Основні етапи аудиторської перевірки основних засобів

Етап	Завдання
1	2
Планування	На етапі планування аудитор формує загальне уявлення про діяльність підприємства, оцінює систему внутрішнього контролю щодо обліку та збереження основних засобів, визначає можливі області ризику суттєвих викривлень, обирає методіку і обсяг майбутніх процедур. На цьому етапі складається програма аудиту та визначаються джерела інформації, необхідні для подальшої перевірки.

1	2
Проведення основних аудиторських процедур	Під час проведення основних аудиторських процедур аудитор здійснює фактичну перевірку інформації: проводить інвентаризацію або спостереження за нею, аналізує первинні документи, перевіряє правильність класифікації, оцінки, нарахування амортизації, документального оформлення руху основних засобів. Також оцінюється відповідність облікової політики підприємства вимогам стандартів та її послідовність.
Узагальнення результатів	На етапі узагальнення результатів аудитор аналізує всі отримані докази, оцінює суттєвість виявлених відхилень, формує загальні висновки щодо достовірності даних про основні засоби у фінансовій звітності та готує аудиторський висновок. За потреби формуються рекомендації для керівництва щодо вдосконалення обліку, внутрішнього контролю чи збереження активів.

Аудит основних засобів охоплює весь спектр питань – від визнання та оцінки активів до перевірки правильності їх амортизації, переоцінки, вибуття та розкриття інформації у фінансовій звітності. Високий рівень ризику, притаманний цій ділянці, обумовлений значною питомою вагою основних засобів у балансі підприємства, складністю процедур перевірки їхнього фізичного існування, а також необхідністю оцінки дотримання численних нормативних вимог. Тому ефективність аудиторської перевірки залежить насамперед від рівня її планування та коректної оцінки ризиків, як того вимагає МСА 300 «Планування аудиту фінансової звітності» (МСА 300, 2020).

Планування аудиту основних засобів спрямоване на розробку системного підходу до перевірки, який забезпечує зниження аудиторського ризику до прийнятно низького рівня та дозволяє аудитору зосередити увагу на найбільш суттєвих ділянках обліку.

Згідно з вимогами МСА 315 «Ідентифікація та оцінка ризиків суттєвого викривлення» [32] аудитор на початковому етапі повинен отримати глибоке розуміння діяльності підприємства, його операційного середовища, системи внутрішнього контролю, а також галузевих особливостей, що можуть впливати на

формування фінансових показників. Таке розуміння дає змогу аудитору не лише сформувавши ефективну стратегію перевірки, але й визначити ділянки, у яких імовірність викривлень є найвищою.

Для приватного підприємства «Ланна-Агро», яке здійснює діяльність у сфері агропромислового виробництва, аудит основних засобів має низку специфічних особливостей, пов'язаних із галузевою структурою активів, сезонністю експлуатації техніки та складністю облікових оцінок. Зокрема, у сільськогосподарських підприємствах значну частку основних засобів становить техніка тривалого використання – трактори, комбайни, сівалки, зернозбиральні машини, які потребують значних витрат на обслуговування та періодичний ремонт. Такі активи часто експлуатуються лише в окремі сезони, що створює додаткові труднощі при виборі методу амортизації та оцінці корисного строку використання. Крім того, у діяльності «Ланна-Агро» наявні ризики, пов'язані з обліком земельних ділянок, які можуть бути неправильно класифіковані або мати нерегульовані права власності чи користування. Це потребує підвищеної уваги з боку аудитора під час перевірки документального підтвердження прав на землю та правильності їх відображення у звітності [5].

Особливо важливим елементом планування аудиту є визначення рівня суттєвості. Згідно з МСА 320 «Суттєвість при плануванні та виконанні аудиту» [33], аудитор повинен установити межу суттєвості для фінансової звітності в цілому, а також окремо для класів операцій, зокрема тих, що стосуються основних засобів.

Визначення суттєвості дає змогу раціонально розподілити ресурси, визначити обсяг вибірки для тестування та сконцентрувати увагу на ділянках, де можливі суттєві викривлення.

Суттєвість, розрахована на основі фінансової звітності за 2024 рік, дозволяє визначити порогові значення для аудиту основних засобів і оцінити вплив можливих викривлень на достовірність звітності.

Розрахунок суттєвості викривлень фінансової звітності за 2024 рік наведено нами в таблиці 4.2.

Плановий розрахунок суттєвості на основі фінансової звітності ПП «Ланна-Агро»
за 2024 рік (при плануванні)

Найменування суттєвих показників	На початок звітного періоду /початок звітного року	На звітну дату	Сума приведена	Значення середнє
			(гр.2+ (гр.3/кількість кварталів*4))	(гр. 4 /2)
1	2	3	4	5
Прибуток до оподаткування	91 917,00	88 899,00	180816	90408
Сума всіх доходів	446 105,00	379 239,00	825344	412672
Власний капітал	578 379,00	635 108,00	1213487	606744
Сума активів	587 647,00	667 672,00	1255319	627660
Кількість кварталів звітного періоду				
		4		
Рівень ризику на рівні фінансової звітності (РАР)				
		2		
низький=1, середній=2, високий=3				
Базовий показник суттєвості		11980		
Коефіцієнт для визначення суттєвості виконання		0,5		
РАР низький=0,75 середній=0,5 високий=0,3				
Суттєвість виконання (для ОЗ)		5990		
Показник суттєвості для власного капіталу		6067		
Показник суттєвості для доходів та витрат (2%)		8253		

Середнє значення активів за період становить 627 660 тис. грн, що підтверджує вагомість розділу «Необоротні активи» для фінансового стану підприємства. Визначена суттєвість виконання на рівні 5 990 тис. грн і показник суттєвості для власного капіталу в сумі 6 067 тис. грн є тими орієнтирами, які аудитор застосовує при оцінці впливу помилок у розділі основних засобів. Будь-яке викривлення, що перевищує ці межі, може змінити ключові фінансові показники та призвести до хибної інтерпретації результатів діяльності.

У межах перевірки основних засобів аудиторська увага зосереджується на правильності первісного визнання, оцінки, амортизації та подальшого відображення операцій з активами, оскільки будь-які помилки в цих ділянках здатні суттєво вплинути на власний капітал та фінансові результати. Значні коливання у вартості окремих об'єктів або великих груп активів, несвочасне проведення переоцінки чи ігнорування ознак зменшення корисності можуть спричинити викривлення, що перевищують розрахований поріг суттєвості. Не менш важливим є аналіз повноти та достовірності капітальних інвестицій, правильності класифікації ремонтів та модернізацій, а також коректності списання вибулих об'єктів, оскільки саме ці ділянки найчастіше пов'язані з ризиком неправильної оцінки активів.

Особливу увагу приділяється фактичній наявності основних засобів, оскільки результати інвентаризації можуть виявити розбіжності між даними бухгалтерського обліку та реальним станом активів. Втрата, пошкодження або відсутність окремих об'єктів без належного документального оформлення також можуть призвести до викривлення, яке перевищить визначений аудиторський поріг. У сукупності проведений розрахунок суттєвості свідчить про необхідність уважного та всебічного аналізу операцій з основними засобами, адже саме вони здатні суттєво вплинути на структуру активів, власний капітал та фінансовий результат підприємства.

Оцінка аудиторського ризику здійснюється відповідно до загальноприйнятої методології, де загальний ризик розглядається як функція притаманного ризику, ризику контролю та властивого ризику.

Середній рівень притаманного ризику для ПП «Ланна-Агро» обумовлений поєднанням стабільної діяльності підприємства та наявності окремих факторів, що

можуть сприяти виникненню помилок в обліку основних засобів. Підприємство має значний парк техніки та інші об'єкти основних засобів, розміщені у різних структурних підрозділах, що потребує належної координації облікових процесів і ускладнює перевірку їх фактичної наявності. Водночас облік цієї категорії активів передбачає використання професійних суджень при визначенні строків корисного використання, методів амортизації та залишкової вартості, що створює певний простір для суб'єктивності та потенційних неточностей. Сукупність цих факторів не свідчить про підвищений ризик, однак вимагає достатньої уваги аудитора для запобігання можливим викривленням.

На основі цих даних формується стратегія та детальний план аудиту, який охоплює перелік процедур, їхню послідовність, терміни виконання та відповідальних осіб. План аудиту ПП «Ланна-Агро» розроблено нами у додатку Ц.

Підсумовуючи, можна зазначити, що аудит основних засобів ПП «Ланна-Агро» є складним багатоступеневим процесом, який поєднує методологічні підходи МСА, національні стандарти бухгалтерського обліку та вимоги податкового законодавства. Його ефективність визначається якістю планування, точністю оцінки ризиків, дотриманням принципів суттєвості й належного документування всіх етапів перевірки. Особливості діяльності аграрного підприємства, значна кількість технічних засобів, наявність сезонності виробничого процесу та складність облікових оцінок зумовлюють потребу у підвищеній увазі аудитора до питань амортизації, обліку земельних активів та перевірки фактичного існування об'єктів. Дотримання вимог МСА 315, 320, 330, 500, 501 і 540, а також НП(С)БО 7 забезпечує належний рівень достовірності фінансової звітності та дозволяє аудитору сформулювати обґрунтований професійний висновок щодо правильності відображення основних засобів у бухгалтерському обліку підприємства.

4.2 Методика аудиту основних засобів підприємства

Ефективна система аудиту основних засобів відіграє важливу роль у забезпеченні достовірності фінансової звітності та підвищенні результативності управлінських рішень. В умовах постійних змін економічного середовища й

цифровізації облікових процесів аудит основних засобів набуває особливого значення для підприємств аграрного сектору, де питома вага матеріально-технічної бази у структурі активів є значною.

Методика аудиту повинна забезпечувати не лише перевірку правильності ведення обліку, а й надання рекомендацій щодо підвищення ефективності використання основних засобів, оптимізації амортизаційної політики та вдосконалення внутрішнього контролю.

Економічна сутність основних засобів зумовлює їхнє ключове значення для системи бухгалтерського обліку. Водночас складність структури цих активів, їхня тривала експлуатація, різноманітність операцій із надходження, вибуття, ремонту та модернізації створюють підвищений ризик викривлень у фінансовій звітності. Саме тому аудит основних засобів розглядається як одна з найважливіших складових аудиту фінансової звітності.

Для аграрних підприємств, таких як ПП «Ланна Агро», аудит основних засобів має специфічні особливості. У складі активів переважають сільськогосподарські машини, техніка, транспортні засоби, будівлі, споруди, багаторічні насадження, що вимагає особливої уваги до питань амортизації, технічного обслуговування та оцінки ефективності використання. Враховуючи сезонність виробничих процесів і значні обсяги експлуатаційних витрат, аудит основних засобів виконує не лише контрольну, а й аналітичну функцію, сприяючи оптимізації виробничої політики підприємства.

Таким чином, методика аудиту основних засобів передбачає комплексний підхід, який охоплює перевірку правильності облікових даних, оцінку системи внутрішнього контролю, аналіз ефективності використання активів і формування практичних рекомендацій щодо підвищення результативності господарювання.

Проводячи аудит основних засобів ПП «Ланна Агро» слід враховувати, що це приватне сільськогосподарське підприємство, яке спеціалізується на вирощуванні зернових і технічних культур, а також наданням послуг із обробітку землі. Його матеріально-технічна база включає сільськогосподарські машини, транспортні засоби, складські та виробничі приміщення. З врахуванням цих особливостей нами була запропонована методика проведення аудиту основних засобів ПП «Ланна-Агро», яка наведена в таблиці 4.3.

Етапи проведення аудиту основних засобів ПП «Ланна-Агро»

Етап	Сутність	Завдання етапу	Робочі документи етапу
1	2	3	4
Планування аудиту	Планування є першою стадією перевірки і визначає її ефективність (МСА 300). На цьому етапі аудитор аналізує структуру основних засобів, оцінює ризики суттєвих викривлень, визначає рівень суттєвості, обсяг вибірки та розробляє програму аудиту. Особливу увагу приділяють об'єктам із високою залишковою вартістю або частими ремонтами, що потенційно містять ризик помилок в обліку.	На цьому етапі аудитор: – вивчає облікову політику ПП «Ланна-Агро» щодо основних засобів; – оцінює галузеві ризики (сільське господарство – висока зношуваність техніки); – аналізує структуру та рух основних засобів за 3 роки; – визначає рівень суттєвості (загальний та для класу основних засобів); – формує аудиторську вибірку; – визначає об'єкти підвищеного ризику: техніка, модернізації, ремонти, сезонні активи; – складає план аудиту основних засобів	РД-1. Анкета попереднього ознайомлення з підприємством (Додаток Ш) РД-2. Аналіз структури основних засобів РД-3. Графік аудиту РД-4. Матеріальність за МСА 320 РД-5. Оцінка ризиків суттєвого викривлення (МСА 315) РД-6. План аудиту основних засобів (Додаток Ц)

1	2	3	4
Оцінка внутрішнього контролю	Проводиться оцінювання системи внутрішнього контролю з метою обрання підходу до проведення аудиту та визначення кількості необхідних процедур по суті.	Аудитор вивчає: – порядок обліку основних засобів; – розподіл повноважень у бухгалтерії; – процедури інвентаризації; – порядок оформлення актів приймання-передачі, введення в експлуатацію, списання основних засобів; – контроль за технікою, що використовується сезонно.	РД-7. Оцінка внутрішнього контролю щодо основних засобів (Додаток Щ). РД-8. Опитувальний лист працівників бухгалтерії РД-9. Тести контролю щодо операцій з основними засобами РД-10. Узагальнення недоліків внутрішнього контролю
Перевірка наявності та збереження активів	Зустрічна звірка облікових даних із результатами інвентаризації. Особлива увага приділяється сільськогосподарській техніці, оскільки вона має високий рівень фізичного зносу та часто використовується сезонно.	Аудитор проводить фактичну перевірку: – зіставляє інвентарні номери, зазначені в інвентарних картках з реальними даними; – проводить вибіркочну перевірку техніки, що має високий фізичний знос; – перевіряє, чи техніка, що експлуатується сезонно, не простоює «на папері».	РД-11. Вибірка активів для фактичної перевірки РД-12. Акт звірки інвентаризаційних даних РД-13. Фотографічна фіксація техніки (за потреби) РД-14. Оцінка зносу та стану активів (Додаток Ю)

1	2	3	4
Перевірка документального оформлення	Проводиться арифметична, формальна та перевірка по суті в первинних документах. Порівнюються дані первинних документів із записами в регістрах синтетичного та аналітичного обліку.	Аудитор аналізує: - акти приймання-передачі основних засобів; - акти введення в експлуатацію основних засобів; - акти списання основних засобів, - акти передачі на ремонтів і модернізацій основних засобів; - акти отримання з ремонтів і модернізацій основних засобів; - договори купівлі-продажу основних засобів; - накладні, ТТН, акти виконаних робіт. Після цього аудитор співставляє їх дані із: - оборотно-сальдовими відомостями; - журналами-ордерами; - Головною книгою; - фінансовою звітністю.	РД-15. Тести документального оформлення РД-16. Звірки актів з регістрами обліку РД-17. Аналітичні процедури щодо руху ОЗ (Додаток Я) РД-18. Перелік установлених порушень у документах

1	2	3	4
Аудит оцінки та амортизації	Аудитор перевіряє правильність формування первісної вартості основних засобів та розрахунків амортизації, звіряє облікові дані з регістрами та фінансовою звітністю (форма №1, рядок 1450). У разі виявлення відхилень проводиться перерахунок амортизаційних сум і оцінює вплив викривлень на фінансову звітність	Аудитор: – перевіряє правильність формування первісної вартості, зокрема обґрунтованість включення сум витрат до її складу; – перевіряє відповідність строків корисного використання обліковій політиці; – тестує правильність розрахунку амортизації по вибірці активів; – перевіряє, чи списуються активи вчасно після повного зносу; – звіряє залишкову вартість із фінансовою звітністю (форма №1, рядок 1010 та 1450); – проводить повторні перерахунки.	РД-19. Вибірка активів для перевірки амортизації РД-20. Перерахунок амортизації РД-21. Узагальнення відхилень РД-22. Перевірка строків корисного використання (Додаток АА)

1	2	3	4
Аудит операцій з ремонту, модернізації та вибуття	Перевірка правильності віднесення витрат з ремонту на витрати періоду та включення витрат, що пов'язані із модернізацією до капітальних витрат. Аналіз правильності відображення в обліку реалізації та іншого вибуття основних засобів.	Особлива увага приділяється правильності класифікації витрат на ремонт та поліпшення основних засобів. Аудитор: – перевіряє класифікацію витрат на ремонт (поточний / капітальний / модернізація); – контролює, чи не занижуються витрати або не завищуються активи; – аналізує доходи від реалізації основних засобів на предмет їх повноти відображення; – аналізує витрати, які пов'язані із вибуттям основних засобів на предмет їх повноти відображення, правильності оцінювання та документального підтвердження	РД-23. Вибірка ремонтних операцій РД-24. Порівняння ремонтних витрат із кошторисами РД-25. Тести класифікації витрат (Додаток АБ) РД-26. Перевірка списання та реалізації активів

Продовження таблиці 4.3

1	2	3	4
Податкові аспекти аудиту	Перевірка узгодженості податкового та бухгалтерського обліку проводиться відповідно до Податкового кодексу України. Аудитор оцінює правильність визначення різниць за амортизацією, порядок коригування фінансового результату до оподаткування та своєчасність нарахування ПДВ при продажу або ліквідації.	Аудитор перевіряє: – коригування за амортизацією (податкові різниці); – правильність формування фінансового результату до оподаткування; – нарахування ПДВ при ліквідації або продажу основних засобів; – правильність віднесення ремонтних витрат до витрат або капітальних інвестицій.	РД-27. Тест відповідності податкового та бухгалтерського обліку РД-28. Перевірка податкових різниць РД-29. Перевірка ПДВ з операцій вибуття (Додаток АВ)
Формування звіту незалежного аудитора	Після завершення перевірки аудитор узагальнює результати, оцінює вплив виявлених викривлень на достовірність звітності та формує звіт незалежного аудитора.	Відбувається: узагальнення виявлених порушень; оцінка їх суттєвості та впливу на звітність; обговорення результатів із керівництвом ПП «Ланна-Агро»; складання звіту незалежного аудитора.	РД-30. Зведена відомість помилок РД-31. Рекомендації підприємству (Додаток АД) РД-32. Звіт незалежного аудитора

Отже, основний етап аудиту основних засобів передбачає виконання аудитором чітко визначеної послідовності практичних дій, спрямованих на перевірку правильності їх визнання, оцінки, руху та відображення у фінансовій звітності підприємства. Спочатку аудитору доцільно сформулювати перелік об'єктів основних засобів, що підлягають перевірці, на підставі даних аналітичного обліку, інвентарних карток і оборотно-сальдових відомостей за рахунками обліку основних засобів. Після цього необхідно здійснити звірку залишків за аналітичним і синтетичним обліком з показниками Балансу (Звіту про фінансовий стан) з метою підтвердження повноти та узгодженості облікової інформації.

Далі аудитор повинен перевірити фактичну наявність основних засобів і їх відповідність даним бухгалтерського обліку. Для цього здійснюється участь в інвентаризації або аналіз інвентаризаційних описів, актів та протоколів інвентаризаційної комісії. Особлива увага приділяється об'єктам з високою вартістю, тривалим строком експлуатації або підвищеним ризиком втрати чи пошкодження. У разі виявлення розбіжностей між фактичною наявністю та обліковими даними аудитор повинен з'ясувати причини таких відхилень і оцінити правильність їх відображення в обліку.

Наступним кроком є перевірка прав та законності володіння основними засобами. Аудитор аналізує правовстановлюючі документи (договори купівлі-продажу, акти приймання-передачі, договори фінансового лізингу, свідоцтва на право власності тощо) з метою підтвердження того, що об'єкти основних засобів належать підприємству або законно перебувають у його користуванні. Особливу увагу слід приділити об'єктам, отриманим у лізинг, на відповідальне зберігання або переданим в оренду.

На етапі перевірки оцінки основних засобів аудитор повинен детально дослідити порядок формування їх первісної вартості. Для цього необхідно проаналізувати первинні документи щодо придбання, доставки, монтажу та введення об'єктів в експлуатацію, а також перевірити обґрунтованість включення відповідних витрат до первісної вартості. Окремо аудитор має оцінити правильність відображення витрат на ремонти, модернізацію та реконструкцію, з'ясувавши, чи відповідає їх облікове трактування вимогам стандартів бухгалтерського обліку та обліковій політиці підприємства.

Важливою складовою основного етапу є перевірка операцій з руху основних засобів. Аудитор перевіряє своєчасність оприбуткування об'єктів, правильність оформлення актів введення в експлуатацію, коректність відображення внутрішнього переміщення між матеріально відповідальними особами та структурними підрозділами. Під час перевірки вибуття основних засобів аудитор аналізує акти списання, договори купівлі-продажу або ліквідації, правильність визначення фінансових результатів від вибуття та повноту їх відображення у звітності.

Окремо аудитор повинен здійснити перевірку нарахування амортизації за кожною групою основних засобів. Для цього перевіряється відповідність застосованих методів амортизації положенням стандартів бухгалтерського обліку та затвердженій обліковій політиці, правильність визначення строків корисного використання і ліквідаційної вартості, а також своєчасність початку та припинення нарахування амортизації. Шляхом перерахунку аудитор підтверджує коректність сум амортизаційних відрахувань і їх відображення у бухгалтерських регістрах та фінансовій звітності.

Завершальним практичним кроком основного етапу аудиту є узагальнення виявлених відхилень, помилок і порушень у робочих документах аудитора з подальшою оцінкою їх суттєвості та впливу на достовірність фінансової звітності. На основі отриманих аудиторських доказів формуються висновки щодо стану обліку та контролю основних засобів, які слугують підґрунтям для підготовки звіту незалежного аудитора та рекомендацій керівництву підприємства.

При оцінюванні системи внутрішнього контролю основних засобів нами було встановлено, що на підприємстві діє централізована бухгалтерія, яка веде облік основних засобів так контроль за рухом активів. Проте аудит показав певний недолік щодо процедур: не завжди своєчасно оформлюються акти на списання чи модернізації, що підвищує ризик недостовірного відображення операцій у звітності.

Проведене дослідження процесу аудиту дозволило виявити основні напрямки вдосконалення системи обліку: оптимізація документообігу, підвищення якості внутрішнього контролю, впровадження автоматизованого обліку та QR-кодування основних засобів. Це сприятиме зменшенню обсягу ручної роботи, скороченню

помилки і підвищенню оперативності управлінських рішень.

У результаті вивчення аудиту основних засобів виявлено низку проблемних аспектів, пов'язаних із недосконалістю облікової політики, недостатнім рівнем внутрішнього контролю та частковою недостовірністю інформаційної системи. Для підвищення ефективності обліку та аудиту пропонується впровадити комплекс практичних заходів.

По-перше, доцільно оновити облікову політику підприємства, чітко визначивши критерії визнання об'єктів основними засобами, порядок їх оцінки, строки корисного використання та проведення переоцінки. Це забезпечить єдність облікових підходів і зменшить ризик викривлень у фінансовій звітності.

По-друге, варто удосконалити систему внутрішнього контролю. Доцільно створити постійну комісію з управління основними засобами, проводити щоквартальні перевірки технічного стану, формувати реєстр контрольних точок для моніторингу активів. Такі заходи відповідатимуть вимогам МСА 315 та сприятимуть зниженню аудиторських ризиків.

По-третє, слід активніше застосовувати інформаційні технології. Оновлення автоматизованих систем забезпечить автоматизацію обліку, формування інвентарних карток, нарахування амортизації та аналітичну оцінку ефективності використання майна. Рекомендується також використовувати QR-коди для маркування техніки й будівель, що значно спростить проведення інвентаризації.

По-четверте, необхідно оптимізувати амортизаційну політику. Для різних груп активів варто застосовувати диференційовані методи амортизації: прямолінійний – для будівель, виробничий – для техніки, кумулятивний – для транспортних засобів. Періодичний перегляд строків служби з урахуванням фактичного технічного стану дозволить підвищити достовірність оцінки залишкової вартості.

По-п'яте, слід вдосконалити процедури інвентаризації. Рекомендується проводити її не лише перед складанням річної звітності, а й після кожних значних ремонтів чи переміщень активів. Використання електронних описів і фотофіксації забезпечить об'єктивність результатів.

4.3 Типові порушення в обліку основних засобів та узагальнення результатів аудиту

Насамперед узагальнення результатів аудиту основних засобів передбачає комплексне опрацювання всієї зібраної інформації, оцінку відповідності даних бухгалтерського обліку фактичному стану активів, а також формування висновків щодо дотримання нормативно-правових вимог і облікової політики підприємства. Такий етап є завершальним у процесі аудиту та має на меті не лише констатацію виявлених порушень, а й надання обґрунтованих рекомендацій щодо усунення недоліків і підвищення ефективності функціонування системи обліку. Якщо аудит здійснюється зовнішнім суб'єктом, результати узагальнюються у формі звіту незалежного аудитора, що є офіційним документом, містить професійне судження аудитора та має встановлену структуру. У змісті такого звіту наводиться опис відповідальності керівництва підприємства та аудитора, характеристика застосованих методичних підходів, аналіз отриманих доказів та фінальний висновок про достовірність фінансової звітності.

Залежно від характеру встановлених відхилень та рівня впевненості у достовірності інформації звіт незалежного аудитора може бути безумовно-позитивним, умовно-позитивним, негативним або містити відмову від надання висновку. Безумовно-позитивний висновок формується тоді, коли аудитор дійшов переконання, що облік та звітність підприємства у всіх суттєвих аспектах відповідають вимогам законодавства та прийнятій обліковій політиці. Умовно-позитивний висновок надається за наявності окремих обмежень або несуттєвих порушень, що не впливають критично на загальну достовірність звітності. Негативний висновок виникає у ситуаціях, коли виявлені порушення є суттєвими й мають системний характер, унаслідок чого фінансова звітність не відображає реального стану підприємства. У випадку, коли аудитор не може отримати достатньої кількості доказів через обмеження доступу до інформації або інші значні перешкоди, складається відмова від надання висновку.

Ефективність системи бухгалтерського обліку основних засобів безпосередньо залежить від правильності документального оформлення господарських операцій, коректності оцінки об'єктів, дотримання облікової

політики та відповідності звітних показників реальному стану активів. У сучасних умовах господарювання підприємства, особливо аграрного сектору, стикаються з численними проблемами, пов'язаними з недосконалістю організації обліку, складністю законодавчого регулювання та недостатнім рівнем внутрішнього контролю. Саме тому дослідження типових порушень в обліку основних засобів і узагальнення результатів аудиту є необхідною передумовою для підвищення достовірності фінансової інформації та ефективності управління майном підприємства. Типовий перелік порушень, які виявляє аудитор при перевірці основних засобів, узагальнено нами в таблиці 4.4.

Таблиця 4.4

Типовий перелік порушень, які виявляє аудитор при перевірці основних засобів

Напрямок обліку	Сутність типового порушення
1	2
Первинне документування	Несвоєчасне або неповне оформлення актів приймання-передачі, введення в експлуатацію, списання; розбіжності між технічною та бухгалтерською документацією; відсутність підтвердних документів щодо окремих витрат при формуванні первісної вартості.
Формування первісної вартості	Невірне включення витрат: капіталізація витрат, які не збільшують економічні вигоди; невключення витрат на монтаж, доставку чи демонтаж; неправильне врахування курсових різниць при імпорті.
Класифікація активів	Віднесення об'єктів, що не відповідають критеріям основних засобів, до їх складу; невірне визначення груп основних засобів; облікове змішування основних засобів і МНМА.
Амортизація	Застосування методів, не передбачених обліковою політикою; використання необґрунтованих строків корисного використання; нарахування амортизації на об'єкти, що не використовуються; пропуск нарахувань або помилки в розрахунках.

1	2
Оцінка та переоцінка	Відсутність переоцінки активів при суттєвому знеціненні; проведення переоцінки без документального підтвердження; неправильний розрахунок дооцінки або уцінки.
Модернізація та ремонти	Неправильне віднесення витрат: капіталізація поточних ремонтів або списання витрат, що підлягають капіталізації; відсутність актів на виконані роботи; помилки у збільшенні первісної вартості після модернізації.
Вибуття основних засобів	Відсутність або несвоєчасність оформлення актів списання; неправильне визначення фінансових результатів від продажу; відсутність підтвердження ліквідації об'єкта.
Інвентаризація	Розбіжності між фактичними даними та бухгалтерським обліком; формальний характер інвентаризації; непроставлення інвентарних номерів; неповне описання технічних характеристик; несвоєчасне внесення результатів до обліку.
Внутрішній контроль	Відсутність матеріальної відповідальності або її нечітке розмежування; неефективна система контролю за переміщенням техніки; відсутність автоматизованого аналітичного обліку; дублювання або втрати облікових даних.
Правові порушення	Невірне оформлення прав власності; відсутність документів на оренду або лізинг; недотримання строків зберігання бухгалтерських документів.
Податкові порушення	Неправильне визначення різниць за амортизацією; некоректне формування податкових різниць при вибутті активів; несвоєчасне нарахування ПДВ при реалізації чи ліквідації.

Проведений аудит основних засобів на ПП «Ланна Агро» виявив як системні недоліки в організації облікових процесів, так і окремі випадки порушення нормативних вимог, що мають вплив на достовірність фінансової звітності. Важливо підкреслити, що ці порушення не завжди свідчать про навмисні дії або шахрайство; значна їх частина зумовлена недостатнім рівнем кваліфікації

облікових працівників, нечіткістю розмежування відповідальності між підрозділами, а також відсутністю належного контролю з боку керівництва.

Для підприємства ПП «Ланна-Агро», яке здійснює сільськогосподарську діяльність, аудит основних засобів є особливо важливим, оскільки питома вага цих активів у структурі балансу перевищує 60 %, а значна частина об'єктів має складну структуру та тривалий термін експлуатації. Тому навіть незначні помилки у відображенні їхньої вартості або амортизації можуть призвести до викривлення фінансових результатів і податкових зобов'язань.

Під час аудиторської перевірки основних засобів на ПП «Ланна-Агро» було виявлено низку характерних недоліків, які відображають загальні тенденції, притаманні більшості аграрних підприємств малого та середнього бізнесу. Ці порушення можна згрупувати за основними напрямками облікових процедур, хоча в даному дослідженні вони розглядаються системно, без розподілу на спискові категорії.

Найпоширенішою проблемою виявилася некоректна первісна оцінка об'єктів. Частина техніки, отриманої за договорами лізингу, була відображена за договірною, а не за справедливою вартістю, що суперечить вимогам НП(С)БО 7 (п. 8). Це призвело до заниження первісної вартості активів і, відповідно, до зменшення суми амортизаційних відрахувань. Подібні помилки часто виникають через формальний підхід до оцінки активів, коли бухгалтер обмежується сумою платежів за договором, не враховуючи ринкові показники.

Другою суттєвою проблемою є порушення порядку документального оформлення руху основних засобів. На підприємстві виявлено випадки, коли введення техніки в експлуатацію здійснювалося без складання акта введення в експлуатацію або з його заповненням заднім числом. Окрім того, не завжди проводилося оформлення актів списання основних засобів при ліквідації або продажу об'єктів. Це свідчить про відсутність належної системи контролю за оформленням первинної документації, що є порушенням вимог Закону України «Про бухгалтерський облік».

Третім напрямком порушень є недотримання правил амортизації. На ПП «Ланна Агро» використовувався прямолінійний метод амортизації для всіх груп активів, хоча для сільськогосподарської техніки більш доцільним є виробничий

метод, який забезпечує відповідність амортизаційних відрахувань фактичному обсягу використання техніки. В результаті аудиту було встановлено, що на окремих об'єктах нарахована амортизація перевищує економічно обґрунтований рівень, що призвело до завищення собівартості продукції та зниження фінансового результату.

Не менш важливим порушенням є невірна класифікація витрат на ремонт і модернізацію. Частина витрат, що призвели до збільшення технічних характеристик обладнання, була віднесена до поточних витрат замість капіталізації. Це суперечить НП(С)БО 7, який передбачає, що витрати, які збільшують майбутні економічні вигоди, повинні відображатися у складі вартості основного засобу.

Окрему увагу під час перевірки було приділено інвентаризації основних засобів. На момент аудиту остання інвентаризація проводилася більше ніж рік тому, що не відповідає вимогам Інструкції з інвентаризації № 879. Виявлено розбіжності між даними інвентаризаційних описів і фактичним станом активів, зокрема частина об'єктів знаходилася на консервації або була фізично непридатною до використання, але обліковувалася як діюча. Це свідчить про порушення принципу достовірності обліку.

Аналіз системи внутрішнього контролю показав, що на підприємстві не передбачено механізму перевірки достовірності амортизаційних нарахувань і періодичної переоцінки активів. Відсутність внутрішнього аудиту та незалежного контролю підвищує ризик системних викривлень.

Після завершення аудиту ПП «Ланна Агро» аудиторська група здійснила узагальнення результатів, оцінивши вплив виявлених порушень на фінансову звітність підприємства.

Насамперед було визначено, що сукупний ефект викривлень у первісній оцінці основних засобів становив близько 4,7 % від загальної вартості необоротних активів. Хоча це не перевищує порогу суттєвості, визначеного аудитором на етапі планування (5 %), дані викривлення потребують коригування в майбутніх періодах.

Порушення у сфері документального оформлення та амортизації мають більш вагомий характер, оскільки впливають на фінансові результати поточного року. Завищення амортизаційних витрат на 1,2 млн грн призвело до зниження прибутку

на 0,9 млн грн, що може створити ризик недоплати податку на прибуток у майбутніх періодах.

Аудитор також зазначив, що невідповідність між фактичним і бухгалтерським станом основних засобів свідчить про необхідність перегляду інвентаризаційної політики. Рекомендовано проводити інвентаризацію не рідше ніж двічі на рік, залучаючи представників матеріально відповідальних осіб і технічних спеціалістів.

Узагальнюючи результати, аудитор дійшов висновку, що система обліку основних засобів на ПП «Ланна-Агро» загалом відповідає вимогам чинного законодавства, однак потребує вдосконалення з точки зору контролю, аналітичного обліку та автоматизації. Підприємству рекомендовано впровадити інтегровану систему управлінського обліку, яка дозволить формувати звіти про стан основних засобів у режимі реального часу.

На основі результатів аудиту доцільно впровадити комплекс організаційних і методичних заходів, спрямованих на підвищення якості обліку основних засобів. Першочерговим завданням є оновлення облікової політики з урахуванням специфіки діяльності ПП «Ланна-Агро». Необхідно визначити чіткі критерії визнання активів, порядок оцінки, методи амортизації та переоцінки, а також процедури документального оформлення руху майна.

Другим напрямом удосконалення є створення внутрішньої системи аудиту, яка забезпечить постійний моніторинг дотримання облікових процедур. Для цього слід закріпити відповідальних осіб за перевірку правильності амортизаційних нарахувань, контролювати своєчасність складання актів та інвентаризаційних описів.

Окремої уваги потребує автоматизація облікових процесів. Впровадження сучасного програмного забезпечення, яке не є забороненим чинним законодавством України дозволить надати більшу захищеність та конфіденційність внутрішньої інформації ПП «Ланна-Агро».

Також рекомендується переглянути методику амортизації, застосовуючи виробничий метод для техніки, кумулятивний – для транспортних засобів і прямолінійний – для будівель і споруд. Такий підхід забезпечить більшу відповідність між фактичним використанням активів і нарахованими витратами.

Результати аудиту основних засобів на ПП «Ланна Агро» засвідчили наявність

типових для аграрних підприємств порушень – помилки в оцінці, неправильне документування, недоліки у нарахуванні амортизації та недостатній контроль за технічним станом активів. Незважаючи на те, що більшість з них мають незначний характер, їхня сукупна дія негативно впливає на достовірність звітності та ефективність управління майном.

Загальне узагальнення результатів аудиту свідчить, що основними причинами порушень є відсутність оновленої облікової політики, низький рівень автоматизації обліку, а також слабка взаємодія між бухгалтерською та технічною службами. Реалізація запропонованих заходів – удосконалення політики, створення внутрішнього аудиту, підвищення кваліфікації персоналу, впровадження сучасних облікових технологій – дозволить суттєво зменшити ризики викривлень і забезпечити підвищення прозорості фінансової інформації.

Таким чином, аудит основних засобів не лише виконує контрольну функцію, але й формує інформаційну основу для управлінських рішень, сприяє ефективному використанню ресурсів і зміцненню фінансової стабільності підприємства.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

За результатами виконання кваліфікаційної роботи можна сформулювати наступні висновки:

1. Кваліфікаційна робота виконувалася на матеріалах сільськогосподарського підприємства ПП «Ланна-Агро», яке є економічно розвиненим і має багаторічний досвід діяльності в аграрному секторі. Диверсифікована структура виробництва з переважанням рослинництва та молочного тваринництва забезпечує підприємству стійкість до ринкових ризиків і стабільність доходів. Наявність значного земельного фонду, багаторічних насаджень та власного цукрового заводу формує потужну матеріально-технічну базу і розширює виробничі можливості. Організаційна структура управління побудована за лінійно-функціональним принципом, що забезпечує чіткий розподіл повноважень, контроль і координацію виробничих процесів. Водночас багаторівнева система управління зумовлює певне зниження гнучкості та ризик дублювання функцій. Прозорий механізм корпоративного управління і достатній обсяг статутного капіталу позитивно впливають на фінансову стійкість підприємства. Загалом організаційно-економічні особливості діяльності ПП «Ланна-Агро» створюють передумови для його сталого функціонування та подальшого розвитку в умовах конкурентного аграрного ринку.

2. Дослідження системи бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю ПП «Ланна-Агро» свідчить про їх належний рівень організації. Обліковий процес на підприємстві побудований відповідно до вимог чинного законодавства України та національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку з урахуванням галузевої специфіки сільськогосподарського виробництва. Чітко визначена структура бухгалтерської служби на чолі з головним бухгалтером забезпечує методологічну єдність обліку, розподіл відповідальності та контроль за відображенням господарських операцій. Внутрішній контроль реалізується через налагоджену систему документообігу, укладання договорів про матеріальну відповідальність, розмежування обов'язків між працівниками та багаторівневий контроль за рухом активів. Автоматизація обліку сприяє оперативності та узагальненню інформації, хоча суттєвим недоліком є використання підсанкційного

програмного забезпечення «1С:Бухгалтерія», що обумовлює правові та інформаційні ризики для підприємства. Загалом організація бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю створює надійну інформаційну основу для прийняття управлінських рішень і забезпечує фінансову стійкість та ефективне функціонування ПП «Ланна-Агро».

3. Проведений аналіз фінансово-економічних показників ПП «Ланна-Агро» за 2022–2024 роки свідчить про стабільність і фінансову стійкість підприємства. Зростання загальної вартості активів, зумовлене насамперед суттєвим оновленням основних засобів і збільшенням необоротних активів, відображає нарощування виробничого потенціалу. Власний капітал підприємства має стійку позитивну динаміку, що забезпечує високий рівень фінансової незалежності та здатність до самофінансування. Водночас структура зобов'язань характеризується залежністю від короткострокових кредитів і зростанням кредиторської заборгованості, що потребує посилення контролю за поточними розрахунками. Показники ліквідності та автономії значно перевищують нормативні значення, підтверджуючи високу платоспроможність і фінансову стійкість підприємства. Разом із тим випереджальне зростання собівартості призвело до зниження рівня рентабельності та чистого прибутку, що свідчить про необхідність оптимізації витрат. Загалом ПП «Ланна-Агро» демонструє стабільний фінансовий стан і достатній рівень ділової активності, однак подальше підвищення ефективності діяльності потребує раціоналізації структури оборотних активів і посилення контролю за витратами.

4. Основні засоби, облік, аналіз та аудит яких виступає об'єктом дослідження у кваліфікаційній роботі, відіграють визначальну роль у забезпеченні виробничої діяльності ПП «Ланна-Агро» та формуванні його матеріально-технічної бази. Їх облік на підприємстві організований відповідно до вимог НП(С)БО 7 «Основні засоби» та положень облікової політики підприємства, що забезпечує правильне визнання, оцінку й відображення активів у фінансовій звітності. Дотримання встановлених критеріїв визнання дозволяє чітко відмежовувати основні засоби від інших видів активів і формувати достовірну інформаційну базу для управління. Класифікація основних засобів за функціональним призначенням сприяє ефективному веденню синтетичного й

аналітичного обліку, правильному нарахуванню амортизації та посиленню контролю за їх збереженням і використанням. Оцінка основних засобів здійснюється із застосуванням первісної, залишкової, справедливої, переоціненої та ліквідаційної вартості, що забезпечує обґрунтованість амортизаційних відрахувань і реальність показників фінансової звітності. Використання прямолінійного методу амортизації є економічно доцільним і відповідає галузевій специфіці діяльності підприємства.

5. Вивчення облікова політика та порядкудокументальне оформлення основних засобів ПП «Ланна-Агро» засвідчило, що облікова політика підприємства чітко регламентує порядок визнання, оцінки, амортизації та переоцінки основних засобів, що забезпечує єдність методологічних підходів і достовірність облікових даних. Порядок документального оформлення операцій з основними засобами характеризується системністю та повнотою: підприємство використовує типові уніфіковані форми первинних документів, забезпечує належне оформлення операцій надходження, переміщення, ремонту, модернізації, амортизації та вибуття активів. Функціонування постійно діючих комісій, закріплення об'єктів за матеріально відповідальними особами, присвоєння інвентарних номерів і ведення пооб'єктного обліку в інвентарних картках сприяють ефективному внутрішньому контролю та збереженню майна. Загалом облікова політика й організація первинного обліку основних засобів на ПП «Ланна-Агро» створюють надійну інформаційну базу для формування достовірної фінансової звітності та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

6. Організація синтетичного та аналітичного обліку основних засобів на ПП «Ланна-Агро» спрямована на забезпечення узагальнення та деталізації інформації щодо основних засобів у розрізі їх видів, місць експлуатації та напрямів використання. Застосування рахунків бухгалтерського обліку та ведення аналітики за кожним інвентарним об'єктом створює інформаційну основу для контролю за рухом основних засобів, нарахування амортизації та формування показників фінансової звітності. Синтетичний облік основних засобів ведеться на рахунках 10 «Основні засоби» та 11 «Інші необоротні матеріальні активи». Аналітичний облік, організований по кожному інвентарному об'єкту, створює детальну інформаційну базу щодо технічного стану, місця експлуатації, матеріально відповідальних осіб і

ефективності використання активів, що є необхідним для контролю, нарахування амортизації та проведення інвентаризацій. Узагальнення даних синтетичного й аналітичного обліку у формах фінансової звітності забезпечує повне та прозоре розкриття інформації про основні засоби і їх вплив на фінансові результати діяльності підприємства. Загалом система обліку основних засобів на ПП «Ланна-Агро» є ефективною та достовірною, водночас вона має потенціал для подальшого вдосконалення з метою підвищення оперативності та аналітичності облікової інформації.

7. Удосконалення обліку основних засобів на ПП «Ланна-Агро» передбачає впровадження сучасних вітчизняних автоматизованих систем, таких як «Дебет Плюс» для бухгалтерського обліку та «Вчасно» для електронного документообігу, що дозволяє автоматизувати процеси надходження, обліку, амортизації, ремонту, модернізації та вибуття активів. Нами було обґрунтовано доцільність переходу ПП «Ланна-Агро» на це програмне забезпечення і з метою полегшення адаптації облікового персоналу детально описано процес обліку основних засобів в бухгалтерській програмі «Дебет Плюс». В процесі дослідження було встановлено, що для підвищення аналітичної цінності доцільно застосовувати компонентний підхід для складної техніки з різними строками корисного використання, розширювати аналітичні рахунки за видами основних засобів та виробничими напрямками, а також встановити чіткі критерії капіталізації поліпшень. Первинна документація потребує адаптації до специфіки аграрного виробництва, зокрема у форму актів введення в експлуатацію та внутрішнього переміщення техніки слід включати інформацію про сезонні режими роботи, фактичне місце використання та відповідальних осіб, які нами було запропоновано до використання. Крім того, розробка робочого плану рахунків із деталізацією окремих видів техніки, обладнання та інвентарю дозволить вести багатовимірний аналіз витрат на обслуговування, ремонти та ефективність використання активів.

У результаті впровадження запропонованих заходів облік основних засобів ПП «Ланна-Агро» стане більш точним, оперативним та аналітично цінним інструментом, що підвищить ефективність контролю за активами, покращить управлінські рішення та забезпечить відповідність нормативним вимогам без значних додаткових витрат.

8. Мета аналізу основних засобів ПП «Ланна-Агро» полягає у всебічній оцінці їх стану, структури та ефективності використання для забезпечення обґрунтованого управління виробничим потенціалом і підвищення фінансових результатів. Завдання аналізу включають оцінку забезпеченості та якісного стану активів, дослідження їх руху та відтворення, визначення ефективності використання, а також факторний аналіз і виявлення резервів підвищення продуктивності. Джерела інформації охоплюють внутрішні облікові дані (баланс, звіт про фінансові результати, первинні документи, інвентарні картки), оперативні та технічні дані (табелі роботи обладнання, графіки ремонтів, технічні паспорти), а також планові та нормативні документи і зовнішні галузеві джерела для порівняльного аналізу. Аналіз дозволяє оцінити відповідність обсягу та складу основних засобів виробничим потребам, визначити рівень фізичного та морального зносу, а також ефективність капіталовкладень і є підґрунтям для формування обґрунтованих управлінських рішень щодо оновлення, модернізації та оптимізації використання активів.

9. Проведений аналіз динаміки, структури та технічного стану основних засобів ПП «Ланна-Агро» за 2022–2024 роки показує стійку позитивну динаміку їх загальної вартості, яка зросла на 131 554 тис. грн (46,26 %), що свідчить про активне оновлення матеріально-технічної бази та нарощування виробничого потенціалу. Основну частку структури становлять машини та обладнання, частка яких у 2024 році становила 46,68 %, а будівлі та споруди – 47,10 %, що відображає модернізацію інфраструктури та підвищення рівня механізації. Питома вага транспортних засобів зменшилась до 4,24 %, а вартість земельних ділянок зросла на 5 884 тис. грн (4186 %), що свідчить про стратегічне розширення земельного фонду. Технічний стан основних засобів покращився: коефіцієнт зносу знизився з 0,59 до 0,46, а коефіцієнт придатності зріс з 0,41 до 0,54, що відображає оновлення і підвищення ефективності використання активів. Раціональна структура з переважанням активної частини і позитивна динаміка оновлення забезпечують стабільність виробництва, підвищення продуктивності та зниження витрат. Загалом, політика підприємства щодо модернізації та технічного переоснащення основних засобів є ефективною та створює передумови для зміцнення конкурентних позицій і подальшого розвитку.

10. Аналіз ефективності використання основних засобів ПП «Ланна-Агро» за 2022–2024 роки показує, що підприємство активно нарощує свій технічний потенціал і модернізує матеріально-технічну базу. Середньорічна вартість основних засобів і фондоозброєність персоналу значно зросли, що свідчить про покращення забезпеченості виробничого процесу технікою та механізацією. Водночас показники фондовіддачі та фондовіддачі активної частини основних засобів демонструють коливання: після зростання у 2023 році у 2024 році спостерігається зниження, що вказує на неповне завантаження нових потужностей або недостатньо інтенсивне використання техніки. Фондомісткість зросла, що свідчить про збільшення капіталоємності виробництва, пов'язане з оновленням основних фондів, яке ще не повністю відобразилося у зростанні продуктивності. Загалом, ефективність використання основних засобів перебуває на етапі вдосконалення: підприємству варто оптимізувати структуру техніки, забезпечити рівномірне завантаження обладнання та підвищити інтенсивність його експлуатації для підвищення продуктивності та зниження капіталоємності виробництва.

11. Підвищення ефективності використання основних засобів на ПП «Ланна-Агро» потребує комплексного підходу, що поєднує модернізацію технічної бази, оптимізацію структури фондів та раціональне використання активної частини обладнання. Важливим є впровадження планово-попереджувальних ремонтів та цифрових систем обліку, що дозволяє контролювати стан техніки і своєчасно запобігати простоям. Автоматизація управління виробничими процесами та оптимізація амортизаційної політики забезпечують швидше оновлення основних засобів і підвищують фондовіддачу. Не менш важливими є підвищення кваліфікації працівників, система мотивації за ефективне використання техніки, а також впровадження енергоощадних та екологічно безпечних технологій. Раціональне розміщення обладнання та моніторинг ключових показників ефективності дають змогу забезпечити рівномірне завантаження ресурсів і обґрунтовано приймати управлінські рішення. У результаті реалізація цих заходів сприятиме зростанню продуктивності праці, зменшенню фондомісткості та підвищенню рентабельності виробництва, створюючи міцну основу для стабільного розвитку підприємства.

12. Аудит основних засобів на ПП «Ланна-Агро» ґрунтується на комплексному плануванні та дотриманні нормативно-правових вимог, що

забезпечує підвищення його ефективності. Він включає етапи планування, проведення та узагальнення результатів. Планування аудиту передбачає оцінку системи внутрішнього контролю, визначення ризиків суттєвих викривлень, встановлення порогів суттєвості та розробку плану та програми аудиту з визначенням джерел інформації. Нами була визначена суттєвість виконання на рівні 5 990 тис. грн і показник суттєвості для власного капіталу в сумі 6 067 тис. грн є тими орієнтирами, які аудитор застосовує при оцінці впливу помилок у розділі основних засобів. Будь-яке викривлення, що перевищує ці межі, може змінити ключові фінансові показники та призвести до хибної інтерпретації результатів діяльності, а для аудитора є підставою для модифікування його думки.

Для збору аудиторських доказів використовуються внутрішні документи, облікові реєстри та зовнішні джерела отримання інформації. Особливості аграрного підприємства, такі як велика кількість техніки, сезонність експлуатації та складність оцінок земельних активів, визначають потребу у підвищеній увазі аудитора до правильності амортизації, переоцінки та фактичного існування основних засобів.

13. Методика аудиту основних засобів ПП «Ланна-Агро» передбачає комплексну перевірку обліку основних засобів, тобто виконання аудитором чітко визначеної послідовності практичних дій, спрямованих на перевірку правильності їх визнання, оцінки, руху та відображення у фінансовій звітності підприємства. Документальна перевірка обліку основних засобів та нарахування амортизації забезпечують правильність первісної вартості, нарахування відрахувань і відповідність обліковій політиці, а контроль ремонтів, модернізації та вибуття – класифікацію витрат і відображення операцій у звітності. Перевірка податкових аспектів гарантує узгодженість бухгалтерського і податкового обліку та правильність нарахування ПДВ. Завершальним етапом є формування звіту аудитора з узагальненням відхилень та рекомендаціями щодо оптимізації обліку, внутрішнього контролю та ефективності використання активів.

14. На основі проведеного дослідження нами систематизовано типові порушення в обліку основних засобів, які виявляють аудитор, а саме: помилки при складанні первинних документів та визначенні первісної вартості, неправильна класифікація активів, недотримання правил нарахування амортизації, відсутність

або формальний характер переоцінки, порушення в обліку ремонтів, модернізацій та при вибутті основних засобів, слабкий внутрішній контроль і порушення правил проведення інвентаризації. Узагальнення результатів аудиту здійснюється шляхом порівняння облікових даних із фактичним станом активів, оцінки впливу виявлених викривлень на достовірність фінансової звітності та формування висновків щодо відповідності нормативним вимогам і обліковій політиці підприємства. За результатами проведення аудиту формується звіт незалежного аудитора. Залежно від характеру порушень в ньому може бути висвітлена позитивна думка, думка із застереженням, негативна думка або відмову від висловлення думки. Крім звіту незалежного аудитора може надаватися деталізований лист-інформування найвищого управлінського персоналу, який, окрім висвітлення інформації про достовірність обліку основних засобів, додатково може містити рекомендації щодо покращення обліку. Вони, як правило, включають оновлення облікової політики, удосконалення процедур внутрішнього аудиту, автоматизацію облікових процесів та застосування диференційованих методів амортизації. Дослідження показало, що аудит забезпечує не лише контроль і констатацію порушень, а й інформаційну основу для підвищення ефективності управління основними засобами та достовірності фінансової звітності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к96-ВР / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення 22.11.2025).
2. Господарський кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення 01.11.2025).
3. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 22.11.2025).
4. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 26.11.2025).
5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення 03.11.2025).
6. Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни : закон України № 2115-IX від 03.03.2022 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-20#Text> (дата звернення 12.12.2025).
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань регулювання підприємницької діяльності : закон України № 523-VI від 18.09.2008 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/523-17#Text> (дата звернення 24.11.2025).
8. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24 червня 2004 р. № 1877-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text> (дата звернення: 22.12.2025).
9. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України № 2258-VIII від 21.12.2017 р. (Дата звернення 29.11.2025 р.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>

10. Про затвердження Порядку подання фінансової звітності : постанова Кабінету Міністрів України № 419 від 28.02.2000 р. / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2000-п#Text> (дата звернення 02.12.2025).

11. Про затвердження Методичних рекомендацій по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку: наказ Міністерства фінансів України № 356 від 29.12.2000 р. / Міністерство фінансів України. URL : <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення 06.12.2025).

12. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : наказ Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013 р. / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення 19.12.2025).

13. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах»: наказ Міністерства фінансів України № 137 від 28.05.1999 р. / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0392-99#Text> (дата звернення 09.11.025).

14. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» : наказ Міністерства фінансів України № 92 від 27.04.2000 р. / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0092-00#Text> (дата звернення 01.11.2025).

15. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : наказ Міністерства фінансів України № 246 від 20.10.1999 р. / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0246-99#Text> (дата звернення 01.11.2025).

16. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи» : наказ Міністерства фінансів України № 790 від 18.11.2005 р. / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0790-05#Text> (дата звернення 01.11.2025).

17. Про затвердження типових форм з обліку та списання основних засобів суб'єктами державного сектору : наказ Міністерства фінансів України № 818 від

13.09.2016 р. / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1336-16#Text> (дата звернення 01.11.2025).

18. Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку основних засобів : наказ Міністерства фінансів України № 651 від 30.09.2003 р. / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0561201-03#Text> (дата звернення 01.11.2025).

19. Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань : наказ Міністерства фінансів України № 879 від 02.09.2014 р. / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text> (дата звернення 13.11.2025).

20. Про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: наказ Міністерства фінансів України № 88 від 24.05.1995 р. / Міністерство фінансів України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95> (дата звернення 05.12.2025).

21. Про затвердження Плану заходів щодо розвитку системи страхування ризиків у сільському господарстві на 2007 рік : наказ Міністерства аграрної політики України № 390 від 04.06.2007 р. / Міністерство аграрної політики України. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0390555-07> (дата звернення 08.01.2026).

22. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства: наказ Міністерства фінансів України №635 від 27.06.2013 р. / Міністерство фінансів України. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MF13052.html (дата звернення 01.12.2025).

23. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: наказ Міністерства фінансів України №433 від 28.03.2013. / Міністерство фінансів України. URL:<http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish> (дата звернення 19.12.2025).

24. Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: наказ Міністерства фінансів України №291 від 30.11.1999 р. / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text> (дата звернення 08.12.2025).

25. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби»: Міністерство Фінансів України. URL: www.minfin.gov.ua/document/92427/МСБО_16.pdf (дата звернення: 20.12.2025)

26. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг : видання 2016-2017 року, частина 1 / пер. з англ. мови. Міжнар. федерація бухгалтерів, Аудиторська палата України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/mizhнародni-standarti-audit> (дата звернення: 20.12.2025)

27. Міжнародний стандарт аудиту 200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту»/ Міжнародна федерація бухгалтерів (IFAC). URL: <https://mof.gov.ua/uk/mizhнародni-standarti-audit> (дата звернення: 01.12.2025).

28. Міжнародний стандарт аудиту 300 «Планування аудиту фінансової звітності» / Міжнародна федерація бухгалтерів (IFAC). URL: <https://mof.gov.ua/uk/mizhнародni-standarti-audit> (дата звернення: 04.12.2025).

29. Міжнародний стандарт аудиту 500 «Аудиторські докази» / Міжнародна федерація бухгалтерів (IFAC). URL: <https://mof.gov.ua/uk/mizhнародni-standarti-audit> (дата звернення: 09.12.2025).

30. Міжнародний стандарт аудиту 330 «Дії аудитора у відповідь на оцінені ризики» / Міжнародна федерація бухгалтерів (IFAC). URL: <https://mof.gov.ua/uk/mizhнародni-standarti-audit> (дата звернення: 14.12.2025).

31. Міжнародний стандарт аудиту 501 «Аудиторські докази – окремі питання» / Міжнародна федерація бухгалтерів (IFAC). URL: <https://mof.gov.ua/uk/mizhнародni-standarti-audit> (дата звернення: 23.12.2025).

32. Міжнародний стандарт аудиту 315 «Ідентифікація та оцінка ризиків суттєвого викривлення шляхом розуміння суб'єкта господарювання та його середовища» / Міжнародна федерація бухгалтерів (IFAC). URL: <https://mof.gov.ua/uk/mizhнародni-standarti-audit> (дата звернення: 17.12.2025).

33. Міжнародний стандарт аудиту 320 «Суттєвість при плануванні та виконанні аудиту» / Міжнародна федерація бухгалтерів (IFAC). URL: <https://mof.gov.ua/uk/mizhнародni-standarti-audit> (дата звернення: 21.12.2025).

34. Верхоглядова Н. І. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика : навч. посіб. К. : ЦУЛ, 2021. 536 с.

35. Виноградова М.О., Жидєєва Л.І. Аудит: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2022. 500 с.
36. Войнаренко М.П. Міжнародні стандарти фінансової звітності та аудиту: Навч. посібник. К. : ЦУЛ, 2020. 484 с.
37. Гарасим П. М., Кізима А. Я. Фінансовий облік і звітність на 121 підприємствах різних галузей : навч. посіб. / за ред. Хомина П. Я. Тернопіль : Астон, 2022. 288с
38. Грінько А. П. *Облік основних засобів та нематеріальних активів* : навч. посіб. – Харків : ХНЕУ, 2009.
39. Дем'яненко М. Я., Алексійчук В. М., Борщ А. Г. Фінанси в період реформування агропромислового виробництва / навчальний посібник. Київ: ІАЕ УАНН, 2002. 645 с.
40. Дерев'янюк С. І. Аудит : навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2021. 380 с.
41. Діяльність суб'єктів господарювання 2020. Державна служба статистики в Україні. 2021. с. 151.
42. Економічний аналіз : Навч. посібник. / Н.А. Волкова та ін. Одеса : ППЦ «Белка». 2020. С. 240.
43. Жидєєва Л. І., О.П. Колісник Бухгалтерський облік в управлінні підприємством (організацією, установою) : навч. посіб. Університет державної фіскальної служби України. Ірпінь: УДФСУ, 2020.178 с.
44. Ковальчук К.Ф. Аналіз господарської діяльності: теорія, методика, розбір конкретних ситуацій. Київ: ЦУЛ, 2020. 328 с.
45. Ковальчук С. В., Форкун І. В. Фінанси. Навч. посібник. - Львів: "Новий Світ - 2000", 2005. - 568 с.
46. Кулик В.А., Левченко З.М. Облікова політика підприємства : навчальний посібник. Київ : SBA-Print, 2021. 238 с.
47. Лень В.С., В.В. Гливенко Звітність підприємства : підручник. Київ : Каравела, 2019. 676 с.
48. Лишиленко О.В. Бухгалтерський облік: підручник для внз 3-тє вид., перероб. і допов. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 630 с.

49. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності: навч. посіб. / М. Р. Лучко, І. Д. Бенько, С. Р. Яцишин, Н. Г. Мельник. Тернопіль, 2018. 390 с.
50. Немченко В.В. Аудит в Україні. Київ: Центр учбової літератури. 2020. 536 с.
51. Огійчук М.Ф. Рагуліна І.І., Новіков І.Т. Аудит : навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2023. 852 с.
52. Панасюк В.М., Мельничук І.В., Мужевич Н.В. Бухгалтерський облік : навч. посібник. Тернопіль : ТНЕУ, 2020. 330 с.
53. Пархоменко В. М., Малюга Н. М. Облік і фінансова звітність за міжнародними стандартами: навч. посіб. Київ: 2019. 120 с.
54. Правдюк Н.Л., Коваль Л.В., Коваль О.В. Облікова політика підприємств: навчальний посібник. Київ:, Центр учбової літератури, 2020. 647 с.
55. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність : підруч. Київ : Алерта, 2006. 1080 с.
56. Ткаченко Н. М. Теорія бухгалтерського обліку : підручник. 2-ге вид. доповн. і переробл. Київ: Алерта , 2020. 192 с.
57. Шара Є.Ю. Бухгалтерський фінансовий та податковий облік: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 422 с.
58. Блакита Г. В. Бухгалтерський облік : практикум. Київ: ЦУЛ, 2021. 288 с.
59. Бойко В.М. Бізнес: словник-довідник / В.М. Бойко, П.Г. Вашків. – К.: Україна, 1995. – 565 с.
60. Бондар М. І. Облік і аудит основних засобів (на матеріалах агропромислових підприємств Київської області): автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.06.04 / М. І. Бондар. Київ, 2011. 23 с.
61. Бухгалтерський облік як наука : від основ до наукової картини світу : колективна монографія. / М.І. Бондар та ін.; за заг. ред. В. Я. Плаксієнка. Київ: «Центр учбової літератури», 2021. 320 с.
62. Гуменюк А. Ф. Бухгалтерський облік та аудит відтворення основних засобів: теорія і практика: дис. канд. екон. наук : 08.00.09. Хмельниц. нац. ун-т. Хмельницький, 2020. 219 с.

63. Стан і перспективи розвитку бухгалтерського і управлінського обліку в умовах глобалізації : моногр. / М.В. Задорожний та ін. Тернопіль : Університетська думка, 2020. 296 с.

64. Бабич Л.М., Карлова І.О., Наконечна С.А. Внутрішній аудит основних засобів підприємства в сучасних економічних умовах. Причорноморські економічні студії. 2020. №49. С. 168-177.

65. Білоусов А. Про проблеми практичного застосування нового порядку переоцінки основних засобів. Бухгалтерський облік і аудит. 2022. №9. С. 21– 23.

66. Бутинець Т. А. Основні засоби; точка зору економіста. Проблеми теорії та методологія бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2012. Вип. 2(23). С. 22–36

67. Даньків Й.Я. Формування обліково-аналітичної інформації для оцінки діяльності суб'єктів підприємництва. Науковий вісник Ужгородського Університету. 2019. Вип. 2 (54). с.116-121

68. Жадан Т. А. Економічна сутність основних засобів підприємства: обліковий аспект. Глобальні та національні проблеми економіки. 2020. Вип. 8. С. 112-116.

69. Коваленко А. О., Найда А. В. Застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні. Національні і світові тенденції розвитку обліку, оподаткування та контролю : Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (присвяченої 60-річчю кафедри обліку і оподаткування ОДАУ) (м. Одеса, 21 травня 2020 р.) / редкол. : І. О. Крюкова та ін. ; Одеський держ. аграр. ун-т. Одеса : ВМВ-Принт, 2020. с.25-29

70. Кухта К. О., Орошан Т. А. Класифікація основних засобів як важлива передумова їх обліку та аналізу. Інвестиції : практика та досвід. 2020. №21-22. С. 106-111.

71. Левадський І. Основні засоби 2022. Київ, 2022. URL : <https://www.budgetnyk.com.ua/article/173-osnovn-zasobi-2022>

72. Макаренко А.П., Шама М.В. Аудит основних засобів на підприємстві та напрями його вдосконалення. Агросвіт. 2020. №2. С. 30-37.

73. Матвійчук Л. О. Фасетно-ієрархічна система управлінського обліку основних засобів аграрних підприємств. Актуальні проблеми економіки, обліку,

фінансів і права : збірник наукових праць міжнар. наук.-практ. конф. (Полтава, 7 травня 2020 р.) : у 10 ч. Полтава : ЦФЕНД, 2020. Ч. 3. С. 49–51.

74. Матвійчук Л. О. Формування інформаційно-організаційної системи управління та обліку основними засобами аграрних підприємств. *Економічний дискурс*. 2020. Вип. 1. С. 41–51.

75. Матківська Н. І. Фінансова звітність підприємства та використання її показників для прийняття управлінських рішень. «Актуальні проблеми функціонування господарської системи України»: матер. XXVIII міжн. наук. конф. (14-15 травня 2021р., м. Львів). К.: ЛНУ. URL: <https://econom.lnu.edu.ua/konf-stud-ukr-econ-system> с.104-106

76. Наливайко Тарас. Еволюційна детермінація організаційних структур управління. *Економічний дискурс*. 2020. Випуск 4. С. 64-74.

77. Овсюк Н. В. Фінансова звітність суб'єктів господарювання в умовах війни. «Вплив обліку та фінансів на розвиток економічних процесів»: матер. III міжн. наук.-практ. конф. (15 червня 2022р., м. Берегове). К.: ЗУІ. URL: <http://real.mtak.hu/162452/1/ConferenceBerehove.pdf#page=184>

78. Онищенко В. Класифікація основних засобів. Чернігів, 2021. URL : <https://www.golovbukh.ua/article/7676-klasifikatsya-osnovnih-zasobv> (дата звернення : 15.12.2025)

79. Онищенко В. Оцінка основних засобів підприємства. Чернігів, 2021. URL : <https://www.golovbukh.ua/article/7102-otsnka-osnovnih-fondv> (дата звернення : 15.12.2025)

80. Пирог О.В. Детермінація основних засобів підприємств в умовах інвестиційного розвитку. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2020. №835. С. 240-250.

81. Ратинський В.В. Інформаційні технології в бухгалтерському обліку. перспективи та проблеми, Інформаційно-аналітичний наукометричний журнал «Економіка. Фінанси. Право», 2021. с.17-21

82. Яловега Л.В. Облік витрат на ремонт та поліпшення основних засобів: бухгалтерський і податковий аспект. Полтавська державна аграрна академія. 2019. №10(4). С.460-466.